

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵן
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַמַּעֲשֵׂר
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

סוכות תשפ"ה

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

כני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

**קון הדפסה
היכל הקודש**

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

בבא בתרא. יש נחלין - פרק שמיני דף קי עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" תוספות

אלא אי אבה דאמיה כו' — אלא אבה דאמיה מיסוף אמה דאמיה מיתרו — ואם תאמר: אם כן היאך פנחס בן טובים פפי מיהותנן? שהרי אימיה דאמיה דפנחס מיתרו אתיא. כי היכי דאמיה דאבה דיהותנן מיתרו אתיא ויש לומר: משום שיהותנן היה מצד האב. שהיה אביו בן בת יתרו. ופנחס מצד האם.

נשואו נבילתא גרסינן בערוך. דהוי כמו "פשוט", כי יהיה האדם (סנהדרין ק, ב) לא תגוש גילדתא מונגיה דלא לילול משתבי לחבילא. פירושו: דג ששמו גילדתא אל תחטול לפשטו מאונג, פן ילך העור לאיבוד. ואף על גב דהתם נטש והבא נטוש — רוב פעמים מתחלפין האותיות בענין זה, כמו (פסחים ל, ב) אין טעין התרו בלאי. דהוי כמו "לאן טעין", כמו "טחא את הבית" ומתרגם בירושלמי: וישוטון ית ביתא (ויקרא ד). **ורא** תימא כהנא אנא — מפרש רבינו תל: ואל תימא אר כהנא שאני חשוב. ולא פנינו שחיה חזק, ולא כתיב הוה, הלא כתיב "ב'הורעו" (חולין קלב, א); אך כהנא הוה אבל בשביל אשתו. ובפרק "עלו עובדין" (פסחים מט, ג) אמר רב כהנא: אי אורי נדסיכי כהנתא — לא גלאתי. אמרו לו תלמידי: ואל תמקום תורה ליתא — אמר להו: לא גלאי כדגלו אינשי, שגלה על ידי דשמטיה לקועיה דההוא גברא. וכן מפרש רבינו כו הדיא "עריבי פסחים" (שם קיג, א). אל תרוד במתא דרישא אסי, כלומר, שאתה בעצמך תהיה ראש. ששמך רב אסי, שלא תחטבל ממתת צרכי צבור. ולא כמו שפירש רבינו שמואל דרישא אסי — רפא.

ושמואל בן גרשום בן משה — הכי גרסינן. משה. שאין לקרותו על שם מנשה. שהרי כבר שב בכל לבו. ויש גורס "בן מנשה", וטעמו לפי שחור לקלוקלו, בפיכרש הקונטרס. **מעבא** דאין לו בת הא יש לו בן ארזן קודם — ריבוא לרבי שמעון בן אברהם דכל הסוגיא אליבא דמאן דאמר שלא כסדרן כתיבי. ומפריך רב פפא בתר הכי (לימאן דאמר כסדרן כתיבי ואימא אי איכא בן) בוצרן ליהותא ואימא אי איכא בן. ולימאן דאמר כתיבי כתיבי, למה יש לנו לשנות קראי מבי היכי דכתיבי? ועד, דקאמר ליה אביי: איצטרך קרא לאשמועינן דמאן לית ליה אלא וכו'. ופירש הקונטרס: ואמאי תב "ובן אין לו והעברת את נחלתו?" שיתוק מביה ולא וכו'. והכי איבעי למכתב: איש כי ימות חרע אין לו וגו'.

ואי אליבא דאמר דכסדרן כתיבי — הכי נשתוק קרא אל ליכתוב והעברת את נחלתו לבתו? הוא איצטרך למידרש: במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב. וליכא למימר דאביי וקיי מילא כתיבי ואש כי ימות והעברת את נחלתו לבתו — דאם בן מאי פריך דלמאן קא משמע לן דבת נמי בת ירושה היא — דמכל מקום הכי הוה מצי למכתב, ולא ליכתוב ובן אין לו. אלא דאי אליבא דמאן דאמר שלא כסדרן כתיבי אתיא. ולדידיה לא איצטרך והעברתם. ואף על גב דמוקי והעברתם לכרבי, שאין לקי מעביר נחלה כו' — אין זה חוצר שום דרשה, ולא אשמועינן שום חידוש. אלא דלמנין בת שפיק להו העברה. ורביי צחק אומר: דאפילו למאן דאמר דכסדרן כתיבי אתיא, ואביי דריש מילא כתיבי איש כי ימות והעברת את נחלתו לבנו. דהוה מצי למידרש: במקום בן אתה מעביר נחלה מן האב כו', והוה ידעינן דבן ובת שוק, והואיל ומצינו במקום אחר שהיא בת ירושה.

חלמא אמר ליה. ומה נעביד? אמר ליה: ויל אייתי לי חדא פינג דסלת. ועשר בעינן עלוי. ואנא אפיסי לה עלך. וכיין דאול ליה — אכיל לון. אתא חד בר פחין, ואמר ליה כן. אמר ליה: אם אינה מועילה כלום מה את עביד דהאן אמר ליה: בגין חיי. וכיין שעמד דוד כו', והנביא את האב מנלן — דהנביא קודמים לדברים? מילא קתי "הנביא והנבות את אב". ומיהו, בוות נטולת עישור לבסין כתקנה חכמים במסכת תבובת (סו, א). **דכתיב איש כי ימות וכו' אין לו וכו'** — והוה ליה למכתב: "איש כי ימות וכו' אין לו וכו' איש כי ימות והעברת את נחלתו לבתו ולבנו". **מעבא אמר** — דהכי אשמועינן קראי: איכא בן בלא בת — לירוח בן, איכא בת בלא בן. והתירוב בן, איכא תריוויה בן ובת כו'. כדמפרש לקמיה: לא האי לירוח כולו ולא האי לירוח כולו, אלא כהוא ירתון. דהכי קאמר קרא: איש כי ימות וכו' אין לו עם הבת שיישש שניין באחא, אלא בת יחידית בלא בן יש לו — והעברתם את הנבסין לבתו. דא אתתוהו — תריוויה ירתון כדא.

אלא אי אבה דאמיה כו' — אלא לעולם לאו מבת יתרו ממש נולד פנחס, שהרי גם מיוסף היה, כדרישין לקמן "פוטאל" — שני פוטפוטן משמע, מיוסף שפיעטש ביצרו ומיתרו פטיסם עגלים, והלכך אי אפשר שהוא אמו בת יתרו ממש, דמה ענין בת יתרו אצל שבט יוסף אלא הכי קאמר: ואלעזר לקח לו אשה מבנות פוטאל, כלומר

שאשתו נולדה מיתרו ומיוסף. ומשהתא מציון למימר שדור רביעי או דור תמישי היה פנחס לבת יתרו, ולא היה קרוב ביתר כיהותנן בן גרשם, ולכתיב אתינן שדבך אהרן שטובים. ואותו זקינו של פנחס מצד האב, שדבך ביתרו ואף על פי כן יצא ממנו פנחס — ליכא לאקשווי מנייה למאי דבעינן מילוף ממשא שיצא ממנו ירתון, שהרי פנחס היה רחוק מיתרו יותר מיהותנן. אבה דאמיה מיוסף — ואמיה דאמיה נפקא מיתרו — כגון מנבו של יתרו, אי מבני בניו. וליכא למימר "אמה דאמיה מיתרו" — בן יתרו ממש, דאם כן קרוב הוא ליתרו כיהותנן, ולא לפינן ממשא ומאחרן מדי. אבה דאמיה מיתרו — מבנות יתרו. ונראה בעיני דהכי גרסינן: אלא אי אבה דאמיה מיוסף בן לא אבה של אב פנחס אכ"ר, והכי קאמר: אי אבי אמה של אשת אלעזר מיוסף כו', והדשהא הוה ליה לפנחס דור אחד רחוק מיתרו יותר מיהותנן. פוטאל תתי משמע — מילא תבא "פוטאל" בלא יוד, הלכך שני פטיסיים דרשינן: שפיעטש ושפיעס. אי נמי מדכתיב "מבנות" — דמשמע משתי בנות של פיעטש ופיעס, מדלא כתיב "בת פוטאל", כן נראה בעיני. שיבוכו באחא — שהנביא דומין לאחי האב, כדלמאן. מלמד שבך באחא — לפי שהיתה אחות נחשון. שהיה נשיא לטסה יחודה מתוך חשיבותו. לכך לקחה. ויפרו שם וגו' — כיהותנן בן גרשם מיירי, ויפרו שם מיכה. ואימרו לו — שבט היה שבאו שם. שיבוכו עצמו כו' — אלא שלא היא לבו לעברתה ורה. שהיא ורה לו — הוא חשוב והמלאכה מנבחה ומכוערה, אלא שאין בה איסור. נשוא — שפול אנריא — כלומר, הפשיטתה בשכר, בשוק לענין כל, ואין כאן חילול השם כלל. ולא קרינא ביה "משניאי אהבו מות", דדרשינן שיה במסכת בבא קדי, (א) בתלמידי חכמים ליש רבב על גבהו אבל לעשות מלאכה להתפרנס — אין כאן גנאי. הכי גרסינן: ולא **נבא רבא אנא** — ואית דרשינן נמי: "ולא תימא כהנא אנא" — כהן אני חשוב, וגנאי לי הדבר. והלא יחנתן שמו — שלא היה לו לגרשם בניא בן אבס, כלבו, דכתיבי דברבי יומיים "ובני גרשם שבואל הראש". שיש כלב כלב — עבשין, שהיה לו ממון דרבה. ואי משום דכתיב "ויהותנן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו כהנים לשבט הויני עד יום גלות הארץ", ואמרין בסדר עולם: עד יום שגלה משה מן הדף ופסלו של מיכה עמו — כן מפורש בפרק בתרא דברכות ירושלמי: מתיבין ליה: והכתיב "עד יום גלות הארץ" אמרי: כיון שמת דוד עמד לשלמה, והחליף כל הסנקלסין, והחליפו עממן — חור לקלוקלו הראשון. היא הוא דכתיב "ונביא אחד זקן וישב בבית אל" אמרין: הוא הוה. וקביעי התם כהן לעבודה ורה הארץ? ימים? אמרי: על ידי שהיתה עינו צרה בעבודה ורה שלו. כיצד? הוה רב ממייתי ליה תור או אמר או גדי לעבודה ורה, והוה אמר ליה: פיעסיה עלוי. והוא אמר: מה מועילה לך? לא אכילה ולא שותה לא מטיבה ולא מריעה. אמר ליה: ומה נעביד? אמר ליה: ויל אייתי לי חדא פינג דסלת. ועשר בעינן עלוי, ואנא אפיסי לה עלך. וכיין דאול ליה — אכיל לון. אתא חד בר פחין, ואמר ליה כן. אמר ליה: אם אינה מועילה כלום מה את עביד דהאן אמר ליה: בגין חיי. וכיין שעמד דוד כו', והנביא את האב מנלן — דהנביא קודמים לדברים? מילא קתי "הנביא והנבות את אב". ומיהו, בוות נטולת עישור לבסין כתקנה חכמים במסכת תבובת (סו, א). **דכתיב איש כי ימות וכו' אין לו וכו'** — והוה ליה למכתב: "איש כי ימות וכו' אין לו וכו' איש כי ימות והעברת את נחלתו לבתו ולבנו". **מעבא אמר** — דהכי אשמועינן קראי: איכא בן בלא בת — לירוח בן, איכא בת בלא בן. והתירוב בן, איכא תריוויה בן ובת כו'. כדמפרש לקמיה: לא האי לירוח כולו ולא האי לירוח כולו, אלא כהוא ירתון. דהכי קאמר קרא: איש כי ימות וכו' אין לו עם הבת שיישש שניין באחא, אלא בת יחידית בלא בן יש לו — והעברתם את הנבסין לבתו. דא אתתוהו — תריוויה ירתון כדא.

ואי אליבא דאמר דכסדרן כתיבי — הכי נשתוק קרא אל ליכתוב והעברת את נחלתו לבתו? הוא איצטרך למידרש: במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב. וליכא למימר דאביי וקיי מילא כתיבי ואש כי ימות והעברת את נחלתו לבתו — דאם בן מאי פריך דלמאן קא משמע לן דבת נמי בת ירושה היא — דמכל מקום הכי הוה מצי למכתב, ולא ליכתוב ובן אין לו. אלא דאי אליבא דמאן דאמר שלא כסדרן כתיבי אתיא. ולדידיה לא איצטרך והעברתם. ואף על גב דמוקי והעברתם לכרבי, שאין לקי מעביר נחלה כו' — אין זה חוצר שום דרשה, ולא אשמועינן שום חידוש. אלא דלמנין בת שפיק להו העברה. ורביי צחק אומר: דאפילו למאן דאמר דכסדרן כתיבי אתיא, ואביי דריש מילא כתיבי איש כי ימות והעברת את נחלתו לבנו. דהוה מצי למידרש: במקום בן אתה מעביר נחלה מן האב כו', והוה ידעינן דבן ובת שוק, והואיל ומצינו במקום אחר שהיא בת ירושה.

בבא בתרא. יש נחלין ב - פרק שמיני דף קי עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ) רש"י תוספות

ודלמא קא הא משמע לן דבת נמי בר ירודה — דסלקא דעתך אמנא דלאו בת ירודה דיא, משום דמטבת נחלה, דבנה ובעלה וירשין אהת.

ישרה אחוזה נמי מהאי פירכא וירכא אדקיימא לן — ואמר רבינו יצחק בן מרדכי: דלא גרסינן 'כלום יש יבום במוקם שאין בן', דהלשון משמע שזוהו מודה שחבת אינה

קמה לשרה אחוזה מהאי טעמא, כי הדיא דלעיל

- 1 גבי את, דמסיק בהאי לישנא. ופירוש הקונטרס
- 2 דרוק הוא מואר, דמפרש דהכי אמרו: ושרה
- 3 אחוזה נמי מהאי למימר קדמה תחת אביה, ומייתי
- 4 שיעתא למלתיה, דרוך פירכא דכלום יש יבום כו'
- 5 קיימא ליה לתנא שדכי קם תחת אביו לשרה
- 6 אחוזה ליה האה, והכי נמי איכא למימר גבי את
- 7 דמה לו תלתול הטעם בפירכא שדכי גבי את?
- 8 ולא היה לו לומר אלא: בת נמי איכא לשרה
- 9 אחוזה ולכן נראה לו דלא גרסינן, אלא הכי
- 10 גרסינן ליה: שרה אחוזה נמי מהאי פירכא הוא
- 11 דקיימא ליה. והכי פירשה: הלא שדה אחוזה
- 12 גופה, מה שאין בבת כבן — וזו מטעם שחובן קודם
- 13 לנחלה מן הבת. וכל כמה דלא קיימא לו שחבן
- 14 קודם לנחלה מן הבת — מעמדת הבת שדה
- 15 לאביה כמו חבן. דהכי אמר רבקה "אין מקדישין
- 16 (ערכין בה), כי בעא מיניה רבא בר אבהו: בת נמי
- 17 שתעמיד שדה אחוזה לאביה? כיון דלענין יבום כי
- 18 הדדי גניחו — ומקיימין, וא דלמא כיון דלענין
- 19 נחלה כל במוקם בן כי אחר דמיא, לא מקיימין?
- 20 ופשיט ליה דכי אחר דמיא, מרוך טעמא.
- 21 **האישי** את אמו מנא הני מילי כו' — ואמר
- 22 רבינו יצחק בן מרדכי: דבשאר ירושות של נשים,
- 23 כגון בתו או אחותו — פשיטא ליה דירשת אביה
- 24 או אחיה, ולא כיון שאין הירשה בעיקר ממשפת
- 25 אב. ופשיטא שחוכרים והנקבות שוין, בין לירש
- 26 בין לתוריש. דמה לו זכרים ומה לו נקבות, דאטו
- 27 נכסי נשים יהיו הפקר? ודוקא בן בנכסי האם צריך
- 28 למולף, לפי שניטבת נחלה ממהא אביה על ידי
- 29 הבן.

קל

מאן כו' לירות? אטו בר קשא דמתא לירות? — הכי קא אמנא: איכא בן ובת - לא האי לירות פוליה, ולא האי לירות פוליה, אלא בי תרדי לירות אמר ליה אביו: ואצטרך קרא לאשמועינן היכא דלית ליה אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי דאבא בתמיא. וזמאית בת' אלא אין לן בה ועברתם ואל נחלתו לבת? פשיטא, לישתוק קרא מיניה.

והכי איבעי ליה למכתבא אשי כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו וגו' — וממילא לישמעאל אשי כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו את הכל, מאחר ששדכן שוין בנחלה אלא ודאי לאשמועינן אתא דבן קודם לבת. ואיצטרך לאשמועינן דאף על גב דאין הבת יורשת במוקם שיש בן, וסלקא דעתך אמנא: היכא דלית בן, ונתתם את נחלתו לאחיו, אבל אלית לו. דכי הכי דאין אמו וירשתו, דמשפחת אם אינה קריה משפחה — הכי נמי אין בתו וירשתו. וליא משפחת נשים קריה משפחה, ולא למעלה לדידה כגון אמן. ולא למטה לדידה כגון בת. קא משמע לן: "ועברתם את נחלתו לבתו". אמר ליה רב פפא לאבי — אימא ליהי כחך רחמנא כי האי גונאן "ובן אין לו הועברתם", ודאי כתב ונתתם את נחלתו לבנו ולבתו — ודא קא משמע לן: דבת נמי, בלא בן, בת יורשת ודאי. דסלקא דעתך אמנא: בן ובת יורשתו. אבל היא לבה — איכא למימר דאל תירוש מדיד, קא משמע לן: "ועברתם את נחלתו לבתו", וכל שכן פירוש עם הבן. כל רבותי מפרשין כן. ולא נהדיא, דכיון דאמר לו אביו איצטרך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא חד ברא כו' — אלמא פשיטא ליה דין סברא, ונראה כדכתיב יריתו היא שקולה כבן, ופשיטא דתירוש כל הנכסים כי ליכא בן בהדה. ואין זו שיטה גמרא שיכחיש המוקשה סברת המתירין בלא טענה אחרת, אלא אם כן מקשה לו מצד אחר. ונראה בעיני דהכי פירושה ודלמא הא קא משמע לן האי "ועברתם" — דבת נמי כמו בן, בת ירשה ודאי. שישנה בכלל ירשת אב, דסלקא דעתך אמנא: אלא תירש בת כלל, לא עם חבן בלא בן, דבוכרים קפיד רחמנא. כדכתיב "ונתתם את נחלתו לאחי אביו", וכתב נמי "ממשפחתם" — משפחת אב קריה

משפחה, קא משמע לן דירשת ודאי. והלכך, כי איכא בן — נמי תפלוז בהדה, דמהיכא ממעטינן לה? דלמא הכי קאמר קרא: איש כי ימות וכן אביו — ומשום דאתא קרא לאשמועינן כדריי — לא הוה מצי למכתב "לבנו ולבתו" ומשני: הווא מוכל בת ירשת נחלה נפקא — דמינה שמעינן דבת יורשת כל נכסי אביה כי ליכא בן בהדה, דבבת בלא בן מיירי קרא וללשון אחרים שפירשני משפחת מיהת דבת ישנה בכלל ירשה, והוה מצי למכתב: אישה כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו לאחיו, ולא איצטרך "ובן אין לו" אלא להקדים לו לבת. וכן **האמר בן יעקב אמר מהכא** — נפקא דבן קודם לבת, דאצטרך למימר שיהיה שאלן לו בן, ונתעשה לו תקנה לישול במוקם בן, מאחר דליכא בן — שאילו היה לאביה ולא היינו תובעת נחלה, שחיי לו אלא היה נשם אבינו, אבל לא עתה כי אין לו בן, "תנה לנו נחלה" וגו'. **דקאמין הכי** — שהיו סבורות שיהיה הדין כן. ויתנה תורה — לאחר דברי גנות צלפחד, שלאחר דבריין נאמרה פרשת נחלות, ותתורשה הלכה דברא וברתא יריתון כדאי. ולא כשהיו סבורות. ברש"י מנקיף. **מיאיש כי ימות וכן אלו**, רבינא אמר מהכא — ונפקא בן קודם לבת. הקרוב — שי מפרשין ד"הקרוב" דריש, כדאמר רבא (פסחים ב), ד"העולה" — עולה ראשונה, ואמרין נמי (חולין אא, א) — "הדין" — מיימונת בעידיה לאיש. אבי נמי "הקרוב" — קרוב בודם. מי שקרוב יותר קודם לחביו, בין קרוב מבת, בדמפרש ואולי. ופירכא: ומאי קרוביה דבן לאב שפי מבת? אם תאמר שבן קם תחת אביו לירשה תחתה, מה שאין בן קודם. — הא לא משום עידיה — אינו קרוב יותר, אלא מפני שחבת אינה בת יעדה, שאי אפשר לאשה להנשא לאשה אחרת. וגבי שדה אחוזה נמי — איכא למימר דקמה תחת אביה. דמיוך פירכא ד"כלום יש יבום אלא במוקם שאין בן" קיימא ליה לתנא דהבן קם תחת אביו לשרה אחוזה ולא האה, והכי נמי איכא למימר גבי בת: כלום יש יבום אלא במוקם שאין בת. ואף על גב דבמסכת ערכין פרק "אין מקדישין" (בבבא ב), אז ממעט לו לבת משהא אחוזה, מדכתב "אם מכר את השדה לאיש אחר", ותנא דבי רבי ישמעאל: כל שזוהא אביו במוקם בן, ובת נמי במוקם בן כי אחר דמיא — וכן נמלי דחשבינן לה כי אחר לגבי בן משום דרדשינן "איש כי ימות וכן אלו" וגו' לירשה קודם לבת, אבל אין דך דרשקן ד"איש כי ימות" וגו' — היה אמנא: לזני בלגני ירושה בן לגבי נחלה אחוזה כי הדדי גניחו. אלא מחוורותא כו' — ומהשתא איכא למידרש מיניה גבי שדה אחוזה דלא כתב דרשקן ד"איש כי ימות" וגו' — היה אמנא: לזניכבם אחריכם — דהא מצי למכתב "לזניכבם", ולא גרסינן "לזניכבם". דסברא היא, דבין אנבים בין אבנות אבא, איך ברכה להענין. ודא גבי ירושה. אם אייתא דבנות ירושות במוקם בן, היה ליה למכתב "לזניכבם". אחוזה אחוזה — כתיב הכא "ונתתם את נחלתו לאחיו", וכתביה (בראשית מב) "נשים עמדן אחים אונתו בני אש אחד" וגו' "בני אש" מיותר ודאי, לרדוש דסתם אחין אינן אלא מן האב. למת לי — ונתתם את נחלתו לירשה הא נפקא לן מדכתביה "ממשפחתו", ואחין מן הבין אחים אונתו בני אש אחד, דבן קודם לבת בנכסי האב? וכי כתיב בן קודם לבת — בנכסי האב הוא דכתיב, "איש אשתו, ולא אחיו מאמו. מנא הני מילי — דהאיש יורש את אמו ולא הבת את אמה, דבן קודם לבת בנכסי האב? וכי כתיב בן קודם לבת — בנכסי האב הוא דכתיב, "איש כי ימות וכן אין לו הועברתם" וגו', אבל אשה כי ימות — מנלן דירית לה בן, וגם מנלן שקודם לבת?

קל וחומר לשכינה ארבעה עשר — אומר רבינו תם: דלכך נקט ארבעה עשר, משום דאמר ב"המפלות" (גדה לא, א): שלשה שתחפין יש בארבע הקדושות ברוך הוא אביו ואמו, ונתן בו הקדושו ברוך הוא כנגד שניהן. אבל קשה קצת: דאם כן אין זה קל וחומר, עמ' הד"ץ שי' לריות כנגד שניהן ועוד אמר בספרו בתוספתא: קל וחומר למלך וכוון ארבעה עשר פירושו: משה רבינו שדיה מלך וכוון גדול, ששימש שבעת ימי המלוכה, ואמשה רבינו אמאי נקט ארבעה עשר? ודוחק ודמיון למלך היינו הקדושו ברוך הוא, וכוון — ומשה רבינו יחסי כרוך מפרש: קל וחומר לשכינה יותר מעט משבעה, וכוון דאפיקתיה משבעה דהיינו הסגר — אוקמה אשני הסגרות, וכן נמשך באבות.

ד"ן שיעוריה בשש — ואם תאמר, וכי גרע ממסלות דפרק לא יחפור" (בבא בתרא כ, א) דאוקמינא בעין (ורסקא), ואפילו הכי שיעוריהו בשלשה על שלשה? ויש לומר: דהתם לא מוקי להו שיש שקא אל ענין דלא חזו לאמונתא לקבא דהים, אבל האי — קשה לרבי מרמי. **מקיש** משה האם למשה האב וכו' — תימה לרבינו שמעון בן אברהם: אמאי איצטרך לאשמעינן בן קודם לבת בנכסי האם מתיקשא דמטות? תיפוק ליה מירוש אברהם: דאמר לקמי (בבא בתרא ק"ג, ב) מקיש ירושה שניה לירושא ראשונה, מה ירושה ראשונה בן קודם לבת — אף ירושה שניה בן קודם לבת, דמניח ליפנין לקמן בני אחות קודמין לבנות אחות ולתיב בנכסי אבי האם ובנכסי אבי האם, דמה ירושה ראשונה דהיינו בנכסי האב בן קודם לבת — אף ירושה שניה, כגון בן הבת קודם לבת הבת בנכסי אבי האם ואומר רבינו שמעון בן אברהם: דבן בנכסי האם היינו נמי ירושה ראשונה הבאה מבח האם. ואי נאלי דנפקא לן מתיקשא דמטות בן קודם לבת בנכסי האם — היכי הוה שמעינן דקודם בנכסי אבי האם? דלא אתי אלא מבח דיקשא דירושא ראשונה. הלכך איצטרך הבא למילף מתיקשא דמטות בן קודם לבת בנכסי האם, שהוה שדיא ירושה ראשונה הבאה מבח האם, וטוב נפקא לן מתיקשא דלקמן, ומקיש ירושה שניה לירושא ראשונה, בין ירושה שניה דאב בין ירושה שניה דאם. ורבינו יצחק אומר: דאף על גב דנפקא לן לקמן בן קודם לבת בנכסי אבי האם — היינו משום דמבח אבה דאימיה קאתי, ולא שמעינן מינה דקודם בנכסי האם עצמן. ואין נראה לרבינו שמעון בן אברהם: דהא מבח דאבה דאם לא ירתי אלא על ידי משמשה, דנפלו לפני האם והוא יורש את אבה. אמר תאמר: הכי נדמה שמעינן מתיקשא דמטות בן קודם לבת בנכסי האם, אמאי איצטרך מלך ברוך קראי, וי"ל תסוב נחלה? דאידין סיבות בהן דאם אין לו בת, דאמר לקמן בן קודם לבת הבת מנין? ולמלך לומר: דאין לו בת — עיין עליו, דמשמע דאתא לאשמעינן דבן יורש את אמו? ומיהו, הוואר ד"רואם אין לו בת" איצטרך טובא, דלא הוה ידעינן שדיה בן הבת יורש כלל על ידי משמשה, והא דרשנו נמי מירושא אותה" לחקיש ירושה שניה לראשונה — הוה מוקמינן בבת הבן דקרא, וי"ל תסוב נמי איצטרך ללאו סיבות בהן, וי"ל תסוב נמי

וכל בת יורשת נחלה ממשות וגו' — סיפא דקרא: "לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה", כדי שלא תסוב נחלה ממשות למטה אחר, ומיהו, לא נהג אלא באותו הדור, בדלקמן בפרקין (קכ, א) ולקמן מפרשין: בין דירושא שני מטות והיא נשאת למטה אביה — ירד מכל מקום נחלה אחת למטה אחר ולקמן מתרעין לה. בת יורשת נחלה ממשות — משמע שבת אחת מקבלת נחלה משני מטות, ואי אתה מוצא קרובים לה שתקבל נחלה מהם יותר מאביה ואמה, וכגון שחבלי משנת אברהם ויורם משנת שמעון, וכשנישאת אמה לאביה היו לה אחין לאמה של בת זו שירשו נחלת אביהן, וי"ל תא הסבת נחלה אם לאב בשעת נישואין, דלא קפיד קרא אלא בשעת נישואין אל התא אחר לירש בנכסי אביה, ומיהו, אחרי כן מתו אחיה, ואחר כך מת אביה, וירשת אותו, ומתו האם והאב, ולא היה להם כי אם בת זו, וירשתן. ונמצא ירושה שני מטות: נחלה אבה ממשות משנתו, ונחלת אחיה ממשות אברהם, בן גנין — שירוש את אמו? דאיכא למימר דהכי קפיד קרא: הבן יירש את האב, והבת יירש את האם, שירוש בתה בנכסי האב, דבן קודם לה. פ"ה פ"ה בנכסי האב — דירושא את האם, אינו כ"ן שיהא בת בנכסי האם — שירוש כמו הבת? אבל עדיין לא למדנו שקודם לבת. והיינו דאקמר: ומקום שבאת, ומקום שהתחלת ללמדך, והיינו בנכסי האב — חזר ולמד ע"ז עמ' הל' ב"ו. ולקמיה פרק, לימא: דיו לבא מן הדין להיות כנדון, שוין — דירתון כחדא. מ"ן קל וחומר ב' — ברש תורת כהנים תניא: רבי ישמעאל אומר, בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בתן: מקל וחומר, ומגורה שוה, ומכנס אב ב'ו, והדר מפרש ליה דהא דתא. מקל וחומר ביצד — באיזה ענין את? דרשין דבז מדבר על ידי קל וחומר. ויאמר ה' ב'ו — כלומר, על לחתומי בן החומר ומבקל, הואיל ובא ללמוד מן הקל, אלא דיו ללמד שיהא כמלמד. כלומר, דיו לבא מן הדין ב'ו, לפיכך חסרג שבעת ימים כ"ו, מקיש פטה האב ב'ו — מאמר דראתא בן בקל וחומר דירוש את אמו כבת, והוקשו המטות בתיבה אחת, דלא כתב שני מטות — הלכך דרשין: מה משה האב ב'ו. ולקמיה פרקין: אי מה משה האב כבוד נוטל בה פי שנים ב'ו, יתאי — שם חסב, ברבי זכריה בן הקצב — דהבן והבת יחלקו בשה בנכסי האם, אפס זכריה — כמו י"ב אפס כסף" (בראשית מז). כלומר, בטל שאין הלכה כמותו, מפיקנא ל' ב'ו — משמתינא לך, ולא יסייע לך רב היננא בר שלמאי. דאמר רב הונא אמר רב ב'ו — רב הונא בר חימי מדרה הכי לרב נתנאי. אמר ליה — רב נתנאי לרב הונא בר חימי. אמר ליה — לרב הונא ואדרינא שאתה אומר כן משמו, ואדע אם אמת הוא שאמר רב הונא בן אבסי? רב דשמע חזר בו רב הונא, וא לא היה סומך בשמועתו. איתריסת לקבלי — ולא הית חזר ב'ו, ואיזו — רב נתנאי, רבי ינאי — זמן היה, והחלו עיניו כרות. אמר ליה — שנעמה דרבי ינאי, בר אינש דאתי לקבילנא וינאי — ארס חשוב בא כנגדו, וגולתיה יאי — כלומר, טתיל של תלמידי חכמים. אי נמי — נאה ממש, כדמוכח לקמיה, דאמר: דין שיעוריה בשש, נששה — רבי ינאי ללולתיה דרבי יהודה נשיאה, דין שיעוריה בשש — בגד עב וגרוע, ושיעוריה לקבל טומאה ארבעה טפחים על ארבעה טפחים בשש, כדתנן: השק ארבעה על ארבעה, הבגד בשלשה על שלשה, במסכת שבת (ע"ג, א) ובמסכת סוכה (י"ג, ב). אמר ליה — רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי: כן קודם לבת ב'ו, אמר ליה — רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי: אי מה משה האב כ'ו.

ולמאן דדריש בעל מ"שאר" איצטרך לעבור עליו בשני לאון. ומיהו, קשה לרבינו שמשון בן אברהם. דאמאי איצטרך הכא דיקשא דמשות? פיון דשמעינן מ'זאם אין לו ב"ח" ומ'לא תסוב" דבן יורש את אמו, תיפוק ליה מקל דחומר דבן קודם לבת. והשתא אל אמו דרי, כיון דבמפרך קל דחומר. ומיהו, פלוגתא היא ביכ"ד הרגל" (בבא קמא כה, א.) דאיבא מאן דאמר

- 1 אפילו היבא דמיפרך קל דחומר אמר דיו. ומיהו,
- 2 אפילו למאן דאמר לא אמר דיו - איבא דמימר
- 3 דמלתא דאתיא בקל דחומר טרח וכתב לה קרא.
- 4 לו משפט דלעיל - והשתא לא שייך למיפרך,
- 5 אפילו בלא הנך קראי דלעיל: ואימא הני מילי
- 6 בבחור שנשא אלמנה. מדכתיב "משפט הבכורה"
- 7 משמע דלא שייך משפט הבכורה אלא באיש,
- 8 וקרא דלעיל אתו לדרשה אחרת.
- 9 הווא יורש אתה - משמע ליה מיטעא, מדלא
- 10 כתיב "יורשה", ומדכתיב "אתה" -
- 11 משמע מיטעא, דאין היא יורשת אותו. ועוד:
- 12 דלמרי "יורשת אתה" מיותר, "משאר" שמעינן
- 13 תרתי, דכיון שהיא יורשת אותו מטעם שהיא
- 14 שאר - גם הוא יורשה מטעם שארו. ומיהו,
- 15 קשה: דאמאי איצטרך כלל מיטעא? דמקפיד
- 16 בסביב הבעל ולא קפיד בסביב האשה - משמע
- 17 דאיהא יורשת אותו.

מנן

15 - זו אשתו, מלמד שהבעל יורש את אשתו. וכול אף היא תירשנו? תלמוד לומר: "יורש
 16 אותה", הוא יורש אותה, ואין היא יורשת אותו. - והא קראי לאו הכי פתיבי - אמר
 17 אביו, תריץ הכי: "ונתתם את נחלתו לקרוב אליו, שארו יורש אתה". אמר רבא: ספינא
 18 חריפא מפסקא קראי? אלא אמר רבא, הכי קאמר: "ונתתם את נחלת שארו לו". קא
 19 סבר: גורעין ומוסיפין ודורשין. והאי תנא מייחית לה מהבא, דתניא: "יורש אותה" - מלמד
 20 שהבעל יורש את אשתו, דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר: אינו צריך, הרי הוא
 21 אומר: "יכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל לאחד ממשפחת" וגו', בהסבת הבעל
 22 הפתוב מדברי, ואומר: "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממשות אל משה", ואומר: "ולא
 23 תסב נחלה ממשות למטה אחר", ואומר: "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אתו בגבעת פנחס
 24 בגו", וכי מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר? אלא, מלמד ששנא פנחס אשה ומתה
 25 וירשה; ואומר: "ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד",
 וכי

אמר ליה רבי ינאי לשמעיה גוד - משוך אותי ואלך. לית דין רוצה למילף - אלא להקשות דברים שאנין צריכיך. כלומר, דבר קל הוא לתרץ, בדקלמן. ואימא הני מילי - דאין נטל. בבחור שנשא אלמנה - שהיו לו בניו משא אחר, הילכך "לו" ולא היה דהוי ראשית אנו ולא ראשית אונה. אבל בחור שנשא בתולה, דהוי אנו ואונה - הכי

נמי דשקול בנכסי האם פי שנים אנו ולא אונה
 - דנמי למיתב "ראשית און" בדקלמן, והלכך
 אפילו בבחורה דהוי ראשית אונה - לא שקול
 חלק בעלה. ומקשינן: והא ראשית אנו -
 איצטרך לדרשא אחרנא, לאשמעינן הדבא
 אחר נפלים - שילדה אמו לפניו ורבה נפלים,
 כגון גולדו מתיס, או בן שמונה חיים, וזה נולד
 אחרים - הוי כורבן למתה. דאף על גב דלא
 הוי בכור לבקו, דבפטר רחם תלא רחמנא. וזה
 לא ספר את הרחם - אפילו הכי הוי בכור
 לנחלה. דבולד ראשית שלבו דהוי עלים אם ימות
 תלא רחמנא. וזה שולד אחר הנפלים - הוי
 ראשון שלבו דהוי עליו אם ימות, דבן קיימא
 הוא. אבל נפלים קמאי - אין לבו דהוי עליהן.
 יצא נפל שאין לבו דהוי עליו - לא הוי קרו
 בכור לנחלה. לשיטתו פשוט אותו בנכסי אחריו.
 ואימא הני מילי - דנמעט קרא דקאמר "אונר"
 ולא אונה - הכי קאמר: אם הוא בחור שנשא
 אלמנה, דראשית אנו טול פי שנים בכל אשר
 ימצא לו, אבל לא אונה, שאם הוא אלמנ
 שנשא בתולה, דאיבא אנה לחדו - אינו טול
 בה פי שנים. אבל היבא דהוי גם אנו, כגון בחור
 שנשא בתולה, אימא: מגו דשקיל פי שנים בשלו
 - שקיל נמי פי שנים בשלה, דהוי בכור לנחלה
 בן לאב בן לאם. דליכא לאוקמי מעוטא
 ד"אונר" ולא אונה אלא במאי דנמי למעט
 טפי, כגון היבא דליכא ראשית און משני צדדי.
 לו משפט הבכורה - הוי "לבו" דהוי ליה לגבי
 אב, לומר שמשפט הבכורה בנכסי אשה ולא
 בנכסי האשה. והבא ליכא למימרו: הני מילי
 בבחור שנשא אלמנה, בדלעיל. דמקאמר
 "משפט הבכורה" - כלל הוא, שכלל דיני
 בכורה בנכסי איש, ולא בנכסי אשה. והאיש
 יורש את אשתו - אפילו היבא דאיבא בן.

שהי הבעל אינו קרוב לה כשאר קרובים שלה שקרובים לה ממשפחתה. ואפילו הכי אמרינן שהוא יורש את אשתו, הלכך דאי לקדם כל קרובים שלה הוא. דאמרין דבעל יורש
 ולא אתה במילי - דהאיש נחל את מנהגו. לשאר - ונתתם את נחלתו לראשית" - זו אשתו, דכתיבי (בראשית ב) "הדיו לבשר אחר". ולא אדכתיב כל מנינה
 "זאם אין אחים לאביו" קאי, ואי מילתא באנפי נפשה היא. והאי דכתיב "אליו" - מסקא דמילתא שריא קרא הוא. דכתיב "זאם אין אחים לאביו". ויול אף היא תירשנו
 דעיקר פשיטה הכי משמע: "ונתתם את נחלתו לשאר" - לאשתו, וגדרשיה לקרא הכי: ונתתם את נחלתו אם ימות לשאר, וירש. כלומר, וגם הוא יורש שארו אם תמות היא.
 תלמוד לומר יורש אותה - דנמי למיתב "ירש" בלא "אותה". דהוה שמעינן מקרא דהוא יורשה והיא יורשתו. כדפרשינן: "ונתתם את נחלתו לשאר יורש", קרי ביה ונתתם נחלתו
 לשאר, וקרי ביה נמי שארו יורש. שהוה יורש את אשתו. הלכך כתב רחמנא "אותה" למעוטי שהיא לא תירשנו, ואתא לגוליא אירשא דקרא, דכתיב "ונתתם את נחלתו לשאר",
 דנמי על פירוש באילו יורשה. בדקלמן, והא קראי לאו הכי פתיבי - דכתיב "ונתתם את נחלתו לשאר" - דמשמע שהאיש יורשת את בעלה ונתתם את נחלתו לחריבון אליו
 - דהקרוב קרוב קודם. שארו יורש אותה - מילתא אחריתי היא, דאשתו ירשה בעלה. מפסקא קראי - שאהה מסרס התיבות לעשות "שאר" המוקדם מאוחר, ו"הקרוב אליו"
 שהוא מאוחר - אתה עושה מוקדם. אלא אמר רבא הכי קאמר ונתתם את נחלת שארו לו קסבר גורעין ומוסיפין ודורשין - גרע ויז מילתא" לגבי מ"לשאר", ומוסיפין שתי
 אותיות הללו לו על גב לו, לעשותו תיבה אחת, והיא "לו", ודרשה שהיא ונתתם את נחלת שארו לו. ולא דאק מגרע ומוסיף, דאם בן רבא נמי סכינא חריפא הוא. אלא פשיטה דקרא
 איבא לפירוש באילו גורעין ומוסיפין ודורשין, דרבי שמעון דתנא "ונתתם את נחלתו" בלתי תתנו לה חלק, ותתנו לה חלק משותף. לשאר - כלומר, על מי מצוה היא ונתתם את הירושה
 להיות נחלתו - לשאר, לאותו האיש שאשה זאת שארו. כלומר, נחלה האשה תתנו לבעל. אי נמי, איבא למימר דלא חשיב פיסוק קראי יורש את נחלתו חשיב שלימות, להקדים
 "הקרוב" ל"שאר", אבל בשנינו אותיות - ליכא פיסוק קראי. וררי הוא כמו שבחבו "ונתתם את נחלת שארו לו ריש אותה" אנו "לו" לאשמעינן יורשת את אשתו, ואנני "אותה"
 למעוטי שאנה יורשת לבעלה. וממילא שמעינן דעיקר לגרוע ולדורש ראש של פסוק כמו שאמרנו. דלא קשה ראשיתו לסופו. והאי תנא - דבי רבי ריש שמעאל. מיייתי
 לה - אכלה שיריה את אשתו. וירש אותה - משמע דבירך ודרשא נפקא לו לעיל דרשיה אותה, הלכך נקט ליה, דאיהו מגילי עליה דרשיה דקרא לפירוש שהבעל יורש את אשתו.
 אינו צריך - דלית ליה גורעין ומוסיפין ודורשין. ומוקי לה ב"שאר" זה האב, כדאמר בריש פירקא. כסביב הבעל הכתוב מדבר - כלומר, בשביל הסבת נחלה ממשות למטה על ידי
 הבעל, שיריה את אשתו והוא משבט אשה - ונמצא שהסבת משבט לשבט - כך דבר הכתוב. והדפיה שלא תנשא למטה אחי אלא לאחד משאר חסדי הסבה והיא תנשא
 אשה כהנא שבת ראובן ולא משבט שמעון וירש, והיא תנשא אביה בן אבא אותה הבה, לכשתמותו וירשה יורשה בשבט ראובן נחלת משבט אשתו ולשבט שמעון. וזה
 ההדירה תורה שלא תנשא בת וירשת אלא לאחד ממשפחת מטה אביה. כמאן שדבעל יורש את אשתו. ולקמייה פריך: דכלמה תבליה, וכלמה תבליה, וכלמה תבליה, וכלמה תבליה, וכלמה תבליה
 מתיישב אחר מטה אביו, ונמצא שעל דיו חסבה נחלה אם תנשא לשבט אחר. אבל הבעל - איבא למימר דלא ירית, ואינו מיסב הנחלה לשבט שלו, ובשביל סיבת הבעל לא אודר
 רחמנא להנשא לשבט שלו. אלא בשביל סיבת בהו [ואמר] - לקמייה מפרש מאי "ואומר". בנקבת פנחס גם - מכלל דלא היתה של אלעזר. מנין היה לו לפנחס - שם קרקע
 אלא אם בן ירשה מאביו? וירשה - ולקמייה פריך: דלמא נון מנין ויהי לו - לייאר ולא לשגוב, ובתריב לעיל מנינה "ותלד לו את שגוב", והתם היה ליה למכתב "יהי לו גו". אלא
 איאיר קאי. ועוד, דכתיב בתריה "ויקח גשור אחי חות יאיר מאתם" וגו.

ובי תימא - לא מפני שהבעל יורש את אשתו, אלא מפני כן שתלד, והוא יורשה, והוא נקרא על שנט אביו. ועל סיבת הון התורה פסקתה. שהרי הוא קרוב לה מן הבעל. תא שמע - מקרא אחרינא: "ולא תסוב" וגו' - הא תו למח לז' אלא לאו לסיבת הבעל אלא. לאשמענתן שהבעל יורש. וישי. ובי תימא לעבור עליו בלאו ועשה - והדרישוהו בסיבת הון. ומה ששנה הבתוב - לא נתכוין אלא להתרות

מנין ליאיר שלא היה שלוב - תימא לרבינו שמשון מן אברהם: אי לבאי הארץ נתחלקה הארץ, אמאי לא היה ליאיר שלא היה לשוב? **ובי** תימא לעבור עליו בשני לאין - תימא: אי הדא דאיכא למידרש - לא מוקמינן בלאוי יתיבוי ותימא דהבי דקאמר: ואפילו אי מוקמת לזו בלאוי יתיבוי איכא למילף שהבעל יורש את אשתו - דלא משמע הכי בסמוך. דקאמר: לעולם קראי בסיבת הון. בדרישני. **אם** כן הרי קראי למה לז' אף על גב דמקרא קאמ נמי שלא לצורך, דכבר שמוענין מדרת משה סיבת הון - מכל מקום בזה אינו מקפיד אי שמוענין הידוע נמי סיבת הון. אבל תרי זמני ליה לאשמענין. רבינו שמשון - ר' אברהם. ואימא ליה משה הוה הוה - דנפלה ליה משהד הוה - תימא לרבינו שמוענין מן אברהם: דלמה דחוק כל כך? כיון דבעא למימר דאתא קרא דלרשות עשרה, וזה ליה למימר דפנחס ויאיר יורש מאמם או מדאבי אטום ונראה לרבינו יצחק גיטת הספרים: דאמאי קאמ ר' אליה אבי ר' דלמא קראי דבעל לא ירית בו. ולא גרסינן הכא: בין למאן דאמר בסיבת הון בין למאן דאמר בסיבת הבעל. אלא גבי "אי אמרת בשלמא" דרב ימר בסמוך גרסינן ליה. ודאמאי דאקיש רבי ר' דלמא קראי בסיבת הון - מהדר אביי לשנויי הכי, וקאמר: אי אמרת בשלמא דבעל ירית וקראי איסיבת הבעל קפיד - אתי שפיר אף דמשמע דאתי קרא למיעיבד תקנתא אפילו ליה אלא שלא טוב, מדכתבי ירושת שני מטות גבי איסור הסבה. אף על פי שברר הסבה נחלת האם - מכל מקום קראי שלא טוב יותר על ידי נישואי הבת. ובסיבת הבעל איכא תקנתא. ושנכין לא גבירא דאבהי משבטא דאבה ואימיה משבטא דאימיה, דהשתא לא מתערק על ידי סיבת הבעל יותר ממה שהוסבה כבר. ואף על פי ששימות בעל ויירשנו בנו מתערקא נחלת האם משבטא דאימיה לשבטא דאבא, שהרי הון אביו ואמו מתיחסים על שנט אביהן, או שזמא הבעל לא יירשה כלל. שתתאלמן או תתגרש, ויירשנה הון - הא לא איכפת ליה, לפי שאי אפשר לשבטא דאבא דלרב הון דקאמ פרכת. כי קא מינסבא נמי לגבירא

- שלא תנשא לשבט אחר, כדי להתחייב מלקות.
- דמקרא קמא לא מטיעון אלא עשה, דכתיב ביה "ולא תמשפח ממנו אביה תהיה לאשה"
- אבל לא למשה אחר, ולאו אבא מכלל עשה - עשה. וכי תימא אלעזר הוא דנסיב אימתא - ומתה בדין אלעזר, וירשתה פנחס בנה ולא אלעזר, אלא הבעל וישת את אשתו אלא בנה וירשה. ואתא להבעל וישת דהבין יורש את אמו.
- דמזני קראי דלעיל דמיירי בסיבת הון איכא למימר דבסיבת הבת הוא דמיירי, כדאשכחן לעיל בהדיא שהבת יורשת את אמה. ואימיריכו הני קראי דלעיל לאוין ועשה, כדאמרן. אבל לא אשכחן דהבין יורש את אמו בהדיא אלא מלק וחומי פריכא. דאיכא למיפוך "דיו", והשתא אתא היא קרא דפנחס לאשמענין ביה יורש את אמו. ואלא איירי בסיבת הבעל כלל. תא שמע - מפרסוק חמישי: "ושגוב הוליד את יאיר", וכי היתהל חתם נמי וכי הוא - כדאמרן קראי פנחס, וריתיה לו לשבט אשה ומתה, וירשה יאיר. תרי קראי למח לז' - לאשמענין שהבין יורש את אמו כמו הבת. ויאיר דבין מוזן - לקח בכסף הניו עיירות, ולא אתא קרא לאורוי לן מדי, אלא עשרו של יאיר מראה לנו. כמו שמוענין בהרבה מוקמתו בבניאים. ולא מבעיא קאמר; לא מבעיא דאם בירושות מיירי כדאמרן, דליכא למיפוך. תרי קראי למח לז' שהפסוקים לא באו ללמד לנו אלא עשרה, וספיר דברים בעלמא הוא, ואיכא למילף מנייהו מיהא סיבת הון. אלא גדולה מזו ש להקשות לה: דאיכא למימר דקראי לא איירי בירושה כלל, ולא תשמע מניה לא סיבת הון ולא סיבת הבעל, אלא התיירוהו בין מוזן, וספיר דלרדשו יותר קראי, אלא הכי קאמר: מנין היה לו לפסח בו. ואיכא קאשויה: יכול להיות לו ממקח וממכר. ופנחס נמי דבין מוזן - ברוחא הוא דקפריך, דבלאו הכי פירכא נמי לא הוה מצי למילף מניה סיבת הבעל, כדפריכין לעיל: וכי תימא אלעזר הוא דנסיב בו. כלומר, ואפילו פנחס נמי, דסלקא דעתך מעיקרא למילף מניה ירושת הבעל - איכא למימר דלא איירי בשום ירושה בעולם. ופנסי - קרי ברוחא דאביו, ליתא, דליכא למימר גביה הון מוזן, דאם כן לא היה קורב בה את אביו, דנמצאת חודתו כז', ומתה, איכא לראשון לעיל, ומהא דהיא חק קשיא איכא פריכא אחריתי דלעיל, דלא מצנינו למילף מניה ירושת הבעל. משדה דמים - דכתביב (במבר יח) "כל חרם בישראל לך ידיה". אי נמי, הואו דכתיב (ויקרא כז) "ויהי השדה בצאתו ביובל חלק לה' אלהי החרם" המתחלק לבתניו. וזה הון הדמים טובא, ונטל אלעזר חלק בתוה חרם, ולמילף פנחס נפלה התיא בעתה. ש שגורסין כן: אמר ליה אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית סוף סוף כי מינסבא בו, ואי אפשר לישבה. ועוד: מה הוירון מתרין אביי לרב פפא דאקשי ליה דמקראי בהרייתא לא משמע ליה דירשת הבעל, דקאתי אביי ליתן טעם מצד אחר שהבעל יורש את אשתו: מכל מקום הרייתא לא מיתרנא, וקשיא לא מיתרני. שהתנא שבטא כל הני "ואומר" הוכיח שאין ללמוד אלא מן האחרון, וגם באותו פריכא לעיל, ואביי מה גזא לפרשיש ואם תאמר: לא נתכוין בן אפא לתרין בהרייתא, אלא להודיע לרב פפא שהבעל יורש את אשתו - הלא רב פפא עצמו היה יודע הדואי אבל יורש את אשתו מקראי טובא, אלא משמען ובפריך דלעיל איה יודע הרגסין, וכן נמצא בתשובת רבנו גרשום מאור עיני הגולה וכו' צדיק לברכה: אמר אביי ר' אבהו, דלא שכתב הוסבה, ודלמא שכבר הוסבה לא אמרין. אמר ליה רב ימר לרב אשי: אי אמרת בשלמא אמרין שכבר הוסבה - דא מתערקא נחלה משבטא דאימיה לשבטא דאבא דמנסבין לה לגבירא דאבהי משבטא דאימיה משבטא דאימיה.

ובי מנין ליאיר שלא היה לו לשגוב? מלמד שנשוא יאיר אשה ומתה וירשה. מאי "ואומר"? - **ובי תימא:** **בסיבת הון קא קפיד קרא, אבל בעל לא ירית - תא שמע:** "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממשפחה למטה", **ובי תימא:** **לעבור עליו בלאו ועשה - תא שמע:** **"לא תסב נחלה ממשפחה למטה אחר",** **ובי תימא:** **לעבור עליו בשני לאוין ועשה - תא שמע:** **"ואלעזר בן אהרן מת" וגו';** **ובי תימא:** **אלעזר הוא דנסיב אימתא, ומתה וירשתה פנחס - תא שמע:** **"ושגוב הוליד את יאיר" וגו';** **ובי תימא:** **התם נמי הכי הוא - אם כן תרי קראי למה לז' אמר ליה רב פפא לאביו: ממיא? דלמא לעולם אימא לך: בעל לא ירית, וקראי בסיבת הון דרשינן, ויאיר - דרבין מוזין, ופנחס נמי - דרבין מוזין אמר ליה: פנחס דרבין מוזין לא מציית אמרת, דאם כן, נמצאת שדה חודתה פיבול, ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שוין. - אלא אימא: דנפלה ליה משדה חרמים אמר אפוי: סוף סוף היה קא מתערקא נחלה משבטא דאימיה לשבטא דאבא. - וממיא? ודלמא שאינו תתם, שכתב הוסבה - אמר ליה: שכתב הוסבה לא אמרין. אמר ליה רב ימר לרב אשי: אי אמרת בשלמא שכתב הוסבה, היינו דמתוקמא קרא בין בסיבת הון בין בסיבת הבעל, אלא אי אמרת לא אימרת לא אימרת? **דאימא לשבטא דאבא - דמנסבין לה לגבירא, דאבהי משבטא דאבא ואימיה משבטא דאימיה.** א**

דאבהי משבטא דאבה ואימיה משבטא דאימיה - מתערקא נחלה האם על ידי הון כדפרישית. אלא ודאי בסיבת הבעל משתעי. ולהיה קים ליה לתנא דקרא דרובל בת ירושת נחלה" בסיבת הבעל כתיב, מדכתבי ביה ירושת שני מטות - משמע דנחלת האם נמי עבדינן תקנתא שני מטות יתר. והכי פירושא דברייא: הוי דואו אמר יוכל בת ירושת נחלה", ובסיבת הבעל הכתוב מדבר, דמחזיא תקנתא נחלת האם. וכי תימא בסיבת הון משתעי, וקרא לא אתא למעבד תקנתא אלא לתלת תאב - תא שמע "לא חסוב נחלה", ומיתורא דקראי שמוענין דודי בסיבת הון וחד בסיבת הבעל. או, והוא דכתב ביה ירושת שני מטות, דמשמע דבעי תקנתא נחלת האם - בסיבת הבעל כתב, דאשכחין ביה תקנתא. **אמר** ליה רב פפא לאביי דלמא שאני דתם שכבר הוסבה - ר' אבהו דכתב ביה תימא "ירשת שני מטות" - לא קפיד קרא נחלתה האם שכבר הוסבה. ויעולם קאי בסיבת הון, אף על גב דליכא תקנתא נחלת האם. אמר ליה: שכבר הוסבה לא אמרין - אין סברא לומר שלא הקפיד הכתוב אנטולת אם אף על פי שכבר הוסבה, דכיון דכתיב "ירשת שני מטות" - משמע דבנחלת האם עבדינן נמי תקנתא. **אמר** ליה ר' ימר לרב אשי אי אמרת בשלמא אלא נחלתה הינו דמתוקמא קראי בין בסיבת הון בין בסיבת הבעל בו - רב ימר לא הוה יודע דאביי כי הוה מוקי קרא בסיבת הבעל מפרשי לקרא דמנסבין לה לגבירא דאבהי משבטא דאבה ואימיה משבטא דאימיה, ולהכי קשיא ליה: אמאי ניתא ליה לאוקומי בסיבת הבעל בעי מנסבין הון? ובין הון הכי

בבא בתרא יוש נחלין – פרק שמיני דף קיב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות

כי מינסבא לשבטא דאבהו — מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא לשבטא דאבא, כיון דלא אמר שכבר הוסבה ומשני: דמנסבין לה רבו, ועל פירוש הקונטרס יש לתמוה: שאין זה שיטת גמרא, דרב פפא קאשי לאבוי אברייתא, ואבוי לא מוהדר מידי, ועושה בעיא שלו בלשון קושיא, ועוד, ובמסק אבוי: שכבר הוסבה לא אמרין, ולפירושו הזה ליה למימר

- 1 "ודלמא", דהא מספקא ליה, ואין בספרים
- 2 "ודלמא", ועוד: דבכל הספרים דרסין "אמר ליה
- 3 אבוי" דמשמע דאמרי דאשקי ליה רב פפא
- 4 מהדר לשהוי.
- 5 **חבי** גרס רבינו תם: תניא בסביבת הבעל לא תסוב
- 6 נחלה לבני ישראל ממשה למטה (אחר) —
- 7 הרי בסבת הבעל הכתוב מדבר. אתה אמר
- 8 נחלה הבעל הכתוב מדבר. דכמי שזה בסבת
- 9 הבעל גם זה בסביבת הבעל. ולפירושו הקונטרס לא
- 10 אתי שפיר אמאי קרי ליה בסבת הבעל כיסבת

הבעל — דהא תרווייהו איירי בין סביבת הבעל ובין סביבת הבעל, והוה דרוק לומר דמשום דהיא תנא פתח בקרא דסביבת הבעל, והיא תנא פתח בתא

דסבת הבעל, קאמר חבי. ולגורסת רבינו תם אתי שפיר אלא דתניא בסביבת הבעל, דתרי קראי מוקי לזו בסביבת הבעל. ותניא בסבת הבעל — דקרא קמא מוקי בסבת הבעל, ועוד, ולפירוש

הקונטרס הה מצוי למימר נמי דכולי עלמא מיהת קרא קמא בסבת הבעל נמי מצי משמע.

ותרויהו

אי הכי האי לאחר ב' — והכי פירושו: אבוי, האי קרא ד'ובל בת יורשת נחלה' מספקא ליה אי דוקא קאמר "לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה", אבל לשבט דאמה ירדה — לא חיישין. או דלמא בעינן נמי שיהא ממשפחת אמה, דקאמר ממשפחת אביה — לאו דוקא, דהוא הדין דבעינן שיהא ממשפחת אמה, כדלוקמן במסכתא. והכי

קמבעיא ליה: האי קרא ד'ובל בת יורשת נחלה מטוה' — דהא אוקמינא בירשת שני מטוה, שהיה אביה משבט ראוהו ואמה משבט שמעון, ומתו וירשתו זו הבת, ואברה תורה "לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה" והוא שבת ראובן, עכשיו, משתשנא לאחד משבט ראובן תלד בן וירשנה בנה, או תמות וירשנה בעלה — הלא תבן יהוה או הבעל יהוה לשבט ראובן מתייחסים, למשפחת אבוי, והנה נמצאת הנהלה שירשה מאמה שהיתה משבט שמעון — הוסבה משבט לשבט ראובן, והכתוב הודיר לנו "לא תסוב נחלה", כלומר הודיר בכל נשואי נשים שבשעת נישואין לא יוכל לבא לידי הסבת נחלה, לא שנא הסבת נחלת אב לא שנא הסבת נחלת אמה —

בתרוייהו איבא למימר דקפיד קרא שלא תסוב מטה אחר. ולקמייה פריך, אלא בעל כרחך קרא קאמר "למשפחת מטה אביה" וגו' — אבל למשפחת אמה אלא חייש, וכיון דלא שריך — שמעינן מינה דהאי "לא תסוב" לא קפיד אלא אנהלה שירשת מאב ולאבוי משנין לה לקמן דאיבא למימר דמנסבין לה גברא דרמי לה, שאבוי מראובן ואמו משמעון, ומשנינן: **דלמא שאני** התם שכבר הוסבה — כלומר, לעולם אימא כף

דקרא לא קפיד אם מוסבת נחלת אם למטה אחר, שהרי בעל כרחך כבר הוסבה משעה שפגלה יורשת האם שמשבט שמעון לזו הבת, שאביה שמשבט ראובן והיא מתייחסת למטה אביה. נמצא שמשעזמה הוסבה הנהלה של שמעון לשבט ראובן בלא נישואי הבת, הלכך, כי מנסבין לה לאחד ממשפחת מטה אביה — שפיר דמי, ולא קפיד קרא אלא אנהלה שהיא יורשת מאביה, ולא תוסב למטה אחר. דהשתא שירשת מאבא — כדקיימא קיימא, דאבתי בחוקת שבת ראובן איתא נחלה, שהבת על שם שבת ראובן מתייחסת. ואמה פריך: לוימה שכבר הוסבה לא אמרין, כלומר, שהביל שהוסבה קצת — אין לנו לומר: לא חיישי תו אי מעקרא לגמרי, ומנסבין לה לגברא דהוא משבט ראובן מאבוי ומאמו, ומתעקרא נחלת אם שירשה בת זו שהיא מנחלת מטה שמעון — אין לנו לומר כן, שהרי "לא תסוב" כתיב, דמשמע: לא תסוב על ידי נישואין כלל. שאף על פי שהוסבה קצת — לא נוספין להסבה יותר ולעקרה לגמרי, אלא נעשה לה תקנה שלא תעקר לגמרי, כדלוקמן, לפי שהיה יודע אבוי שאפשר לעשות תקנה שלא תעקר נחלת האם, כדלוקמן, —

הלכך פריך הכי: והשתא שכבר הוסבה לא אמרין, שאפשר בתקנה. או דלמא קרא לא חייש להחיא אבהו, ולא קפיד אלא שתשנא לאחד מטה אביה, אבל לאמה לא חייש. אמר רב ייב' לרב אשי — אמאי מספקא ליה לאבוי אי אמרין שכבר הוסבה או לא אמרין? דאי אמרין? דאי איתא מיקרא דאמרין שכבר הוסבה, דהיא לא קפיד קרא אי מעקרא נחלה דאימא, כדכתיב "לאחד ממשפחת מטה אביה", דהא השתא ודאי מעקרא נחלה דאבא אימא. אלא אי אמרת לא אמרין דכבר הוסבה, כדקאמר אבוי, והלא כשינסבת לאחד ממשפחת אביה כדכתב בקרא — הא דאי מעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא אלא אם שמע מיהא דאמרין שכבר הוסבה, והלכך, כי אמר רחמנא "לא תסוב" — אירשתא קא, אבל יורשה אימא — כבר הוסבה, ולא חיישין אלא תעקר לגמרי. **דמנסבין** אלא חבי — אוליבא דאבוי אבוי, דחבי קמבעיא ליה: נמי אמרין שכבר הוסבה, כדכתיב בקרא כדכתיב "משפחת מטה אביה לאשה", והשתא מעקרא נחלה דאימא, וכי כתיב "לא תסוב" — אגלתא אב מוהר רחמנא, אלא גלתא אם. או דלמא "לא תסוב", דוקא

דאפילו בגלתא אם מוהר לך רחמנא, ולא אמרין שכבר הוסבה. והאי דכתיב "מטה אביה" — לאו דוקא, אלא דמנסבין לה לגברא שהוא דומה לה מכל וכל, שאבוי משבט ראובן כמותה ואמו משבט שמעון דגומת האשה הוא. והשתא ליבא יקירת נחלה כלל, בדוראי נחלתה מאביה לא מעקרא כלל, דמשבט ראובן היתה והשתא נמי של שבת ראובן חבי בן בעלה מתייחס על שבת ראובן, ואף על גב דמעקרא היתה משבט ראובן לגמרי, והשתא נחכבה לאיש שמקצת משמעון — שהרי אמר משמעון — אין זו הוסבה, שהיא אסר הכתוב ליקני לאיש משבט שמעון כדי שלא יירש הבעל שהוא שמשבט אחר מצד אמו, ואף על פי שנהפכה נחלת אמו שכולי אבוי לבנו שמשבט שמעון מצד אמו. ונחלת אמה של בת זו שמשבט שמעון לא מעקרא כלל, דאי ירית לה בעל שהוא משמעון מצד אמו ואבוי מראובן, או בנו, נמצאת גם עתה הנחלה בחוקת איש שמקצת מאב ומקצת מאם כמו שהיתה בחוקתה, שהיא מראובן ומשמעון, ועד כאן שריך לעמוד הקודם) — חבי — דאשה הוירשת שני מטות בעינן נמי שתשנא לאיש שגולד מהנהו שני מטות — "ממשפחת מטה אביה אמה", מיבעי ליה, אלא מדרבנן "מטה אביה" לוד — שמעינן דלא קפיד קרא מעקרא נחלת אם, לפי שכבר הוסבה ואבתי מצי אלהיין ליה לאבויי **ומשני**: א — כתב — רחמנא אבוי "מטה אביה ואמה" — דהא מינאי אפילו איפכא — אבוי משמעון ואמו מראובן, ואף על פי שאביה מראובן ואמה משמעון, דסלקא דעתך אימא לא קפיד קרא אלא שהיא הוה נמי מאתן שני מטות שלה, בין באותו ענין בין למפרע, דהשתא נמי לא מעקרא לא נחלת אם ולא נחלת אם לגמרי, דהא הבאי בעל איבא חד צד מראובן וחד צד משמעון, ונמצאו שני הנחלות של שבת שמעון וראובן בחוקת קיימי — דא קמבעי לך: דוקא "ממשפחת מטה אביה" היא

עיקר היחס של בעלה, שהיא נמי אבוי משבט ראובן. שאילו היה אבוי משמעון, אף על פי שאמו נחלת ראובן לקמה שמעון, שעיקר יחס האב אחר אבוי, והבת אחר אביה, ומרבית "לא תסוב" — כלומר, שמעינן דמנסבין לה גברא דאימיה נמי משבט אבוי, וכי בדי שלא תעקר נחלת האם יותר, דהיינו דמנספק ליה מעקרא: סוף סוף הא קא מתעקרא בו, אם לא תרצה לומר דמנסבין לה גברא דאימיה משבטא דאימיה ואבהו משבטא דאבהו, משום דקשיא לך: מטה אביה ואמה מיבעי ליה, וליללא תסוב" לא הישנה, דלא איירי קרא בהסבת נחלת אם משום דכבר הוסבה. אחרבה, "לא תסוב" דוקא והא, ולא אמרין שכבר הוסבה, אבל "מטה אביה" לאו דוקא, דהאי דלא כתב "מטה אביה ואמה" — משום דהיא אימא אפילו איפכא, ולעולם מנסבין לה לגברא דהוא נמי משבטא דאימיה, ולא מעקרא נחלה דאימא, וכיון דאיבא למימר חבי — לא אמרין שכבר הוסבה. תניא בסבת הבעל תניא בסביבת הבעל — כלומר, אף על גב דאוקמינן להני תרי קראי — "לא תסוב נחלה לבני ישראל ממשה לא מטה" ו"לא תסוב נחלה ממשה למטה אחר" — תרוייהו בסביבת הבעל, ולשני לאוי, כדקתינן "ואומר", אפילו חבי אשכחן ברייתות דמוקי לקמא בסביבת הבעל, וקדייין לה לקמן מדרבנן ביה "למטה אחר", וכן לאו אחר הוא, אלא כבעל מיירי, ומרבתיא בסביבת הבעל — קמא בסבת הבעל, ושני הברייתות הנון בסביבת הבעל, דבשני הברייתות מפרש להני תרי קראי, ומוקמי חד בסבת הבעל וחד בסביבת הבעל, תניא בסביבת הבעל ותניא בסביבת הבעל ליה גברא דהוא נמי משבטא דאימיה לבני ישראל ממשה לא מטה בסביבת הבעל וכן לאו אינו אלא בסביבת הבעל שהוא אומר לא תסוב נחלה ממשה למטה אבוי הרי הסבת הבעל אחר לא מצי מיניא אלא תסוב נחלה לבני ישראל ממשה לא מטה בסביבת הבעל הכתוב מדבר. תניא

בבא בתרא. יש נחלין - פרק שמיני דף קיג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רכג רש"י

תניא אידך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסביבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסביבת הבעל או אינו אלא בסביבת ביה שדוהא אומר לא תסוב נחלה לביני ישראל ממטה אל מטה ותר סיבתת הבעל אומר לא תסוב נחלה לביני ישראל ממטה אל מטה ומר שמענת ואיכא מניניה; הגא דבריייתא קמייא פשיטא ליה דקרא

תרווייהו נמי ידבוקו כתיב בהו - פעמים שלא היו בקיאי בפסוקים. וכן מציינו בסוף "שור שנבא את הפדה" (בבא קמא נ"א, א). מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות "טוב" כו'. אמר לו: עד שאתה שואלני כו', שאינו יודע אם נאמר בהן "טוב" או לאו, כלך אצל רבי נתנחם כו'. ומיהו, הכא תימה, הדמאקש ליה תרווייהו "אישי" כתיב בהו - שמענו דבוק

בתרא, דדיינו "ממטה למטה אחר" - בסביבת הבעל מיירי, בדמושת לקמייה, מיתכתיב ביה "אחר", והלכך מוקי למטה בסביבת הבעל, דתרי קראי סביבת הבעל למה לו? וסבירא ליה ליהאי תנא כדאמרין בעלמא (פסחים כ"ד, א) דכל היכא דאיכא למירדש - דרשנין, ולא מוקמינן בלאוי יתירי. ותנא בתרא לא סבירא ליה דך דרשא ד"אחר" דלקמן, ומוקי מוסטרא לקרא קמא בסביבת הבעל, דקריב ליה טפי מבעל, ומתוך כך אייתה ליה קרא תניינא לסבת הבעל, כן נראה בעיני, ועיקר. דבולו עילמא מיתא - אפילו תנא דבריייתא קמייא, וסביבת הבעל דיהאי מוסטרא למטה אחר" - בסביבת הבעל מיירי. מתי שמעט - לתנא קמא קבעי ליה. דבשלמא לבריייתא מיייתא - קרא קמא סבירא ליה בסביבת הבעל, מתי שמעט דרשא טפי מבעל, אייתר "ממטה למטה אחר" לסיבת הבעל, ולאו ממשמעתא מוקי ליה הכי, אלא מיייתרא. אלא לתנא קמא. דאמר דיהא "ממטה למטה אחר" פשיטא ליה דבסביבת הבעל מיירי, ואיהו מוגל אאידך קרא דבסביבת הבעל מיירי, ממאי מוזאע ליה סיבת הבעל אמר קרא איש - דמשמע בעל, כמו "אישי נעמי" (רות א). כלומר, בסביבת הבעל קפיד קרא. סיפא דתנא דר'מטה למטה אחר" - כי איש בנחלתו ידבוק קמייא בני ישראל, כלומר, הבעל בנחלתו ידבוק, ולא בנחלת שבט אחר. תרווייהו נמי איש כתיב כתיב - דבסביבת קמא "ממטה אל מטה כי איש בנחלת שבט אבותיו ידבוק בני ישראל", ואי "אישי" משמע ליה סיבת הבעל - תרווייהו נמי בסביבת הבעל מתיב, וגם המתוך היה יודע בדבאי קרא "אישי" כתיב, דזיל קרי ביה ר' הוא. ואמאי דבעינן לעולי: ממאי משמע דיהא "ממטה למטה אחר" - בסביבת הבעל מיירי, אתא איהו למימר דשפיר מיירי דבסביבת הבעל מיירי, דהא כתיב ביה "ממטה על עצמן".

תניא אידך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסביבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסביבת הבעל או אינו אלא בסביבת ביה שדוהא אומר לא תסוב נחלה לביני ישראל ממטה אל מטה ותר סיבתת הבעל אומר לא תסוב נחלה לביני ישראל ממטה אל מטה ומר שמענת ואיכא מניניה; הגא דבריייתא קמייא פשיטא ליה דקרא בתרא, דדיינו "ממטה למטה אחר" - בסביבת הבעל מיירי, בדמושת לקמייה, מיתכתיב ביה "אחר", והלכך מוקי למטה בסביבת הבעל, דתרי קראי סביבת הבעל למה לו? וסבירא ליה ליהאי תנא כדאמרין בעלמא (פסחים כ"ד, א) דכל היכא דאיכא למירדש - דרשנין, ולא מוקמינן בלאוי יתירי. ותנא בתרא לא סבירא ליה דך דרשא ד"אחר" דלקמן, ומוקי מוסטרא לקרא קמא בסביבת הבעל, דקריב ליה טפי מבעל, ומתוך כך אייתה ליה קרא תניינא לסבת הבעל, כן נראה בעיני, ועיקר. דבולו עילמא מיתא - אפילו תנא דבריייתא קמייא, וסביבת הבעל דיהאי מוסטרא למטה אחר" - בסביבת הבעל מיירי. מתי שמעט - לתנא קמא קבעי ליה. דבשלמא לבריייתא מיייתא - קרא קמא סבירא ליה בסביבת הבעל, מתי שמעט דרשא טפי מבעל, אייתר "ממטה למטה אחר" לסיבת הבעל, ולאו ממשמעתא מוקי ליה הכי, אלא מיייתרא. אלא לתנא קמא. דאמר דיהא "ממטה למטה אחר" פשיטא ליה דבסביבת הבעל מיירי, ואיהו מוגל אאידך קרא דבסביבת הבעל מיירי, ממאי מוזאע ליה סיבת הבעל אמר קרא איש - דמשמע בעל, כמו "אישי נעמי" (רות א). כלומר, בסביבת הבעל קפיד קרא. סיפא דתנא דר'מטה למטה אחר" - כי איש בנחלתו ידבוק קמייא בני ישראל, כלומר, הבעל בנחלתו ידבוק, ולא בנחלת שבט אחר. תרווייהו נמי איש כתיב כתיב - דבסביבת קמא "ממטה אל מטה כי איש בנחלת שבט אבותיו ידבוק בני ישראל", ואי "אישי" משמע ליה סיבת הבעל - תרווייהו נמי בסביבת הבעל מתיב, וגם המתוך היה יודע בדבאי קרא "אישי" כתיב, דזיל קרי ביה ר' הוא. ואמאי דבעינן לעולי: ממאי משמע דיהא "ממטה למטה אחר" - בסביבת הבעל מיירי, אתא איהו למימר דשפיר מיירי דבסביבת הבעל מיירי, דהא כתיב ביה "ממטה על עצמן".

למה ידעו דהא כתיב ביה מדבר בסביבת הבעל כיון דכתיב ביה "אישי" אלא מתוך שמייתר מוקי ליה בסביבת הבעל, והוא "אישי" דקרא קמא לדרשא בעלמא אתא. וגם המוקשה משבו: תרווייהו נמי "אישי" כתיב בהו, ומת ראתי שיזא אחרון דוקא וקמא לדרשא? אדרבה, מוקי לגופיה לסבת הבעל, ובתרא לדרשא. ואבתי איני משמע דבתרא בסביבת הבעל ידבוק - אין לשון דבוק אלא בן שליטא. כדכתיב: "ידבק באשתו" (בראשית כ"ב, ב), דכיון דמפורש כל כך, דכתיב ביה לשון דביקה - והאי בסביבת בעל מיירי. ומתכא הוא יהוה פשיטא ליה לתנא. ואף על גב דבבבא קמא נמי "ידבוק" כתיב - תיתי לדרשא בעלמא. מטום - משמע בעל, דבדיקת מטות על ידי בעל הוא. תרווייהו נמי מטות כתיב בהו ליה רסי. רב איש ממטה קרא: לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר למטה אחר, שירשנה בעלה אם תנשא לו, שהוא אחר לגבה. אבל אם נוסבת הנחלה על ידי בנה שירשנה - אינו אחר ממש לגבה. דירש כרעיה דאמיה הוא. כיואי - בנן שמתא אשתא, ואחר כך מת אביה, דנחלה זו וריאה לה אילו היתה קיימת - מנין שלא יירש, אלא קריביה מצד האב, או בנה יירשנה? שהבן יורש את זקנו, כדכתיב "ואם אין לו בת" - עיין עליה, שכן הבת יורש אביה. כנמוחזק - יורשה שהיא מוחזקת כבר קודם מיתלה. כגון שמת אביה ואחר כך מתה היא. ומנין שלא יירש? וסלקא דעתך אמינא, כיון דבעל קודם לבנה לירשה - והכי נמי כפומתה ואחר כך נפלה לה יורשה יקידם האב לבנה. כיון דהוה ר' הוא דבמקום בן הוא קודם לטול במחוקק - בראי נמי הוא יורש, קל וחומר מבן שירש בראי. וירשה יאיר - ולא שנוב אביו, לפי שאין הבעל נוטל בראי. דאילו היה נוטל בראי - הוא היה יורש ולא יאיר בנה. שהא קודם לבנו בירושת אשתו. וירשה יאיר - לאשתה. נחלה הראויה לו יורשה בנה - מ'משאר נתן לו הבר אפריים' קריין, קמא שבוא לדין אהיה ופנתה על עסק יורשה לו, לפי שהיא ראויה לאלעזר ותננה בבית דין לפנחס בן ר' בראי. ורבינו גיטא פירש דרייקין מכתביה בראי, ורבינו גיטא פירש שפירש בנה. ד"בני", וכי אילו כתב "בגבעת פנחס" לא אמר ר' בראי - אלא יודע שפנחס בן אלעזר הוא. ומפני מה כתב "בני" ללמד כי זו הבענה היתה ראויה לאלעזר, וירשה פנחס בנה. ד"בני" מעוט משמע - בנו ולא הוא. ומכלל שדחיתה ראויה לאלעזר. והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משה דרמיים, שחלק פנחס לא היה ראויה לאלעזר. כן כתוב בפרש פנחס בני גיטא.

דבפחות משבעים אל היה מרכיבו. וכבר היה רבי בן ששים שנה, וירשה כשביקר את רבי, בעשר שנים; ועוד, וסברא שלא נולד עד שחור רבי עקיבא מבי רב אחר עשרים וארבע שנה, אם כן כשהיה רבי יהושע בן מנא וארבעים שנה היה רבי בן שמונים וארבע, שהוא יותר מחצי ימיו. ועוד: שפירש רבינו נסים במגלה סתרים שמנא בבראשית רבה ד'ה' ח' מן ה"קדק" היה רבי אלעזר בן עזריה. אלא אומר רבינו עם דקדושה הוא עם אדם, כמו דר' מתה בחיי מורישתה וירשה יאיר - ואם תאמר: דבן יורש בראי נכסי אמו, ובעל אינו יורש. מנלן דבעל קודם לבן? ויש לומר: כיון שדבעל אינו יורש ממתת קרובה אלא ממתת שאירות, שהן חשוכין בכשר אחר - אם כן כמו שהוא קודם לשר קרובים, כך הוא קודם לבן, דמאי לי האי ומאי לי האי.

דבפחות משבעים אל היה מרכיבו. וכבר היה רבי בן ששים שנה, וירשה כשביקר את רבי, בעשר שנים; ועוד, וסברא שלא נולד עד שחור רבי עקיבא מבי רב אחר עשרים וארבע שנה, אם כן כשהיה רבי יהושע בן מנא וארבעים שנה היה רבי בן שמונים וארבע, שהוא יותר מחצי ימיו. ועוד: שפירש רבינו נסים במגלה סתרים שמנא בבראשית רבה ד'ה' ח' מן ה"קדק" היה רבי אלעזר בן עזריה. אלא אומר רבינו עם דקדושה הוא עם אדם, כמו דר' מתה בחיי מורישתה וירשה יאיר - ואם תאמר: דבן יורש בראי נכסי אמו, ובעל אינו יורש. מנלן דבעל קודם לבן? ויש לומר: כיון שדבעל אינו יורש ממתת קרובה אלא ממתת שאירות, שהן חשוכין בכשר אחר - אם כן כמו שהוא קודם לשר קרובים, כך הוא קודם לבן, דמאי לי האי ומאי לי האי.

בנה שירשנה - אינו אחר ממש לגבה. דירש כרעיה דאמיה הוא. כיואי - בנן שמתא אשתא, ואחר כך מת אביה, דנחלה זו וריאה לה אילו היתה קיימת - מנין שלא יירש, אלא קריביה מצד האב, או בנה יירשנה? שהבן יורש את זקנו, כדכתיב "ואם אין לו בת" - עיין עליה, שכן הבת יורש אביה. כנמוחזק - יורשה שהיא מוחזקת כבר קודם מיתלה. כגון שמת אביה ואחר כך מתה היא. ומנין שלא יירש? וסלקא דעתך אמינא, כיון דבעל קודם לבנה לירשה - והכי נמי כפומתה ואחר כך נפלה לה יורשה יקידם האב לבנה. כיון דהוה ר' הוא דבמקום בן הוא קודם לטול במחוקק - בראי נמי הוא יורש, קל וחומר מבן שירש בראי. וירשה יאיר - ולא שנוב אביו, לפי שאין הבעל נוטל בראי. דאילו היה נוטל בראי - הוא היה יורש ולא יאיר בנה. שהא קודם לבנו בירושת אשתו. וירשה יאיר - לאשתה. נחלה הראויה לו יורשה בנה - מ'משאר נתן לו הבר אפריים' קריין, קמא שבוא לדין אהיה ופנתה על עסק יורשה לו, לפי שהיא ראויה לאלעזר ותננה בבית דין לפנחס בן ר' בראי. ורבינו גיטא פירש דרייקין מכתביה בראי, ורבינו גיטא פירש שפירש בנה. ד"בני", וכי אילו כתב "בגבעת פנחס" לא אמר ר' בראי - אלא יודע שפנחס בן אלעזר הוא. ומפני מה כתב "בני" ללמד כי זו הבענה היתה ראויה לאלעזר, וירשה פנחס בנה. ד"בני" מעוט משמע - בנו ולא הוא. ומכלל שדחיתה ראויה לאלעזר. והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משה דרמיים, שחלק פנחס לא היה ראויה לאלעזר. כן כתוב בפרש פנחס בני גיטא.

למאי

ובני אחות - וירושן אחי אמון. תנא בני אחות ולא בנות אחות - וכדמפרשין לקמייה.

איתביה ב' - הכי נמי מצי למפרך מרישא, דקתני: האישי את אמו נחול ולא מנחיל. אלמא: אין האם נחלת את בנה. אלא עדיפא ליה לאותוביה מסיפא, דקתני בהדיא: מנחלת ולא נחלת, וקשיא ליה לרבי יהודה דאמר: יורשת. משנתנו איני יודע מי שנאה - דאינה עיקר. דדיא גופא קשיא, בדלקמן, דפרכינן: ותנא דידן מה נפשך כו'. והלכך, כיון דשמעתינן ליה דריש הקשא ד"מטות"

בן דבת ובת הבן ובת בת הבן מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו - ואם תאמר: תיפוק ליה דבני בנים הרי הן כבנים, כדאמר בפרק 'אלמנה' (ביבמות ע, א), דזרע וזרעה לא צריך קרא. דבני בנים הרי הן כבנים ויש לומר: דהתם דכתיב 'זרע אין לה', מ"רע" משמע בני בנים, כדמשמע בפרק 'ארבע מיתות' (סנהדרין סד, ב) גבי מעיבין ובן ובתו ובתו, דקאמר: אין לי אלא בן ובתו, בן ובן ובתו מנין, דתלמוד

לומר 'זמורתך', אלמא דמשלש 'זרע' משמע בני בנים. וליכא למימר דהתם מיתורא יריש, דאם כן הוה ליה למודרש איפכא, דקרא 'זמורתך' כותב ברישא. אבל מנין ובתו לא כן משמע ליה התם בני בנים. הלכך, דבא דכתיב 'בן' - איצטרך לרביי אלא לי אלא בן ובתו, דהתם דכתיב 'ויקרא חי) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה' - אין ראיה דקרא מאיצטרך לכיתוב 'ובת בנה' דבני בנים לא הוו כבנים, דאיכא למימר דאי לא כתב 'בת בנה' הוה אסרין עד סוף כל ההורות, משום דבני בנים הרי הן כבנים, ואם תאמר: כיון דאין בני בנים כבנים, מנלן גבי 'ויבן דפוסר' לא כן משמע: וכי יתימא דנפקא מי' מאין לו' - האי איצטרך לרבות ממזר וש' לומר: דשקולים הם, ויבאו שניהם. אי נמי, דבן הבן נפקא מי' מלא ימחה" - פרט לזה שאין שמו מרוי, וקשה לרבינו שמשחן בן אברהם: דלא איצטרך דבא קרא דבני בנים קודמין לאחין. תיפוק ליה מדלענין יבום בני בנים ובנים כי הדיד נגהו - לענין נחלה נמי כי הדיד נגהו ויש לומר: דהבא איצטרך, דבן הבן או בת הבן וירישש עם בני המת, או בת הבת עם הבנות. דמיבום לא הוה ידעין אלא עדיפא מתא, ולרבינו יצחק נראה: דהא דבני בנים כבנים גבי יבום - מנחלה הוא דקיימא לה, ולא מתרן טעמא דפרישות ליעיל (קט), ואם תאמר: ומנלן דמזמר יורש את אביו, כדמשמע בקידושין (ה, א)? דהא גבי יבום (ביבמות כב, ב) צריך ריבוי, וכן גבי בת כהן נמי איצטרך קרא לזרע פסולו, וליכא למימר דנפקא לן מ'ואין לו' - דשקולים הם, או משום דיבום בגחלה תלא דרומא, ונבי יבום איכא רביאי. דאי איצטרך דרשא להכי - אמאי פריך בפרק שני דיבמות

- 1 דקאמרין לעיל בפרקין (קיא, א) להקדים הבן
- 2 לבת בבכסי האם - הכי נמי הוה מצי לאקשוי
- 3 ולמימר דירשת את בנה. דלא דריש - להקשא
- 4 ד"מטות", כדאמרין דריש דאחיה הבן ואחד
- 5 דהב שוין בבכסי האם. דלא מקיש מטה האם
- 6 למטה האב. לא מיתוקמא כרבי זכריה - דאיכא למשמע ממתניתין דהבן קודם לבת
- 7 בבכסי האם. ותני גופא עלה בני אהות ולא בנות
- 8 אהות - והא בריתא אינה מוספת על המשנה
- 9 אלא מפרשת היא. דדוקא נקט ממתניתין בני אהות - למימר שהבנים נוחלין את דודיקא
- 10 ולא הבנות, ולה זמן עישה בני לפי שהבנים באין
- 11 לירש את הדודיק מכה אמם שהיתה אהותן, כדכתיב 'ואם אין לו אחים', ודרשין לקמן: עיין
- 12 עליו, דבן אחין במקום אחין קאי. והוא הדין דבן אחותו במקום אחותו, וכימי שבאמם מהוקת
- 13 דמי, והן באין לירש מכהה. וסבירא ליה דבן קודם לבת בבכסי האם. אבל לרבי זכריה בן
- 14 הקצב - הבנים והבנות יירשו כבחד את דודיקא, ומיבא אמם קאי ירתה, וסבירא ליה דבן
- 15 ובת כי הדדי ירתי בבכסי האם. ותנא דידן מה נפשך - כלומר, מה הוא דעתה, דסבירא ליה
- 16 תרתי: בן קודם לבת בבכסי האם, וקתני: איש את אמו ולא אבא דבת את אמה, ונפקא ליה לעיל
- 17 מהדיקשא ד"מטות", וסבירא ליה דאין האשה יורשת את בנה, דלהכי לא דריש הקשא ד"מטות". מה נפשך דריש לחצאין? והלא אין
- 18 הקשא למנחה לעולם דריש פמות - להקשא שקודם הבן לבת בבכסי האם. ומיזה, להכי לא
- 19 דרשא קרא "ובל בת יורשת נחלה ממתות" וגו', והוה מצי למכתב "ובל בת נחלה", וכתיב "יורשת", לממרא: דוקא יורשת שני מטות. אבל אינה יורשת לשני מטות אם מת היא, אלא אחד מהם, והיינו אב, דאין האם יורשת. ורבינו הנגאל דייק מ"ם ד"ממטות" - מקצת שני מטות הוא דירשת ואינה מורשת. כגון אם, שאין האם יורשת בתה, והוא הדין לבנה. דעל כרחך האי מ"ם לדיקא
- 20 דדידה אלא, ולא הבת את אמה, ונפקא ליה לעיל מיניה, ולא לכתוב לא "מטות" ולא מ"ם. והוה אמנא דכלא אשה אוחד רחמנא שלא
- 21 תנשא לשבט אחו, בין שהיא יורשת מטה אחו, בין יורשת שני מטות. משנה בן קודם לבת
- 22 ובן ראובן - קודמין לדינה אחותה, לירש את יעקב. כגון מת ראובן - נחור בנו קודם לדינה לירש נכסי יעקב, וכן של נחור בן בנו עד אלף דור - כולן קודמין לדינה. ובגמרא מפרש טעמא, מ"דכתיב 'אין לו' - עיין עליו. בת קודמת לאחין - ואם יש אב למת - גם לו קודמת. אחין קודמין לאחא תאב - ואם יש לחן אחות - קודמין לאחות, והאחות יריכה קודמין לאחי האב. כל הקודם בגחלה - ומת, יוצאי יריכו עומדין במקומו לירש אותו נחלה, ולא שאר קרובי המת יירשין אותו, אף על פי שקרובי למת יותר מיוצאי יריכו של זה. והאב קודם - לירש בנו או בתו שמתו, לכל יוצאי יריכו - הדיינו אחי המת. וכבר נפקא לן בריש פירקין מ'זוהעברת' דהאב קודם לאחין, דדוקא מיוצאי יריכו, אבל יוצאי יריכו של בנו - קודמין לכל אדם. נטרא ובת הבן - במקום שאין שם בן הבן וכן של בת הבן, והוא הדין לבת של בת הבן, אבל לישנא קלילא הוא דנקט. אבל בת של בת תרי זמינא רוצפין - לאו לישנא קלילא הוא. אין לו עיין עליו - של מת, אם יש לו או אבא מכהו של בן, כגון יוצאי יריכו. וי"ד יתירא קא רירש, דמצי למכתב 'אין' בלא י"ד, כדכתיב 'מאן בלעם', והכי מפרשין בקידושין (ה, א) גבי 'יוצאה נתם אין כסף', עיין עליו - דהאי נמי, אם יש לו בת כלל וכלל. וכיון דאיכא יוצאי יריכה - עובר ירך אמו הוא.

(כב, ב): יירשו וממנו לא, פשיטא ויש לומר: ד"רע" משמע בני פסול, לבן אריצטרך גבי יבום לרבינו פי פסול - היינו משום רביא. אבל "בן" - משמע נמי פסול. דבן אריצטרך גבי יבום לרבינו פי פסול - היינו משום דהוה אמינא נילף אחוה אחוה מוכי יעקב דכשרים ולא פסולים. דמחאי טעמא נמי אמר התם דהוה אמינא שאח פסול אינו זוקק ליבום, אי לאו משום דמצינא בקרא דבן פסול פוטר, ומדלענין מיפטר פוטר - מזיק נמי זוקק.

אפילו

אם ראונו קודם לדינה אחותו לירש את יעקב, וכן כל יוצאי יריכו של ראובן, אם ראונו קודמין לדינה אחותה, לירש את יעקב. כגון מת ראובן - נחור בנו קודם לדינה לירש נכסי יעקב, וכן של נחור בן בנו עד אלף דור - כולן קודמין לדינה. ובגמרא מפרש טעמא, מ"דכתיב 'אין לו' - עיין עליו. בת קודמת לאחין - ואם יש אב למת - גם לו קודמת. אחין קודמין לאחא תאב - ואם יש לחן אחות - קודמין לאחות, והאחות יריכה קודמין לאחי האב. כל הקודם בגחלה - ומת, יוצאי יריכו עומדין במקומו לירש אותו נחלה, ולא שאר קרובי המת יירשין אותו, אף על פי שקרובי למת יותר מיוצאי יריכו של זה. והאב קודם - לירש בנו או בתו שמתו, לכל יוצאי יריכו - הדיינו אחי המת. וכבר נפקא לן בריש פירקין מ'זוהעברת' דהאב קודם לאחין, דדוקא מיוצאי יריכו, אבל יוצאי יריכו של בנו - קודמין לכל אדם. נטרא ובת הבן - במקום שאין שם בן הבן וכן של בת הבן, והוא הדין לבת של בת הבן, אבל לישנא קלילא הוא דנקט. אבל בת של בת תרי זמינא רוצפין - לאו לישנא קלילא הוא. אין לו עיין עליו - של מת, אם יש לו או אבא מכהו של בן, כגון יוצאי יריכו. וי"ד יתירא קא רירש, דמצי למכתב 'אין' בלא י"ד, כדכתיב 'מאן בלעם', והכי מפרשין בקידושין (ה, א) גבי 'יוצאה נתם אין כסף', עיין עליו - דהאי נמי, אם יש לו בת כלל וכלל. וכיון דאיכא יוצאי יריכה - עובר ירך אמו הוא.

בבא בתרא. יש נחלקין - פרק שמיני דף קטו עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ) רש"י תוספות

אפילו נשיא שבישראל - שרצה לתקן לפי צורך שעה. כעין שמעונו בבני בנימין, שהתנו שלא תירש בת הבן עם אחיו - אין שומעין לו. משום צדוקין.

מלמד שבא צבעון על אמו הוליד ממנה ענה - קשה לרבינו תם: דאמאי אהדר ליה מענה? ולמאן כל הבן הוי כבנו, אבל בת בני - לא תהיה כבנו, אלא כבתו ונראה לרבינו תם דענה אשה היתה, כדמוכחי קראי. דכתיב "אלה בני אהליבמה בת ענה בת צבעון" - אלמא אשה היתה. ולביא למימר דענה אחי היה, והא אמר רבא כגא צבעון הוליד ענה. ועוד, דמיד אחר קרא דמייתי רבא "הוא ענה אשר מצא" וגו' כתיב "אלה בני ענה ירשן ואהליבמה בת ענה". והשתא אהדר לרו שפיר רבי יוחנן בן זכאי ורבי חזקיה חשבוהו כבן לירש עם שאר בניו, שהן קודמין לבת מדקרי ליה "שתיב הארץ", וכך היא קודמת לבת. ומכאן סותר לבסוף קל תזומר שלהן. והא דכתיב "הוא ענה" בלשון זכר - היינו משום שירשה עם אחיה צבעון כוכר. ואם תאמר: והיאך ירשה ענה? והלא היה לה אתה. וכתיב "ובני צבעון איה וענה!" ויש לומר: דמת איה. תדע, מדלא חשיב בני איה כדחשיב בני ענה. והשי פירש בפירוש חומש דאהליבמה היתה בת ענה וכת צבעון, וכי היכי דאמר רבא שבא צבעון על אמו הוליד ממנה ענה, ולכך חשיב ליה בני שיער - הכי נמי בא ענה על אמו הוליד ממנה אהליבמה, ולהכי קרי לה אהליבמה בת ענה בת צבעון.

הא כיצד - כלומר, ודאי כי היכי דאמרין עיין עליו למטה - הכי נמי אמרין עיין עליו למעלה, שאם כלה ורעו לגמרי העבירה לירשי האב למעלה. הא כיצד אתה מוצא בכל מקום "עיין עליו?" נחלה משמשת והולכת עד ראובן - שאם אין לו אב, ולא אח ולא בן את, ולא אחות ולא בן אחות, ולא בן בני עיין עד עולם, ולא אביו האב, ולא אח ולא בני אחי האב, ולא אחות האב ולא בני אחות האב - ומחירין למטה ולמעלה על קרובי אבותיו עד ראובן, ולא תהנה לקרובי האם. שברוקן אחי (אחא) אבי אבי אבי אבי אבי שברוקן אבי, לא הוא ולא בניו ולא בני בניו - יריכו. והיינו דאבי אבי בני דוד אבי אבי אבא אבותי לעולם אבוקין לאחי אבותי, כדאמרין לקמן: אבי האב ואחי האב, כגון אברהם וישמעאל בכסי עשו - דאברהם קדם. וכן יחולק ובודק עד ראובן, דאבי אבי אבי אבא תחלה, ואינו או בניו. ואם אינו - יבדוק אחרי כן באחין, דהיינו אחי אבי האב, או הוא או בניו, ואם אין - יבדוק באחותו ובנייה, דהיינו אחות אבי אבי אביו. ואם אינו - עולה עוד למעלה דור אחת, ויבדוק תחלה באבות. ואחר כך באחיהם, ואחר כך באחיותיהם, וכן לעולם, עד ראובן. כגון: ובני ראובן נתון ופולא, ובני פולא אליאב, ובני אליאב נמואל ורתי. מת בניו של נמואל בלא דיע - נמואל יורש, ואם אין נמואל קיים - אחיו, בניו של נמואל, דהיינו בני נמואל יורשי אהו. ואם אין לו אחים - נותנים את נחלתו לאחי אביו, דהיינו דתן דודו, או הוא או בניו. כלה דתן - נותנין לאליאב אבי אביו של מת, או לאחי אליאב, או לאחות אליאב, להם ולבניהם ולבני

הא כיצד? נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן.

ולויא: עד יעקב! אמר אביו: גמירי, הלא קלה שבשבא. אמר רב הונא אמר רב: קל האומר תירש בת עם פת הבן, אפילו נשיא שבישראל - אין שומעין לו, שאינו אלא מעשה צדוקין. דתניא: בארבעה ועשרים פסוקים תבא לוינא; שהיו צדוקין אומרים: תירש הפת עם פת הבן, נמפל ליה רבן יוחנן בן זכאי, אמר להם: שוטים, מנין זה לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מנגן אהר שפיה מפספס פגגודו ואומר: ומה פת הבן הפאה פמה בנן, תירשנו. בתו הפאה פמכוהו, לא פל שפין? קרא עליו את המקרא הזה: "אלה בני שיער החרי ישיב הארץ לטון ושוכל וצבעון וענה", וכתיב: "אלה בני צבעון ואה וענה!" אלא, מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה. - ודלמא תרי ענה הוה! אמר רבה: אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלפא, ומנא שמואל, איפא דאמרי, אמר רב פפא: אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלפא, ומנא? רבה: אמר קרא: אמר ליה: רבי, בכך אתה פוטרני? אמר לו: שוטה, ולא

בניהם. מת אליאב בלא אחים ובני אחים - תורחין אצל פולא, ואם מת - נותנין לתוך חוצרון וכרמי או לבניהם, דהוה ליה בני אחי אבי אבי של מת. ומענין אצל פולא, אבל אחי המת קודם לאבי אבי המת, וכן אחי אבי המת קודם לאבי אבי של מת. כדאמרין לקמן בני בעיות דרמי בר חמא. ולישא עד יעקב - שאם מת ראובן, הוא וכל ורעו - תורחין אצל יעקב, ואם אין יעקב - שומעין ולוי יורשי את הראוי לראובן אחיהם, דהוה ליה אחי אבי אבי אבי אמר אבי - אם כן נמצא שבת אחת כלה מישראל, וגמירי דלא כלה שבטא. והאיה לרבי במלאכי (ג) "כי בני ה' לא שניתו ואתם בני יעקב לא כליתם". בפירוש רבינו תנאל, ראובן דנקט לאו דוקא, אלא מפני שהוא שבת ראשון נקטו. אמר רב הונא אמר רב כל - דין האומר ופוסק דין שתירש הבת של מת עם בת הבן של מת, מקל וחומר דלקמן, אפילו הוה הדין נשיא בישראל, שהכל נמנין עמו לרין כמותו - אין שומעין לו, מפני שדין זה מעשה צדוקין הוא, כדמפרש לקמן, ולחוק את הדבר אמר כן. כעין דאמרין (מנחות כו, א): אם יבא אליהו והאמר - אין שומעין לו, ויש מפרשים: שכיב מרע שמועה "תירש הבת בכסי עם בת בני", ואליאב דרבי יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן בפירקין: אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין - הכא אין שומעין לו, משום דמי דמכת ירשה בלא צוואה היא באה לירש עם בת הבן, כדברי צדוקין, הלכך אמור רבנן דאין שומעין לו, ולא מילתא היא, דבלאו מעשה צדוקין נמי אין שומעין, דמתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי הבת אינה ראויה לירש כלל עם בת הבן, דאפילו רבי יוחנן בן ברוקה לא אמר אלא בבן בין הבנים, או בת בין הבנות, דבלאו הכי הוה ראוי לירש קצת - הלכך רבי יוחנן גמי לירש לו את הכל, אבל בת בין הבנים, והוא הדין לבת אצל בת הבן - אין דבריו כלום. והכי אמרין לקמן בפירקין. כרתניא - במגילת תענית, דקחשיב אילין יומיא דלא להתענות בהון, ומיירי נטבת, וקתני: בשעירי ארבעה

הא כיצד? נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן.

ולויא: עד יעקב! אמר אביו: גמירי, הלא קלה שבשבא. אמר רב הונא אמר רב: קל האומר תירש בת עם פת הבן, אפילו נשיא שבישראל - אין שומעין לו, שאינו אלא מעשה צדוקין. דתניא: בארבעה ועשרים פסוקים תבא לוינא; שהיו צדוקין אומרים: תירש הפת עם פת הבן, נמפל ליה רבן יוחנן בן זכאי, אמר להם: שוטים, מנין זה לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מנגן אהר שפיה מפספס פגגודו ואומר: ומה פת הבן הפאה פמה בנן, תירשנו. בתו הפאה פמכוהו, לא פל שפין? קרא עליו את המקרא הזה: "אלה בני שיער החרי ישיב הארץ לטון ושוכל וצבעון וענה", וכתיב: "אלה בני צבעון ואה וענה!" אלא, מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה. - ודלמא תרי ענה הוה! אמר רבה: אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלפא, ומנא? רבה: אמר קרא: אמר ליה: רבי, בכך אתה פוטרני? אמר לו: שוטה, ולא

בניהם. מת אליאב בלא אחים ובני אחים - תורחין אצל פולא, ואם מת - נותנין לתוך חוצרון וכרמי או לבניהם, דהוה ליה בני אחי אבי אבי של מת. ומענין אצל פולא, אבל אחי המת קודם לאבי אבי המת, וכן אחי אבי המת קודם לאבי אבי של מת. כדאמרין לקמן בני בעיות דרמי בר חמא. ולישא עד יעקב - שאם מת ראובן, הוא וכל ורעו - תורחין אצל יעקב, ואם אין יעקב - שומעין ולוי יורשי את הראוי לראובן אחיהם, דהוה ליה אחי אבי אבי אבי אמר אבי - אם כן נמצא שבת אחת כלה מישראל, וגמירי דלא כלה שבטא. והאיה לרבי במלאכי (ג) "כי בני ה' לא שניתו ואתם בני יעקב לא כליתם". בפירוש רבינו תנאל, ראובן דנקט לאו דוקא, אלא מפני שהוא שבת ראשון נקטו. אמר רב הונא אמר רב כל - דין האומר ופוסק דין שתירש הבת של מת עם בת הבן של מת, מקל וחומר דלקמן, אפילו הוה הדין נשיא בישראל, שהכל נמנין עמו לרין כמותו - אין שומעין לו, מפני שדין זה מעשה צדוקין הוא, כדמפרש לקמן, ולחוק את הדבר אמר כן. כעין דאמרין (מנחות כו, א): אם יבא אליהו והאמר - אין שומעין לו, ויש מפרשים: שכיב מרע שמועה "תירש הבת בכסי עם בת בני", ואליאב דרבי יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן בפירקין: אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין - הכא אין שומעין לו, משום דמי דמכת ירשה בלא צוואה היא באה לירש עם בת הבן, כדברי צדוקין, הלכך אמור רבנן דאין שומעין לו, ולא מילתא היא, דבלאו מעשה צדוקין נמי אין שומעין, דמתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי הבת אינה ראויה לירש כלל עם בת הבן, דאפילו רבי יוחנן בן ברוקה לא אמר אלא בבן בין הבנים, או בת בין הבנות, דבלאו הכי הוה ראוי לירש קצת - הלכך רבי יוחנן גמי לירש לו את הכל, אבל בת בין הבנים, והוא הדין לבת אצל בת הבן - אין דבריו כלום. והכי אמרין לקמן בפירקין. כרתניא - במגילת תענית, דקחשיב אילין יומיא דלא להתענות בהון, ומיירי נטבת, וקתני: בשעירי ארבעה

הא כיצד? נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן.

ולויא: עד יעקב! אמר אביו: גמירי, הלא קלה שבשבא. אמר רב הונא אמר רב: קל האומר תירש בת עם פת הבן, אפילו נשיא שבישראל - אין שומעין לו, שאינו אלא מעשה צדוקין. דתניא: בארבעה ועשרים פסוקים תבא לוינא; שהיו צדוקין אומרים: תירש הפת עם פת הבן, נמפל ליה רבן יוחנן בן זכאי, אמר להם: שוטים, מנין זה לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מנגן אהר שפיה מפספס פגגודו ואומר: ומה פת הבן הפאה פמה בנן, תירשנו. בתו הפאה פמכוהו, לא פל שפין? קרא עליו את המקרא הזה: "אלה בני שיער החרי ישיב הארץ לטון ושוכל וצבעון וענה", וכתיב: "אלה בני צבעון ואה וענה!" אלא, מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה. - ודלמא תרי ענה הוה! אמר רבה: אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלפא, ומנא? רבה: אמר קרא: אמר ליה: רבי, בכך אתה פוטרני? אמר לו: שוטה, ולא

לא תהא תורה שלמה שלנו כו' - איני צריך לדחותך בקש. ומיהו, מיעקרא לא היה חפץ לגלות לו טעמו של דבר, דאשר לגלות להם טעמי תורה. כשיהיה בפלה שלכם - קל וחומר שאתם דנין מבעצמכם, שיש עליו תשובה. מה לבת בנו שיפה כחה במקום אחיו - שיחוש במקום אביו, כגון בנות עלפחד שירשו בכספי חפר אבי אביהן עם בני חפר, שאמר "נתן תתן להם אחרות נחלה

כי' כי על זה בחרת מעוני - טוב לך במכות הללו ממה שהיית עני. דעשיה היה, דלא מצינו שהספיד איוב אלא בדמותו, אבל קרקעות וכסף חובב - לא הפסיד. אף על גב דקאמר "ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמד" (איוב א) - מתנחם היה על הפסדו. שלא היה לו לחוש שבמותו לא יולך כלום עמו, כדכתיב בקהלת "ומאומה לא ישא בעמלו שילוך בידו". והא דכתיב (ירמיה דקרא) (איוב מב) "ויהנו לו איש קשטה אחת וגו' חזק אחרו" - לא מפני שהיה עני, אלא הורו היה מביאין לו.

אב' האב אחיו - כגון אברהם ויעקב נכסיו עשו. מתוך אמר רבה: את שמע, האב קודם לבן, שנע מינה שאברהם קודם. לפי טעוה לא היה בן יורש את אביו, אלא אב קודם של בעה לבן, שהיה סבור שאברהם יורש כשימות עשו וימלו הנכסים יצחק. ולדבריו שהיה סבור שאברהם קודם ליעקב - אין בן יורש את אביו. ושהיה

וְלֹא תִהְיֶה הַתּוֹרָה שְׁלֵמָה שְׁלָנוּ כְּשִׁיחָה בְּמִלְחָה שְׁלָכְכֶם; מִזֶּה לָבֵת בְּנוֹ - שֶׁכֵּן יִפְהוּ כְּהֵה בְּמִקּוּם הָאֲחִיו, הַתָּמִר בְּכֹתוֹ - שֶׁהַיּוֹעֵץ כְּהֵה בְּמִקּוּם אֲחִיו; וְנִצְחָהוּ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עָשְׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. וְיֹאמְרוּ יְרֵשֶׁת פְּלִטָה לְבָנֵינוּ וְלֹא יִמְחָה שְׂבֵט מִיִּשְׂרָאֵל" - אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אָמִי: מִלְּפָד, שֶׁהִתְנוּ עַל שְׂבֵט בְּנֵינוּ שֶׁלֹּא יִירֵשׁ בֵּת הַבֵּן עִם הָאֲחִיו. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָיָא: כֹּל שְׂאִינוּ מְנִיחַ בֵּן לְיֹרְשׁוֹ - הַקְּדוּשׁ בְּרֹדֶף הוּא מְלֵא עֲלָיו עֲבָרָה. כְּתוּב רַקָּא: "וְהַעֲבִירְתָּם אֶת נִחְלָתוֹ, וְכָתוּב הַקָּם: "יּוֹם עֲבָרָה הַיּוֹם הַהוּא." אָשֵׁר אֵין חֲלִיפוֹת לְמוֹ וְלֹא יִרְאוּ אֱלֹהִים"

11 - רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, חד אמר: כל שאינו מניח בן, וחד אמר: כל שאינו מניח תלמיד. תסתמיים רבי יוחנן דאמר תלמיד, דאמר רבי יוחנן: דין גרמיה דעשרא דביר, והא רבי יהושע בן לוי לא איל לבי טמיא אלא לבי מאן דשכיב בלא בני, דכתיב: "כבו ככה להלך", ואמר רב יהודה אמר רב: להילך בלא בן זכר! אלא, רבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד. - ומדרבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד, רבי יוחנן אמר בן, קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן! - לא קשיא: הא דרביה, הא דרביה. (סוין: הדר עני וקם) דרש רבי פנחס בן הקא, מאי דכתיב: "והדר שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא", מפני מה בודד נאמרה בו שכיבה, וכיוצא בנאמרה בו מיתה? דוד שהניח בן - נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן - נאמרה בו מיתה. - ויוצא לא הניח בן? והכתיב: "מבני יואב עבדיה בן יהואל!" אלא, דוד שהניח בן כמותו - נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו - נאמרה בו מיתה. דרש רבי פנחס בן הקא: קשה עניית בתוך ביתו של אדם יותר מחמישים מבות, שנאמר: "הגני חגני אתם רעי כי יד אלוה נגעה בי", וקא אמרי ליה כהרתי: "השומר אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני". דרש רבי פנחס בר הקא: כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ויך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר: "חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם וכפרנה". "זה הכלל: כל הקודם בנחלה - יוצאי ירכו קודמין; והאב קודם לכל יוצאי ירכו". בעי רמי בר הקא: אבי האב ואחי האב, כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו, איזה מהן קודם? אמר רבא, הא שמעו: האב קודם לכל יוצאי ירכו. - ורמי בר הקא? אב

1 בתוך אחי אביהו. תאמר בבתי שהורע כחה
2 אצל האחין - כשם שאינה יורשת עם אחיה
3 בכספי אביה - כך אינה יורשת עם בית אחיה.
4 הוא רביה אבה שבנות עלפחד ירשו בכספי חפר, ולא לקחו בני חפר ובנות חפר כל כספי חפר.
5 ומצאת בת הבן קודמת לבת, דהיינו בנות עלפחד שקדמו לבנות חפר. ואותו היום -
6 שנצחוה עשרים וארבעה בטבת היה. שלא יורש בת הבן עם האחין - של בן, אלא האחין יורשין כל בניס האב, ואפילו חלק שהיה ראוי לאחיהן המת. לפי שבאותו מעשה דפלוש נבגעה מתו במלחמה כל שבט בנימין, ואפילו הנשים, כדכתיב "מה נעשה לנוחרים לנשים כי נשמה מבנימין אשה". ולא נותר מהם כי אם ש מאות שנשאו נשים, ארבע מאות מבנות בני גלעד, ומאתים שחטפו מבנות שילה. ונמצא כל ארץ בנימין לשש מאות איש. לפיכך, באותו העת נאנע מאד מן הנחלה לאשה אחת הבאה לירש, ואם הנשא לשבט אחר - נמצאת נגרעת נחלת שבט בנימין. לפיכך התקינו הדיבא דיש בניס יורשין את אביהם, דלא מיעקרא נחלה מבני המת - התנו שלא תירש בת הבן עמקו, והפקר בית דין הפקר. אבל אם לא הניח בניס אלא בנות (לשם גם הבנות) - גם בת הבת תירש עמקו. דלא ניהא ליה למת שתתקן נחלתו מורשו. אי נמי, היבא דיבאכי בנות ובת הבן - תירש של הבן את כל הנכסים. ומסתמא היו נחלות שלא להנשא לשבט אחר, פן תסוב הנחלה לשבט אחר. והכי משמע קרא "ויאמרו לתת הירושה לפלט בנימין", כלומר, לבניס. הנקראים על שבט בנימין, ולא לבת הבן שיכולה להנשא לשבט אחר ונקעה נחלה מבנימין. הכי נרשינן: מלא עליו עברה - בפרוש רבינו חננאל: כלומר, שונא אותו. חליפות - חליפין, ממלא במקומו. דין גרמא דעשרא דביר - נשאר אצלו פן אחד מבניו, ובו היה מנחם למרי נפש האבלים. שהשן של מת אינו טמא. דנתן בהאולה פרק שלשי (משנה ג) כל שבמת - טמא, חוץ מן השניים והשעיר והצפורן ובשעת חיבורן - הכל טמא. וכיון דרבי יוחנן לא הניח בן, אם אינא דסבירא ליה דמי שלא הניח בן נקרא. לא ירא אלהים - לא היה אומר לבריות "דון גרמא דעשרא דביר", דארמינן בעלמא (ברכות לב, ב) החיץ עלי דאמן דמפרסם טהויה, כדכתיב "אשרי נשול פשע כסור טהרה". לא הוה עייל לבי טמיא - לביית המת חליפת עליו, כדנתן (אחלות פרק טז משנה ג) בית מלא טמיא - מלא מתים. לפי שלא היה רוצה להחטיל ממזדה. הא דריה - "דון גרמא" כו'. דסבירא ליה כרבי יהושע בן לוי: זה שלא הניח תלמיד. הא דריה - מאי דאמר: זה שלא הניח בן, ולא סבירא ליה. קשה עניית כו' - תוצרן למביעי רחמי. ואגב גררא דדרשות דרבי פנחס בר תמא נקט ליה הכא. כי יד אלוה וגו' - היינו נחמישים מכות. שהרי במצרים דכתיב ביה "אצבע אלהים הוא" (שמות ח) לקו עשר מכות. נמצא ליד שיש בה חמש אצבעות - חמישים מכות. הא תפן אל און - אל תהררר אחר מדת הדין, כי יש מצירים יותר ממך. כי טוב לך זה החמישים מכות ממות, והרי יש לך כסף חובב וקרקעות, ודינין הקדוש ברך הוא מרבה בני אדם שהן עניים. חמת מלך - היינו צער שבאה לו חימה מאת המוקם. מלאכי מות - היינו חולה שנטטה למות. יכפרנה - יקנתנה. בעי רמי בר קא אבי אביו - של מת, ואחי אביו של מת, איזה מהן קודם? ומשום דתרווייהו אתו לירש את המת מכח אבי המת קא בעי לה. בכספי עשו - מיתה נקט בעשו שהוא רשע, ולא ביעקב. האב קודם לירש את בנו לכל יוצאי ירכו - נמצא אברהם יורש את יצחק ממקו ישמעאל. והלכך, כיון דתרווייהו מכח יצחק אתו - הרי הוא כאילו יורש יצחק את עשו, וחזרו אברהם וירש את יצחק בנו, כדאמרן בריש פירקין, שהאב קודם לאחיו. דכי הדיכי דדרשינן "אין לו בן" - עיין עליו, הכי מן דרשינן כל קרובים. וגבי אבי המת בני דרשינן אין אן לו אב - ונתתם את נחלתו לאחיו. עיין עליו. שאם יש ליצחק שום יורש דראוי לירשו - יבא במקומו, ודיינו אברהם שקודם לישמעאל. וכן הלכה.

מקומן מעבב נותנן בליה שוחט עליהן בתחילת. חברייא בעיי מחשב להן ר' יודן בעי אבדו מה הן צריכה ליה בשהתחיל ליתן וחסרו אכל אם לא התחיל ליתן כל עמא מודיי פשהוא משיר שהן

[דף ל"א ע"א]

שיריים תני מועלין היו בדם דברי רבי מאיר ורבי שמעון וחקמים אומרים אין מעילה בדם. ר' אבהו בשם ר' יוחנן כי "הדם הוא בגפוש וכפר" אין לה בו אלא כפרת גפוש בלבד ר' הויה בשם ר' יוחנן כל אכליו וקרת אין לה בו אלא כרת גפוש בלבד אמר רבי זעירה הקדיש דם בניחון מאן דאמר אין לה בו אלא כפרת גפוש בלבד וזה הואיל ואין בו כפרה אין בו מעילה מאן דאמר אין לה בו אלא כרת גפוש בלבד וזה הואיל ויש בו כרת יש בו מעילה אתא ר' בא ר' הויה בשם ר' יוחנן הקדיש דם ובדק הפית בניחון וזהו ר' זעירה חדי בה סבר על דרבנן איתאמרת אמר ליה ומה בידך ועל דרבי שמעון איתאמרת ר' בא בריה דר' הויה בר בא קד משיבין חכמים לרבי שמעון אילו מכרן שמוא אינו תופס דמיהן מה בניחון ומה בין דמיהן ופליג על התיא דאמר רבי לעזר יש מהן שאמרו לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכרן אינו תופש את דמיהן ויש מהן שאמרו לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכרן תופש את דמיהן ומה הפנימי ותפורה לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכרן אינו תופש את דמיהן הדמים לא נהנין ולא מועלין בהן לפיכך אם מכרן תופש את דמיהן:

הלכה ז' מתניתין – כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר הקדים מעשה לחברו לא עשה כלום הקדים דם השעיר לדם הפר יהויר ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר אם עד שלא נמר את המתנות שמכפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויהויר ויזה בתחילה מכפנים וכן בהיכל וכן במזבח הוהב שכולן כפרה וכפרה בפני עצמן ר' אלעזר ור' שמעון אומר ממקום שפסק משם הוא מתחיל:

[דף ל"א ע"ב]

גמרא – תני אמר רבי יהודה פסח דברים אמורים בעבודות הנעשות בפנים בבגדי לכן אכל בעבודות הנעשות בחוץ בבגדי זהב אם הקדים מעשה לחברו מה שעשה עשוי וחקמים אומרים אף הנעשות בחוץ בבגדי זהב אם הקדים מעשה לחברו לא עשה כלום ר' אבהו בשם ר' יוחנן שניהן מקרא אחד הן דורשין מדם הטאת הכפורים אחת רבנן אמרי עבודות שהוא נכנס פעם אחת בשנה רבי יהודה אומר מקום שהוא נכנס בו פעם אחת בשנה רבי הושעיה בשם ר' פס במתנות הכדים אכל במתנות הפרוכת שעיר מעבב את הפר אמר רבי לעזר ונתן מדם הפר על בין הכדים ועל בין הפרוכת ואחר כך שחט את השעיר הנעשה בתחילה בשיר. אמר רבי יוסה אילו נשפך מדם הפר

ומדם השְׁעִיר הַמִּנְחָה בְּכֹס שְׂמֹא אֵינוּ מְבִיא פֶר אֶחָד וְכֹשֶׁר מֵה בֵּין שְׁחַט עַד שֶׁלֹּא נָתַן מֵה בֵּין שְׁחַט
 מִשְׁנָתָן אֵילוֹ אָמַר וְנָתַן יְאוֹת רַבֵּנָן אֲמַרֵי שְׁלֹשׁ לְכוֹשֶׁר וְשְׁלֹשׁ לְפִסּוּל ר' לְעֶזְרָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲמַרִים
 אַרְבָּעִים וְשְׁלֹשׁ לְכוֹשֶׁר וְאַרְבָּעִים וְשְׁלֹשׁ לְפִסּוּל וְרַבֵּנָן אֲמַרֵי כֹל שֶׁבַע וְשֶׁבַע בְּפִרְה בְּפָנָי עֲצֻמָּה רַבִּי
 אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲמַרֵי כֹל אֶחָד וְאֶחָד בְּפִרְה בְּפָנָי עֲצֻמוֹ רַבִּי זְעִירָה בְּשֵׁם ר' לְעֶזְרָא טַעֲמָא דְר' לְעֶזְרָא
 פִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן "וּכְלָהּ מִכְּפַר אֶת הַקֹּדֶשׁ" אֶפִּילוֹ אֵין שֵׁם אֵלֶּא מִתְּנָה אַחַת אֲמָרָה הַתּוֹרָה כְּלָהּ אָמַר רַבִּי
 לְעֶזְרָא נָתַן מִקְצֵת מִתְּנֹת וְנִשְׁפָּף הַדָּם מְבִיא אַחֲרֵים תַּחֲתֵיהֶן אֵילוֹ וְאֵילוֹ נִשְׁפָּכִין בְּמִצְוֹתָן לְכֹן צְרִיכָה
 כְּשֶׁנִּקְרָא עֲלֵיהֶן לְשֵׁם פִּסּוּל אָמַר רַבִּי יוֹסֵה וְיְאוֹת אֵילוֹ נָתַן מִקְצֵת מִתְּנֹת וְנִשְׁפָּף הַדָּם שְׂמֹא אֵינוּ מְבִיא
 אַחֲרֵים תַּחֲתֵיהֶן וּמוֹעֲלִין . בְּרֵאשׁוֹנִים ר' חֲגַי בְּעָא קוֹמִי ר' יוֹסֵה

[דף ל"ב ע"א]

עַד כְּדוֹן כְּשֶׁשְׁחַט אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לְשֵׁם כּוֹשֶׁר וְהַשְּׁנָיִים לְשֵׁם פִּסּוּל שְׁחַט אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לְשֵׁם פִּסּוּל וְאֶת
 הַשְּׁנָיִים לְשֵׁם כּוֹשֶׁר אָמַר רַבִּי יוֹסֵה מְצִינּוּ פִּסּוּל מוֹצִיא מִיַּד פִּיגּוּל מְצִינּוּ פִּסּוּל מוֹצִיא מִיַּד כּוֹשֶׁר:

פֶּרֶק שִׁישִׁי

הַלְכָה א' מִתְּנִיתִין – שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, מִצְוֹתָן שִׁיחֵיו שְׁנֵיהֶן שׁוֹיִן בְּמִרְאָה וּבְקוֹמָה וּבְדָמִים
 וּבְלִקְחֵיהֶן בְּאֶחָד. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָן שׁוֹיִן, כְּשִׁרְיָן. לְקַח אֶחָד הַיּוֹם וְאֶחָד לְמָחָר, כְּשִׁרְיָן. מֵת אֶחָד מֵהֶן,
 אִם עַד שֶׁלֹּא הִגְרִיל מֵת, וְקַח זוּג לְשֵׁנִי. וְאִם מִשְׁהִגְרִיל מֵת, יָבִיא זוּג אַחֵר וַיִּגְרִיל עֲלֵיהֶם בְּתַחֲלָה,
 וַיֹּאמֶר, אִם שָׁל שֵׁם מֵת, זֶה שְׁעֵלָה עֲלֵיו הַגּוֹרֵל לְשֵׁם יִתְקַים תַּחֲתֵיו. וְאִם שָׁל עֲזֹאזֵל מֵת, זֶה שְׁעֵלָה עֲלֵיו
 הַגּוֹרֵל לְעֲזֹאזֵל יִתְקַים תַּחֲתֵיו. וְהַשְּׁנִי יִרְעֶה עַד שִׁיִּסְתָּאב, וַיִּפְכֵר וַיִּפְלוּ דְמֵיו לְנִדְבָה, שְׂאִין הַפֹּאֵת צְבוּר
 מִתְּהַ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, תְּמוּת. וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נִשְׁפָּף הַדָּם, יְמוּת הַמּוֹשֵׁתֵלַח. מֵת הַמּוֹשֵׁתֵלַח,
 וְשִׁפָּף הַדָּם:

גְּמָרָא – שְׁעִירִים מִיעוּט שְׁעִירִים שְׁנַיִם אִם כֹּן לְפָה אָמַר שְׁנֵי שִׁיחֵיו שׁוֹיִן כְּבָשִׂים מִיעוּט כְּבָשִׂים שְׁנַיִם
 אִם כֹּן לְפָה נֹאמַר שְׁנֵי שִׁיחֵיו שׁוֹיִן צְפָרִים מִיעוּט צְפָרִים שְׁתַּיִם אִם כֹּן לְפָה נֹאמַר שְׁתַּיִ שִׁיחֵיו שׁוֹת
 הַצְּצִירוֹת מִיעוּט הַצְּצִירוֹת שְׁתַּיִם אִם כֹּן לְפָה נֹאמַר שְׁתַּיִ שִׁיחֵיו שׁוֹת הַתֵּיב ר' חֲגַי קוֹמִי ר' יוֹסֵה וְהָא
 כְּתִיב וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה' מַעֲתָה אֲנָשִׁים מִיעוּט אֲנָשִׁים שְׁנַיִם אִם כֹּן לְפָה
 נֹאמַר שְׁנֵי שִׁיחֵיו שׁוֹיִן וְהָא כְּתִיב לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְהָרִי מְצֹאנּוֹ גֵּר דֵּן עִם מִי שְׂאִינּוֹ גֵּר יְתוֹם
 דֵּן עִם מִי שְׂאִינּוֹ יְתוֹם אֲלֻמְנָה דְנָה עִם מִי שְׂאִינָה אֲלֻמְנָה מֵה תִלְמוּד לֹאמַר שְׁנֵי אֵלֶּא מִפְּנֵי לְהַקִּישׁ
 לְגִזְרָה שְׁוֶה נֹאמַר כֹּאן שְׁנֵי וְנֹאמַר לְהֵלֵן שְׁנֵי מֵה שְׁנֵי שְׁנֹאמַר לְהֵלֵן אֲנָשִׁים וְלֹא נָשִׁים וְלֹא קַטְנִים אֵף

שְׁנֵי שְׁנָאֵמֵר כְּאֵן אֲנָשִׁים וְלֹא נָשִׁים וְלֹא קַמְנִים הָרִי לְמִדְנֵי שְׁאִין הָאִשָּׁה מְעִידָה מְעַתָּה אִין הָאִשָּׁה דְנָה ר' יוֹסֵה בִּי רַבִּי בּוֹן רַבִּי הוֹנָה בְּשֵׁם רַב יוֹסֵף נְאָמֵר כְּאֵן שְׁנֵי עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים וְנְאָמֵר לְחֵלְן שְׁנֵי "וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בַּמַּחֲנֶה" (במדבר יא, כו), מַה שְׁנֵי שְׁנָאֵמֵר לְחֵלְן אֲנָשִׁים וְלֹא נָשִׁים וְלֹא קַמְנִים אַף שְׁנֵי שְׁנָאֵמֵר כְּאֵן אֲנָשִׁים וְלֹא נָשִׁים וְלֹא קַמְנִים אִם כֵּן לְמַה נְאָמֵר וְעִמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים שְׁלֹא יִהְיֶה אֶחָד עוֹמֵד וְאֶחָד יוֹשֵׁב אֶחָד שׁוֹתֵק וְאֶחָד מְדַבֵּר אֶחָד מְדַבֵּר כֹּל צוֹרְכּוֹ וְאֶחָד אֶתְּ אֹמֵר לוֹ קֶצֶר בְּדַבְרֵיךָ שְׁלֹא יִהְיֶה הַדִּיּוּן מִסְבִּיר פְּנִים כְּנֶגֶד אֶחָד וּמַעֲיִז פְּנִים כְּנֶגֶד הָאֶחָד

[דף ל"ב ע"ב]

מְעִמֵד לָזֶה וּמוֹשִׁיב לָזֶה מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל אָמְרוּ אֹמֵר לוֹ לְבוֹשׁ כְּשֵׁם שֶׁהוּא לֹבֵשׁ אוֹ הַלְבִּישׁוּ כְּשֵׁם שֶׁאַתָּה לְבוֹשׁ אָמֵר רַבִּי יְהוּדָה שְׁמַעְתִּי שְׂאֵם רְצָה הַדִּיּוּן לְהוֹשִׁיב אֶת שְׁנֵיהֶן מוֹשִׁיב וְאִי זֶה הָאִסּוּר שְׁלֹא יִהְיֶה אֶחָד עוֹמֵד וְאֶחָד יוֹשֵׁב אֶחָד מְדַבֵּר כֹּל צוֹרְכּוֹ וְכוּ' רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב הוֹנָה צְרִיכִין הַעֲדִים לְהִיּוֹת עוֹמְדִין כְּשֶׁהֵן מְעִידִין עֵדוּתָן ר' יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אֶבְהוּ אַף הַנִּידוּנִין צְרִיכִין לְהִיּוֹת עוֹמְדִין בְּשַׁעֲהָ שֶׁהֵן מִקְבְּלִין עֵדוּתָן. שְׁוִין בְּדָמִים וְאִין שְׁוִין בְּשִׁבְחָ הַדָּמִים אִין הַשְּׁעִירִין כְּמַצּוֹתָן שְׁוִין בְּשִׁבְחָ הַדָּמִין וְאִין שְׁוִין בְּדָמִים הַשְּׁעִירִים כְּמַצּוֹתָן מִשׁוֹבַח בְּגוּפּוֹ מִשׁוֹבַח בְּמַרְאֵיו מִי קוֹדֵם ר' יִרְמְיָה סִבֵּר מִימֵר נִישְׁמַעֲינָה מִן הַדָּא אָבִיב קֶצֶר יְבוֹשׁ לְקֶצֶר אָבִיב קֶצֶר קוֹדֵם הַדָּא אִמְרָה מִשׁוֹבַח בְּגוּפּוֹ מִשׁוֹבַח בְּמַרְאֵיו מִשׁוֹבַח בְּגוּפּוֹ קוֹדֵם כִּינִי מִתְנִיתָא יְבִיא שְׁנַיִם וְיִגְרִיל עֲלֵיהֶם בְּתַחֲלִילָה וַיֹּאמֵר זֶה שְׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְשֵׁם יִתְקַיֵּים תַּחֲתָיו אֵיזָה מִהֵן קָרַב תַּחֲלִילָה רַב אָמֵר שְׁנֵי שְׁבִין וּגַ' שְׁנֵי ר' יוֹחֲנָן אָמֵר שְׁנֵי שְׁבִין וְעִשָּׂהוּ חֲטָאת רַבִּי זְעִירָה טַעֲמָא דַּר' יוֹחֲנָן וְעִשָּׂהוּ חֲטָאת בְּרֵאשׁוֹן אָמֵר רַבִּי לֹא טַעֲמָא דַּרְבִּי יוֹחֲנָן וְעִשָּׂהוּ חֲטָאת קִבְעוּ בְּתַלְמִייה שְׁלֹא יִדְחָה וְאֶתְיָה כִּהִיא דְאָמֵר רַבִּי יוֹנָה בְּשֵׁם ר' זְעִירָה וְעִשָּׂהוּ חֲטָאת קִבְעוּ בְּתַלְמִייה שְׁיִזְדוּגוּ לוֹ חֲבִירוֹ עַל דְּעַתִּיה דַּר' יוֹחֲנָן מֵת שְׁנֵי שְׁבִין וּגַ' שְׁנֵי שְׁבִין וּגַ' רֵאשׁוֹן מֵהוּ שְׁיִדְחָה אֶתָּא רַבִּי בָּא ר' חֲזִייה בְּשֵׁם ר' יוֹחֲנָן מֵת שְׁנֵי שְׁבִין וּגַ' שְׁנֵי שְׁבִין וּגַ' רֵאשׁוֹן כְּכֹר נִדְחָה כֹּל שְׁבִין מִחֲלִיפָה שְׁיִטְתִּיהָ דַּרְבִּי מֵת שְׁנֵי בְּזוּג רֵאשׁוֹן שְׁנֵי שְׁבִין וּגַ' שְׁנֵי שְׁבִין וּגַ' רֵאשׁוֹן כְּכֹר נִדְחָה שְׁלֵשָׁה לִיתָן מֵאֶחָד עַל הַבְּדִין מֵאֶחָד עַל הַפְּרוּכָת מֵאֶחָד עַל מִזְבַּח הַזֹּהֵב אִי זֶה מִהֵן מִשְׁתַּלַּח ר' זְעִירָה אָמֵר לְכַפֵּר עָלָיו אֶת שֶׁהוּא מְכַפֵּר בּוֹ חֲבִירוֹ מִשְׁתַּלַּח אֶת שְׁאִינוֹ מְכַפֵּר בּוֹ אִין חֲבִירוֹ מִשְׁתַּלַּח ר' הִילָא אָמֵר לְכַפֵּר עָלָיו אֶת שֶׁהוּא גּוֹמֵר בּוֹ אֶת כֹּל הַכְּפָרָה חֲבִירוֹ מִשְׁתַּלַּח אֶת שְׁאִינוֹ גּוֹמֵר בּוֹ אֶת כֹּל הַכְּפָרָה אִין חֲבִירוֹ מִשְׁתַּלַּח עַל דְּעַתִּיה דַּר' זְעִירָה שְׁלֵשָׁתָן מִשְׁתַּלַּחִין עַל דְּעַתִּיה דַּר' הִילָא אִינוֹ מִשְׁתַּלַּח אֶלָּא אַחֲרוֹן בְּלִבָּד: שְׁאִין חֲטָאת צִיבוּר מִתָּה ר' יְהוּדָה אֹמֵר תְּמוּתָ: וְקִשְׁיָא עַל דַּר' יְהוּדָה וַיֵּשׁ אָדָם מִגְּרִיל לְמִיתָה מִשְׁעָה רֵאשׁוֹנָה אָמֵר רַבִּי אֲבֹן

[דף ל"ג ע"א]

ולא אשְׁבַּחֵנּוּ בְּזַרְבֵי אֱלִיעֶזֶר דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר יְמוּתוֹ אָמַר רַבִּי מְנַא הֵן דְּאֵת מְקַשֵּׁי לָהּ עַל דְּר' יְהוּדָה קְשִׁיתָהּ עַל דְּמַתְּנִיתָא דְּתַנְיִנֵן תַּמָּן וְוֹלָד תַּטְּאָת וְחַטְּאָת שְׁמַתָּה בְּעֵלְיָהּ יְמוּתוֹ וְיֵשׁ אַדָּם מִימְרָ לַמִּיתָה מוֹשְׁעָה רַאשׁוֹנָה:

הַלְּכָה ב' מַתְּנִיתִין – בָּא לֹא אֲצַל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וְסַמָּךְ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו וְנִתְּוּדָה וְכַף הִיָּה אֹמֵר אֲנָא הַשֵּׁם עָוֹן פְּשָׁעוֹ חֲטָאוֹ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲנָא הַשֵּׁם כִּפֹּר נָא וְגֹמֵר:

גְּמָרָא – תַּנְי בֵּר קַפְרָא עָוֹן פְּשָׁעוֹ חֲטָאוֹ שְׁלֵא לְהַזְכִּיר גְּנֵיזִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל יַעֲמִיד חַי מְלַמֵּד שֶׁהוּא עֲתִיד לְמוּת עַד מוֹתֵי הוּא הִיָּה עַד 'וְכִלְקָה מִכִּפֹּר אֵת הַקֹּדֶשׁ' (ויקרא טו, כ) דְּבָרֵי ר' יְהוּדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר עַד שְׁעַת הַיּוֹדֵי עַל דְּעַתִּיהָ דְּר' יְהוּדָה הַיּוֹדֵי מַעֲבָב עַל דְּעַתִּיהָ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אִין הַיּוֹדֵי מַעֲבָב מַה נִּפְק מִן בְּנִיהוֹן שְׁלַחוּ בְּלֵא וְדוּי עַל דְּעַתִּיהָ דְּר' יְהוּדָה צְרִיף לְהַבִּיא שְׁעִיר אַחַד עַל דְּעַתִּיהָ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אִינוּ צְרִיף לְהַבִּיא שְׁעִיר אַחַד אַף בְּפֶר בְּזַן שְׁחָטוּ בְּלֵא וְדוּי עַל דְּעַתִּיהָ דְּרַבִּי יְהוּדָה צְרִיף לְהַבִּיא פֶּר אַחַד עַל דְּעַתִּיהָ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אִינוּ צְרִיף לְהַבִּיא פֶּר אַחַד וְשְׁחָטוּ וְנִשְׁפָּח הַדָּם וְאֵת אָמַר צְרִיף לְהַבִּיא פֶּר אַחַר צְרִיף לְהַתְּוֹדוֹת עָלָיו פְּעַם שְׁנֵינָה אוֹ כְּבֵר יֵצֵא בְּיַדְדֵי וְשֶׁל רַאשׁוֹן אַף בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח בְּזַן צְרִיף לְהַגְרִיל עָלָיו פְּעַם שְׁנֵינָה אוֹ כְּבֵר יֵצֵא בְּהַגְרִילוֹ שֶׁל רַאשׁוֹן:

הַלְּכָה ג' מַתְּנִיתִין – מְסָרוּ לְמוֹי שֶׁהוּא מוֹלִיכוֹ הַכֹּל בְּשִׁירִין לְהוֹלִיכוֹ אֵלָא שְׁעָשׂוּ כְּהַנִּים גְּדוּלִים קַבְעֵ וְלֵא הִיּוּ מְנִיחִין יִשְׂרָאֵל לְהוֹלִיכוֹ אָמַר רַבִּי יוֹסִי מַעֲשֵׂה וְהוֹלִיכוֹ עַרְשָׁלָא מְצִיפּוֹרִין וְיִשְׂרָאֵל הִיָּה:

גְּמָרָא – 'וְשַׁלַּח בְּיַד אִישׁ' (ויקרא טו, כא) לְהַכְשִׁיר אֵת הַזֶּרֶם עֲתִי שְׁיִהֵא עֲתִיד עֲתִי שְׁהִיא מְזַמֵּן עֲתִי אַף בְּשִׁבְתָּ עֲתִי אַף בְּמַמְאָה לֹא הוּא עֲתִיד הוּא מְזַמֵּן אֵלָא שְׁלֵא וְשַׁלַּחְנוּ בְּיַד שְׁנַיִם שְׁלַחוּ בְּיַד שְׁנַיִם מַהוּ שְׁיִטְמָא בְּגָדִים נִישְׁמַעִינָה מִן הַדָּא וְחַמְשָׁלַח לֹא הַמְשַׁלַּח אֵת הַמִּשְׁתַּלַּח הַדָּא אֲמָרָה שְׁלַחוּ בְּיַד שְׁנַיִם אִינוּ מְטַמָּא

[דף ל"ג ע"ב]

בְּגָדִים בְּרַח דְּרַף הַלִּכָּה מְטַמָּא בְּגָדִים דְּרַף חוּזְרָה אִינוּ מְטַמָּא בְּגָדִים שְׁאֵלוֹ אֵת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חֵלָה הַשְּׁלִיחַ אָמַר לְהֵן בְּךָ תְּהוּ בְּשָׁלוּם וְאֵם חֵלָה הַמִּשְׁתַּלַּח אָמַר לְהֵן יָכוֹל הוּא לְמַעוֹן אֲתָכֶם וְלִי דְּחִיּוֹ וְלֵא מַת אָמַר לְהֵן בְּךָ יְהוּ אוֹיְבֵי הַשָּׁמַיִם לֹא שְׁתֵּיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַפְלִיגֵן אֵלָא שְׁלֵא הִיָּה אֹמֵר לְהֵן דְּבָרִים שְׁלֵא שְׁמַעוֹן מִיְמָיו וְחַכְמַיִם אֹמְרִים חֵלָה הַשְּׁלִיחַ מְשַׁלְּחוּ בְּיַד אַחַר חֵלָה הַמִּשְׁתַּלַּח מְרַבִּיבוּ עַל הַחֲמוֹר

דְּחִיּוּ וְלֹא מֵת יוֹרֵד אַחֲרָיו וּמִמֵּיתוֹ. כֹּל יָמִים שֶׁהָיָה שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק קָיָים לֹא הָיָה מוֹגִיעַ לְמַחְצִית הַהָרַךְ עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה אֵיבָרִין אֵיבָרִין מִשֵּׁת שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה בּוֹרַח לְפָדְבָר וְהַסְרָקִין אוֹכְלִין אוֹתוֹ כֹּל יָמִים שֶׁהָיָה שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק קָיָים הָיָה גּוֹרֵל שֶׁל שָׁם עוֹלָה בִּימִין מִשְׁמַת שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק פְּעָמִים בְּיָמִין פְּעָמִים בְּשִׂמְאֵל כֹּל יָמִים שֶׁהָיָה שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק קָיָים הָיָה נֵר מַעֲרָבִי דוֹלֵק מִשְׁמַת שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק פְּעָמִים בְּכַח פְּעָמִים דֹּלֵק כֹּל יָמִים שֶׁהָיָה שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק קָיָים הָיָה לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית מְלָבִין מִשְׁמַת שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק פְּעָמִים מְלָבִין פְּעָמִים מוֹאֲדִים כֹּל יָמִים שֶׁהָיָה שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק קָיָים הָיָה אֹר הַמַּעֲרָבָה מִתְגַּבֵּר וְעוֹלָה מִשְׁהָיו נוֹתַנִּין שְׁנֵי גְזִירֵי עֲצִים בְּשַׁחֲרִית לֹא הָיוּ נוֹתַנִּין כֹּל הַיּוֹם מִשְׁמַת שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק תָּשֵׁשׁ כְּתוּבָה שֶׁל מַעֲרָבָה וְלֹא הָיוּ נִמְנָעִין לְהֵיוֹת נוֹתַנִּין עֲצִים כֹּל הַיּוֹם. כֹּל יָמִים שֶׁהָיָה שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק קָיָים הֵיטָה בְּרָכָה מְשֻׁלָּחַת בְּשִׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים וְהָיָה נוֹפֵל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד עַד כְּזֵית וְיֵשׁ מִהֵן שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים וְשׁוֹבְעִין וְיֵשׁ מִהֵן שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין וּמוֹתִירִין. מִשְׁמַת שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק נִיטְלָה בְּרָכָה מִשִּׁתֵּי הַלֶּחֶם וּמִלֶּחֶם הַפָּנִים וְהָיָה נוֹפֵל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִהֵן עַד כְּאֶפֶס הַצְּנוּעִים הָיָה מוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶן וְהַנְּגַרְגָּנִים הָיוּ פּוֹשְׁטִין אֶת יְדֵיהֶן. מִעֲשֶׂה בְּכַהֵן אֶחָד בְּצִיפּוֹרִין שֶׁנִּטְמַל חֶלְקוֹ וְחֶלֶק חֲבִירוֹ וְהוּא הָיָה נִקְרָא בֶּן הָאֶפֶס עַד הַיּוֹם הוּא שְׂדוּד אָמַר: "אֱלֹהֵי פְלִטְנֵי מִיֵּד רִשָּׁע מִכַּף מַעוֹל וְהוֹמִין" (תהלים עא, ד). תְּנִי אֲרַבְעִים שָׁנָה עַד שֶׁלֹּא חָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה נֵר מַעֲרָבִי בְּכַח וְלִשְׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית מוֹאֲדִים וְגוֹרֵל שֶׁל שָׁם עוֹלָה בְּשִׂמְאֵל וְהָיוּ נוֹעֲלִין דְּלֵתוֹת הַהֵיכָל מִבְּעָרֵב וּמִשְׁבִּימִין וּמוֹצֵאִין אוֹתָן פְּתוּחִין אָמַר לוֹ רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי הֵיכָל לְפָנֵי אֵתָה מְבַחֲלִינוּ יוֹדְעִין אָנּוּ שְׁפוּפָה לִיחָרֵב שְׁנֵאמַר: "פְּתַח לְבָנוֹן דְּלִתִּיד וְתֹאכַל אֵשׁ בְּאֲרוֹזִיד" (זכריה יא, א). אֲרַבְעִים שָׁנָה שִׁימַשׁ שֹׁמְעוֹן הַצַּדִּיק אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכַהֲנֵה גְדוֹלָה וּבְשִׁנָּה הָאֲחֵרונה אָמַר לָהֶן בְּשִׁנָּה זוֹ אֲנִי מֵת אָמְרוּ לוֹ לְמִי נִמְנָה אַחֲרֶיךָ אָמַר לָהֶן חֲרִי נְחוּנִיזוֹן בְּנִין לְפָנֶיכֶם הִלְכוּ וּמִינּוּ אֶת נְחוּנִיזוֹן וְקָנָא בּוֹ שֹׁמְעוֹן אַחֲיוּ וְהִלְךְ וְהִלְבִּישׁוּ אוֹנְקֵלָה וְחַגְרוּ צִלְצֵל שְׁלִיד. בְּדָקוּ אֶת הַדְּבָרִים וְלֹא מִצְאוּ אוֹתוֹ אָמְרוּ מִשָּׁם בָּרַח לְהַר הַמִּלְדָּה. מִשָּׁם בָּרַח לְאֶלְכָסְנִדְרִיאָה וְעָמַד וּבְנָה שָׁם מִזְבֵּחַ וְקָרָא עָלָיו אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מִזְבֵּחַ לִי" בְּתוֹדָה אֲרִין מִצְרַיִם" (ישעיה יט, יט). וְהָרִי הַדְּבָרִים קָל וְחֹמֶר וּמָה אִם זֶה שֶׁבָרַח מִן הַשְּׂרָרָה רָאוּ הֵיאָף נְחֹזֵר עָלֶיהָ בַּפּוֹף מִי שֶׁהוּא נִכְנָס וְיוֹצֵא עַל אַחַת כְּפָה וְכַפָּה תְּנִי זֶה דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר ר' יְהוּדָה אָמַר לֹא כִּי אֵלָּא מִינּוּ אֶת שֹׁמְעוֹן וְקִינּוּ בּוֹ נְחוּנִין אַחֲיוּ וְהִלְךְ וְהִלְבִּישׁוּ נְקֵלָה וְחַגְרוּ צִלְצֵל אָמַר לָהֶם רָאוּ מַה נִּדְרָר לְאֶהוּבָתוֹ כּוֹ הֵיךְ קִדְמָנָא וְהָרִי הַדְּבָרִים קָל וְחֹמֶר וּמָה אִם מִי שֶׁלֹּא נִכְנָס לְשַׂרְרָה רָאוּ הֵיאָף הָעֵשִׂיא אֶת יִשְׂרָאֵל לְעִבּוּיָם מִי שֶׁהוּא נִכְנָס וְיוֹצֵא עַל אַחַת כְּפָה

וְכַפָּה:

[דף ל"ד ע"א]

הִלְכָה ד מִתְּנִיתִין – וְכַבֵּשׁ עוֹשִׂין לוֹ הַבְּבָלִיִּים שֶׁהָיוּ מִתְּלָשִׁין בְּשַׁעְרוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ טוֹל וְצֵא טוֹל וְצֵא וְיִקְרִי יְרוּשָׁלַם הָיוּ מְלוֹיִן אוֹתוֹ עַד סוּבָה הִרְאִישׁוּנָה י' סְבוֹת מִירוּשָׁלַם עַד צוּק תְּשָׁעִים רִים שֶׁבָּעָה וּמְחָצָה לְכָל מִיֵּל עַל כֵּל סוּבָה וְסוּבָה אוֹמְרִים לוֹ הָרִי מִזוּן וְהָרִי מִיָּם מְלוֹיִן אוֹתוֹ מִסוּבָה לְסוּבָה חוּיִן מִן הָאֲחֵרוֹן שֶׁבָּהֶן שְׂאִינוּ מוֹגִיעַ עֲצוּמוֹ לְצוּק אֲלֵא עוֹמֵד מִרְחוֹק וְרוֹאֶה אֶת מַעֲשָׂיו:

גְּמָרָא – אֵית תַּנְי תַּנְי כְּבֵשׁ גּוֹפוֹ אֵית תַּנְי תַּנְי כְּבֵשׁ מַמְשׁ. אָמַר רַבִּי הֵיחָה פֶּר יוֹסֵף אֲלֶכְסַנְדְּרִיִּין הָיוּ אוֹמְרִים עַד מָתִי אַתֶּם תּוֹלִין אֶת תְּמַלְקָלָה בְּנוּי: יְקִירֵי יְרוּשָׁלַם הָיוּ מְלוֹיִן אוֹתוֹ עַד סוּבָה הִרְאִישׁוּנָה: תַּנְי עֶשְׂרַ סְבוֹת בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עֶשְׂרַ מִיֵּל דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר עֶשְׂרַ סוּבּוֹת בְּתוֹךְ עֶשְׂרָה מִיֵּל רַבִּי יוֹסֵי אוֹמַר חֲמִשׁ וְכוּלֵן עַל יְדֵי עִירוּב וְכֵן אָמַר לִי אֲלִיעֶזֶר בְּנִי וְכוּלֵן אֲנִי לַעֲשׂוֹתֵן שְׁתַּיִם עַל יְדֵי עִירוּב עַל כֵּל סוּבָה וְסוּבָה אוֹמַר לוֹ הָרִי מִזוּן וְהָרִי מִיָּם לִיִּיפוֹת אֶת בּוּחֹ לְמָה שְׂאִין יִצְרַר תְּרַע תָּאֵב אֲלֵא דְּבָר שְׁהוּא אָסוּר לוֹ בְּהִדְא רַבִּי מְנָא סֶלַק לְמִבְּקָרָה לְרַבִּי חֲגַיִי דִּתְנוּה תְּשִׁישׁ אָמַר לִיהַ צְחִינָא אָמַר לִיהַ שְׁתַּהַ שְׁבָקִיה וְנַחַת לִיהַ בְּתַר שְׁעָה סֶלַק לְגַבִּיָּה אָמַר לִיהַ מַח עֲבַדְתָּ הֵהִיא צְחִינְתָּךְ אָמַר לִיהַ כַּד שְׁרִית לִי אֲזַלְתָּ לַה. רַבִּי הֵיחָה פֶּר בָּא הֵוָה מִשְׁתַּעֵי הַדִּין עוֹבְדָא חַד פֶּר נִשׁ הֵוָה מַחֲלָף בְּשׁוּקָא וּבְרַתִּיָּה עֲמִיָּה אָמְרָה לִיהַ בְּרַתִּיָּה אָבָא צְחִינָא אָנָּא אָמַר לָהּ אָבָא צְחִינָא אָנָּא אָמַר לִיהַ אוֹרְכִין צִיבְחָר וּמִתַּת רַבִּי אַחָא כַּד מַפְנִי מוּסְפָא הֵוָה אָמַר קוּמִיהוֹן אַחִינָן מוּאֵן דְּאֵית לִיהַ מִיִּינִיק יִיזִיל בְּגִינְיָה:

הִלְכָה ה מִתְּנִיתִין – וּמָה הָיָה עוֹשֶׂה חֵלֶק לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית חֲצִיֵּי קָשֶׁר בְּסֻלַּע וְחֲצִיֵּי קָשֶׁר בֵּין קָרְבָּנָיו וְדוּחְפוֹ לְאַחֲרָיו מִתְּנַלְגַּל וְיִזְרַד לֹא הָיָה מוֹגִיעַ לְמַחְצִית הַהָר עַד שֶׁהוּא נִעְשֶׂה אִיבָרִים אִיבָרִים בָּא וְיִשָּׁב לוֹ תַּחַת הַסּוּבָה הָאֲחֵרוֹנָה עַד שֶׁתַּחֲשׂוּף מֵאִמְתִּי מְטַמָּא בְּגָדִים מִשְׂנִיצָא הוּמַת יְרוּשָׁלַם רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר מִשְׁעַת דְּהִתִּיתוֹ לְצוּק:

[דף ל"ד ע"ב]

גְּמָרָא – בְּרִאשׁוּנָה הָיוּ קוֹשְׁרִין אוֹתוֹ בְּחִלּוּנוֹתֵיהֶן וְיִשׁ מִהֶן שֶׁהָיָה מְלַבֵּין וְיִשׁ מִהֶן שֶׁהָיָה מֵאָדִים וְהָיוּ מִתְּבִישִׁין אֲלֵא מֵאלוֹ חֲזָרוּ וְקָשְׁרוּ אוֹתוֹ בְּפִתְחוֹ שֶׁל הֵיכַל וְיִשׁ שְׁנַיִם שֶׁהָיָה מְלַבֵּין וְשְׁנַיִם שֶׁהָיָה מֵאָדִים חֲזָרוּ וְקָשְׁרוּ אוֹתוֹ בְּסֻלַּע. כְּתִיב לָכוּ נָא וְנִבְחָחָה וְגוֹמַר תַּנְי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אוֹמַר אִם יְהִיִּי חֲטָאִיכֶם בְּשְׁנַיִם כְּבִין שְׁמַיִם וְאַרְצֵן בְּשָׁלֵג יִלְבִּינוּ יוֹתֵר מִכָּאֵן בְּצִמְרֵי יְהִיִּי רַבִּי הוֹשֵׁעַ אוֹמַר אִם יְהִיִּי חֲטָאִיכֶם בְּשְׁנַיִם בְּשְׁנַיִם אֲבּוֹת הִרְאִישׁוּנִים בְּשָׁלֵג יִלְבִּינוּ אִם יֵאָדִימוּ בְּתוֹלַע בְּצִמְרֵי יְהִיִּי. אָמַר רַבִּי יוֹדָא פְּזִי אִם יְהִיִּי חֲטָאִיכֶם

בשנים כשילג ילבינו בראשונה אם יאדימו כתולע כצמור יהיו בשני. ורבנן אמרין בזמן שעוונותיו של אדם כפי שגיו כצמור יהיו: בא לו אצל הפר ואצל השעיר הנשרפין קרען והוציא את אימוריהן נתנם במגם והקטירן על גבי המזבח קלען במקלות והוציאן לבית השרפה. מאימתי מטמאין בגדים משניצאו חומת העזרה רבי שמעון אומר משניצת האור ברובן: גמרא בא לו אצל פרו וכו' אגן תנינן בא לו אצל הפר ואצל שעיר הנשרפין אית תניי תני בא לו כהן גדול לקרות אמר רבי חנניה קרא מסייע למתניתין והמשלח את השעיר לעזאזל יכבם בגדיו מה כתיב בתריה ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אמר רבי מנא ואפלו כהן דתנינן תנייא ברייא אתיא היא כגאנש דסלק מטביריא לצפורין עד דהוא במיביריא אמרין בצפורין הוא יתיב רבי זריקן אמר רבי זעירה שאל פרים הנשרפים ושעירין הנשרפין שנטמאו מהו שישרפו רבי זריקן אמר רבי זעירה שאל? פרים הנשרפים ושעירין הנשרפין שנטמאו, מהו שישרפו במצותן?

[דף ל"ה ע"א]

מה צריכה ליה, בשניטמאו לפני זריקה, אכל אם ניטמו אחר זריקה, קורא אני עליו "במועדו" – אף בשבת, "במועדו" – אף בטמאה. אמר ר' יוסי: ועדה שלא כתוב בו "במועדו" – לית שמע מינה כלום. אמר רבי מנא: לא מיתמנע רבי יוסי רבי קים הכא. ואמר ליה: קים בפר משית ועדה. ואמר לו רבי בזן בר היה: קים בפר משית ועדה. רבי אלעזר שאל: פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שניצא רוב האבר המשלים לרוב. מלתייה אמה, ברבו הדבר תלוי. פשיטא הדיא מילתא, יצא רבו ואחר כה יצא האבר המשלים לרוב, לא צורכא דלא יצא אבר אבר, ואחר כה יצא רוב האבר המשלים לרוב. רבי היה בר בא אמר, רבי לעזר שאל: פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שניצאו וחזרו, פשיטה דרוך חזירה אינו מטמא בגדים, לא צורכא דלא, מפיון שהתחילו לצאת מהו שיטמו בגדים? התיב רבי בא: והא תנינן היו סובלין אותן במוטות, יצאו הראשונים הויץ לחומת עזרה והאחרונים לא יצאו – הראשונים מטמין בגדים האחרונים אינן מטמין בגדים עד שניצאו, יצאו, אלו ואלו מטמין בגדים. אמר רבי יודן אבוי דרבי מתניה: שניא

[דף ל"ה ע"ב]

היא דכתיב "והוציא" – עד שיוציא רשות כל המוציא. רבי ירמיה אמר, רבי לעזר שאל: פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שניטמו, מהו שיפסלו משם יוצא? מה צריכה ליה – ברבי שמעון בן לקיש, ברם ברבי יוחנן פשיטא ליה, דאיתפלגון: השוחט תודה בפנים ולחמה הויץ לחומה – לא קדש לחם. רבי יוחנן אמר: הויץ לחומת ירושלים. רבי שמעון בן לקיש אמר: הויץ לחומת העזרה. רבי

שְׂמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ כְּדַעְתִּיהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אַמִּי בְּשֵׁם רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ: בְּשֵׁר שְׁלָמִים שְׂוֹצֵא וְאַחַר כֹּף נִכְנַם, וְנִזְרַק עָלָיו מִן הַדָּם – כִּכָּר נִפְסַל מִשָּׁם יוֹצֵא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: וְאֶפְלוּ כְּרַבִּי יוֹחֲנָן צָרִיכָה לִיּוֹה, יְרוּשָׁלַיִם אַף עַל פִּי שְׂוֹנֵה מַחִיצָה לְקַדְשֵׁי קְדָשִׁים – מַחִיצָה הִיא לְקַדְשִׁים קָלִים. חוּץ לְחֹמַת יְרוּשָׁלַיִם – אֵינָה מַחִיצָה לֹא לְקַדְשֵׁי קְדָשִׁים וְלֹא לְקַדְשִׁים קָלִים. אָמַר רַבִּי מְנַא: אֵינָה מַחִיצָה לְהָן. רַבִּי לְעֶזֶר שָׂאֵל: פְּרִים הַנִּשְׂרָפִין וְשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִין מַהוּ שְׂוִטְמוּ אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין בְּלֹא הַכְּשֵׁר, בְּלֹא טְמֵאָה, מִפְּנֵי שְׂוֹפֵן לְטַמּוֹת טְמֵאָה חֲמוּרָה. הַתֵּיב שְׂוִטְמוּאֵל קַפְדָּקִיא: מַעֲתָה יִטְמוּ אֶת אִימוּרֵיהֶן? אֵלָא בְּשִׁפְרֵשׁוּ. וְאֶפְלוּ תֵימַר לֹא פְרָשׁוּ, כִּהְדָּא: אֵין מִי הַטָּאָת מִטְּמִין דְּכָר לְחֹזֵר וְלִיטְמוֹת מִפְּנֵי. הַתֵּיב ר' יְרֵמִיָּה: הָרִי נִבְלַת עוֹף הַטְּהוֹר הָרִי הוּא מִטְּמֵא טְמֵאָת אוֹכְלִין בְּלֹא הַכְּשֵׁר בְּלֹא טְמֵאָה מִפְּנֵי שְׂוֹפֵן לִיטְמוֹת טְמֵאָה חֲמוּרָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: נִבְלַת עוֹף הַטְּהוֹר אֵין לֹה מַחִיצָה – אֵילוּ יֵשׁ לְהָן מַחִיצָה.

[דף ל"ז ע"א]

שְׂוֹפֵן לִיטְמוֹת טְמֵאָה חֲמוּרָה אָמַר רַבִּי יוֹסֵה נִבְלַת עוֹף הַטְּהוֹר אֵין לֹה מַחִיצָה אֵילוּ יֵשׁ לְהָן מַחִיצָה אָמַר רַבִּי מְנַא נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר יֵשׁ לֹה מַחִיצָה אָדָם הוּא מַחִיצָתָה דְּאֵי לֹא כֵן אֵילוּ הִבִּיא כָּלֵב וְהִלְבִּישׁוּ בְּגָדִים וְהִאֲכִילוּ נִבְלַת עוֹף הַטְּהוֹר שְׂמֵא אֵינוּ מִטְּמֵא בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה אָמַר רַבִּי לְעֶזֶר דְּרוּמֵא נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר מַחִיצָתָה בְּכָל מְקוֹם אֵילוּ מַחִיצָתָן חוּץ לְירוּשָׁלַיִם אָמַר רַבִּי לְעֶזֶר פְּרִים הַנִּשְׂרָפִין וְשְׂעִירִין הַנִּשְׂרָפִין שְׂשַׁחְטוּן לְזֹרוֹק אֶת דְּמֹן לְמַחֵר פִּיגָל לְהַקְטִיר אִמּוּרֵין לְמַחֵר פִּיגָל לְשָׂרוֹף אֶת בְּשָׂרוֹ לְמַחֵר לֹא פִיגָל שְׂלֵא חִישָׁב לֹא לְאֲכִילַת אָדָם וְלֹא לְאֲכִילַת מִזְבֵּחַ ר' שְׂמִי בְּעֵי אֲבָדוֹ הָאִמּוּרֵין מַהוּ לְזֹרוֹק אֶת הַדָּם עַל הַבְּשָׂר וְלֹא שְׂמִיעַ דְּאָמַר רַבִּי לְעֶזֶר שְׂלֵא חִישָׁב לֹא לְאֲכִילַת אָדָם וְלֹא לְאֲכִילַת מִזְבֵּחַ תִּנְא ר' זְבִי זֹר שְׂשָׂרָף מִטְּמֵא בְּגָדִים לֹא צוֹרְכָה דְּלֹא מַהוּ שְׂוִהוּ בְּשִׂירִים בְּלִילָה קַל וְחֵמַר מַה אִם הַקְטַר אִימוּרִים שְׂוִינֵן בְּשִׂירִים בְּזֹר בְּשִׂירִים בְּזֹר בְּשִׂירִים בְּלִילָה אֵילוּ שְׂוִהוּ בְּשִׂירִין בְּזֹר אֵינוּ דִּין שְׂוִהוּ בְּשִׂירִין בְּלִילָה וְהַשְׂוֹרָף לֹא הַמְצִית אֶת הָאוּר וְלֹא הַמְסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרָכָה אֵי זְהוּ הַשְׂוֹרָף זְהוּ הַמְסִיעַ בְּשַׁעַת שְׂרִיפָה אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָדָא אָמְרָה מְסִיעַ בְּשַׁעַת שְׂרִיפָה מִטְּמֵא בְּגָדִים ר' אַמִּי בְּשֵׁם רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר הַמַּחֲפֵף בְּכוֹזֵת מִטְּמֵא בְּגָדִים לֹא צוֹרְכָה אֵלָא תֵיב עוֹמֵד בְּפָנִים וְכִידוּ קוֹרָה וּמַחֲפֵף בְּכוֹזֵת מַהוּ נִישְׂמַעִינָה מִן הָדָא וְהוֹצִיא וְשָׂרָף מַה הַמוֹצִיא עַד שְׂוִיָצִיא לְחוּץ אַף הַשְׂוֹרָף עַד שְׂוִיָצֵרָף בְּחוּץ תַּמָּן אָמַר הַזְּקֵנָה וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב לְרַבּוֹת הַשְׂוֹרָף אוּף הַכָּא בְּנִי: הַלְכָה ז' מִתְּנִי אָמְרוּ לוֹ לְכֹהֵן גְּדוֹל הַגִּיעַ שְׂעִיר לַמִּדְבָּר וּמִנִּין הִיוּ יוֹדְעִין שְׂוִהוּ עַד הַגִּיעַ שְׂעִיר לַמִּדְבָּר דִּידְבָּאוֹת הִיוּ עוֹשִׂין וּמִנִּין בְּסוּדְרִין וְיוֹדְעִין שְׂוִהוּ עַד הַגִּיעַ שְׂעִיר לַמִּדְבָּר אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וְהִלָּא סִמָּן גְּדוֹל הֵיב לְהָן ג' מִילִין מִירוּשָׁלַם וְעַד בֵּית חוֹרֶזֶן

[דף ל"ז ע"ב]

הולכין מיל והוזרין מיל ושוהין כדי מיל ויודעים שהגיע שעיר למדבר ר' ישמעאל אומר והלא סימן אחר היה להם לשון של זהרית היה קשור על פתחו של היכל וכשהגיע שעיר למדבר היה הלשון מלבין שנאמר אם יהיו הטאים בשנים בשלג ילבינו: גמרא מהו דידכיות קבלן:

פרק שביעי

הלכה א מתניתין – בא לו כהן גדול לקרות אם רוצה בבגדי כהן קורא ואם לאו באיסקמלית לכן משלו חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול וכהן גדול עומד ומקבל וקורא ועומד וקורא אחריו מות ואף בעשור וגולל את התורה ומניחה בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבחומש הפקדים קורא על פה ומברך עליה ח' ברכות על התורה ועל העבודה ועל ההודייה ועל מחילת העון ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים ועל שאר התפילה. הרואה כהן גדול שהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפים הרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כהן גדול כשהוא קורא לא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה ומלאכת שניהן היתה נעשית באחת:

גמרא – מניין לקריאת הפרשה ר' אידי בשם ר' יצחק ויעש מה תלמוד לומר כהן קורא את משה מיכן לקריאת הפרשה רבי אמי בשם ר' יוחנן שיגרי עבודות עובדן בבגדי לכן אמר רבי מתנא מתניתא אמרה בן ואם לאו באיסקמלית לכן משלו ר' יוסה בעי למה שהן פהין הרי שחיטה הרי אינה אלא פהין והוא עובדה בבגדי זהב ר' יסא בשם ר' יוחנן רצה עובדה בבגדי זהב רצה עובדה בבגדי לכן מצינו שחיטה רצה עובדה בבגדי זהב רצה עובדה בבגדי לכן פכל אתר את אמר הולכין אחר התורה והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן אלא על ידי שהן בני אדם גדולים התורה מתעלה בהן

[דף ל"ז ע"א]

והא תפון מייבלין אורייתא גבי ריש גלוייתא אמר רבי יוסה בי רבי בון תפון על ידי שזרעו של דוד משקע שם אינון עבדין לו כמנהג אבהתון. תפון תנינן מודלגין בנביא ואין מודלגין בתורה מודלגין בנביא ואין מודלגין מנביא לנביא ובנביא של שנים עשר מתר אין מודלגין בתורה ר' ירמיה בשם רבי שמעון בן לקיש שאין גלין ספר תורה ברבים ר' יוסה בעי הגע עצמך שהיתה פרשה קטנה אלא כדי

שִׁישְׁמֵעוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹרַה שֶׁל סָדֵר וְהָא תַנְיִנן קוֹרָא אַחֲרֵי מוֹת וְאָדָּ בְּעֵשׂוֹר שְׁנַיָּיא הִיא שֶׁהִיא סָדֵרָו שֶׁל יוֹם תַּדַּע לָךְ דְּאָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן לָקִישׁ בְּכָל מְקוֹם אֵינּוּ קוֹרָא עַל פֶּה וְהִכָּא קוֹרָא ר' יוֹסֵה מִפְּקֹד לְכַר עוֹלָא חוֹנָא דְכְּנִישְׁתָּא דְבִבְלָאִי בַּד דְּהִיא חֲדָא אוֹרְיָא תְּהֵא גַּיִיל לָהּ לְחַדִּי פְּרוּכְתָּא בַּד אֵינּוּן תַּרְתֵּי תֵי מֵיִיבַל חֲדָא וּמֵיִיתָא חֲדָא:

וּמִבְּרַךְ עָלֶיהָ שְׁמֹנֶה בְּרֻכּוֹת עַל הַתּוֹרָה הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה עַל הָעֲבוּדָה שְׂאוֹתָהּ נִירָא וְנַעֲבַד עַל הַהוֹדְיָה הַטּוֹב לָךְ לְהוֹדוֹת עַל מַחִילַת הָעוֹן מוֹחֵל עוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים עַל הַמִּקְדָּשׁ הַבּוֹחֵר בַּמִּקְדָּשׁ וְאָמַר רַבִּי אִידֵי הַשּׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן עַל יִשְׂרָאֵל הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַכֹּהֲנִים הַבּוֹחֵר בְּכֹהֲנִים עַל שְׂאֵר תַּפְלָה וְתַחֲנָה וּבְקִשָּׁה שְׁעָמוּד יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְהוֹשֵׁעַ לְפָנֶיהָ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

הַלְכָה בַּמִּתְנִיתִין – וְאִם בְּבִגְדֵי בּוּיץ קִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו וּפְשֵׁט יָרֵד וְטָבַל עָלָה וְנִסְתַּפַּג הַבִּיאֵו לֹא בְּגֵדֵי זָהָב וְלָבַשׁ וּקִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו יֵצֵא וְעָשָׂה אֵת אֵילּוֹ וְאֵת אֵיל הָעֵם וְאֵת שְׂבַעַת כְּבָשִׁים תְּמִימִים דְּבָרֵי ר' אֱלִיעֶזֶר רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר עִם תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיוּ קְרִיבִין וּפְר הָעוֹלָה וְשְׁעִיר הַנֶּעֱשָׂה בַחוּץ הָיוּ קְרִיבִין עִם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים. קִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו וּפְשֵׁט יָרֵד וְטָבַל עָלָה וְנִסְתַּפַּג הַבִּיאֵו לֹא בְּגֵדֵי לָבָן וְלָבַשׁ וּקִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו נִכְנָם לְהוֹצִיא אֵת הַכֶּפֶר וְאֵת הַמִּחְתָּה קִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו וּפְשֵׁט יָרֵד וְטָבַל עָלָה וְנִסְתַּפַּג הַבִּיאֵו לֹא בְּגֵדֵי זָהָב וְלָבַשׁ וּקִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו נִכְנָם וְהִקְטִיר אֵת הַקְּטוֹרֶת וְהִטִּיב אֵת הַנְּזוֹת קִידֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו וּפְשֵׁט יָרֵד וְטָבַל עָלָה וְנִסְתַּפַּג הַבִּיאֵו לֹא בְּגֵדֵי עֲצָמוֹ וְלָבַשׁ מְלוּוִין אוֹתוֹ עַד בֵּיתוֹ יוֹם טוֹב הָיָה עוֹשֶׂה לְכָל אוֹתֵהֶיו שְׂיֵצָא בְּשָׁלוֹם:

גְּמָרָא – אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן זֶו דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא אָבָל דְּבָרֵי חֲכָמִים פּוֹלְחִין הָיוּ קְרִיבִין עִם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים ר' הוֹנָה בְּשֵׁם רַב יוֹסֵף אַתִּיא דֵּר' לְעֶזֶר כְּבִית שְׂמַאי כְּפֹה דְּבִית שְׂמַאי אֲמָרֵי תְּדִיר מְקַדֵּשׁ מְקַדֵּשׁ קָדָם בְּן ר' לְעֶזֶר אָמַר תְּדִיר מְקַדֵּשׁ קוֹדֵם הִיד עֲבָדָה עֲבוּדַת הַיּוֹם מְקַדֵּשׁת וּמוֹסְפֵי הַיּוֹם תְּדִירִין עֲבוּדַת הַיּוֹם קוֹדֶמֶת לְמוֹסְפֵי הַיּוֹם פֶּר וְאֵיל וְשְׂבַעַת כְּבָשִׁים תִּימִים הָיוּ קְרִיבִין עִם תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר וְהַשָּׂאֵר הָיוּ קְרִיבִין עִם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן לָקִישׁ אָמַר טַעֲמָא דִּהֲנָן תַּנְיָיא כְּדֵי לְקַסּוּדָא

[דף ל"ז ע"ב]

הַטָּאֵת לְהַטָּאֵת וְעוֹלָה לְעוֹלָה וְאִית דְּבָעֵי מִימָר הַפֶּר וְהָאֵיל וְאֵילּוֹ וְהָעֵם וְשְׂבַעַת כְּבָשִׁים תְּמִימִים הָיוּ קְרִיבִין עִם תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר וְהַשָּׂאֵר הָיוּ קְרִיבִין עִם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים וְהִדִּין תַּנְיָיא תּוֹלָה עֲבוּדוֹת מֵאֵי טַעֲמָא וְיֵצֵא וְעָשָׂה אֵת עוֹלָתוֹ וְאֵת עוֹלַת הָעֵם כְּאָמוֹר בְּעֶגְזָן מַה אָמוֹר בְּעֶגְזָן אֵילּוֹ וְאֵיל

הָעַם אָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר חֵיָא וְשַׁעִיר מֵאֵי טַעֲמָא מִדָּם הַטּוֹאֵת הַכַּפּוּרִים כְּכֹר קִדְמָה הַטּוֹאֵת הַכַּפּוּרִים
 וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד מֵאִיכָן בָּא מִקְרִיִּית הַפְּרִשָׁה וְלִהְיֶיכֶן הוּא הוֹלֵךְ לְהוֹצִיא בָּהּ וּמִחֲתָה פְּתִיב וַיֵּצֵא
 וַעֲשֶׂה אֶת עוֹלָתוֹ וְאֶת עוֹלַת הָעָם וְאֶת אָמַר הַכִּין וְלֹא בֵּן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַכֵּל מוֹדִין בְּהוֹצֵאתָ בָּהּ
 וּמִחֲתָה שֶׁהוּא לְאַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֶּן חֲנִינְיָה כֹּל הַפְּרִשָׁה פְּתִיבָה עַל סֵדֵר חוּץ
 מִזוֹ אָמַר רַבִּי יוֹסֵה עוֹד הִיא אֲמוּרָה עַל סֵדֵר וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד מֵאִיכָן בָּא מִקְדִּישׁ הָרֵאשׁוֹן
 שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ וְלֹאִין הוּא הוֹלֵךְ לְקִידוּשׁ הָאֲהֲרֹן אָמַר רַבִּי מְנָא קוֹמִי רַבִּי יוֹסֵה לְפָנָה לִי גַן אֲמַרִּין חוּץ
 מִקְדִּישׁ הָאֲהֲרֹן אָמַר לִיהַּ שְׁנַיָא הִיא דְכַתִּיב וּבָא וַיֵּצֵא וּפְשַׁט אֶת בְּגָדָיו הַבְּדָשׁ שֶׁאִין תְּלִמוּד לומר אֲשֶׁר
 לְבַשׁ וְכִי עֵלַת עַל דַּעֲתָנּוּ כְּלוּם הוּא פּוֹשֵׁט אֵלָּא מַה שֶׁהוּא לֹבֵשׁ אִם בֶּן לְמָה נֶאֱמַר אֲשֶׁר לְבַשׁ הַקִּישׁ
 פְּשִׁיטָה לְלִבִּישָׁה מַה לְלִבִּישָׁה בְּקִידוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם אִם פְּשִׁיטָה בְּקִידוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר
 יֵשׁ לָהּ עֲבוּדָה אַחֲרַת שֶׁהוּא עוֹבְדָה בְּבִגְדֵי לְבָן וְאֵי זוּ זוּ הוֹצֵאתָ בָּהּ וּמִחֲתָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַכֵּל מוֹדִין
 בְּהוֹצֵאתָ בָּהּ וּמִחֲתָה שֶׁהוּא לְאַחַר תְּמִיד בֵּין הָעֶרְבִים: וְלְמָה בְּבִגְדֵי לְבָן אָמַר רַבִּי חֵיָה בַר בָּא פְּשִׁירוֹת
 שֶׁל מַעֲלָן כֹּף שִׁירוֹת שֶׁל מַפְּזָן מַה לְמַעֲלָן וְאִישׁ אֶחָד בְּתוֹכָם לְבוּשׁ בְּדִים אִם לְמַפְּזָן כְּתָנַת בַּד קִדְשׁ וְלְבַשׁ:

הַלְכָה ג' מִתְּנִיטִין – כִּהֵן גְּדוּל מִשְׁמֵשׁ בְּשִׁמּוֹנָה כְּלִים. וְהַחֲדִיט בְּאַרְבַּעַת. בְּכַתָּנַת וּמְכַנְסִים בְּמִצְנַפֶּת
 וְאַבְנֵט. מוֹסִיף עָלָיו כִּהֵן גְּדוּל חוּשָׁן וְאַפּוֹד וּמַעֲיֵל וְצִיץ. בְּאֵילֵי נִשְׁאֵלִין בְּאוּרִים וְתוּמִים. וְאִין נִשְׁאֵלִין
 כִּהֵן לְחֲדִיט אֵלָּא לְמַלְךְ וְלְבֵית דִּין וְלְמִי שֶׁצּוֹרֵךְ הַצְּבוּר בּוֹ:

[דף ל"ח ע"א]

גְּמָרָא – מִפְּנֵי מַה כִּהֵן גְּדוּל מִשְׁמֵשׁ בְּשִׁמּוֹנָה כְּלִים ר' חֲנַנְיָה חֲבֵרוֹן דְּרַבְּנָן אָמַר כְּנָגַד הַמִּילָה שֶׁהִיא
 לַח' יָמִים עַל שֵׁם בְּרִיתִי הָיְתָה אֵתוֹ מִפְּנֵי מַה אֵינוֹ מִשְׁמֵשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב מִפְּנֵי הַנְּאֻוָּה אָמַר רַבִּי סִימוֹן
 עַל שֵׁם אֵל תַּתְּהַדֵּר לְפָנָי מְלָךְ אָמַר רַבִּי לׁוֹי שֶׁאִין קַטְגוֹר נַעֲשֶׂה סְגוֹר אֶתְמוּל כְּתִיב בְּהֵם וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם
 אֱלֹהֵי זָהָב וַעֲבָשׂוּ הוּא עוֹמֵד וּמִשְׁמֵשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב תְּנִי ר' חֵיָה וְלְכַשֵּׁם וּבְלוֹ שֵׁם שֵׁם הָיוּ גְּנוּזִין שֵׁם הָיוּ
 מִרְקִיבִין וְלֹא הָיוּ כְּשִׁירִים לְיוֹם הַכַּפּוּרִים הֵבֵא תְנָא ר' דוּסָא אוֹמַר כְּשִׁירִים הֵם לְכִהֵן חֲדִיט תְנִי רַבִּי
 אוֹמַר שְׁתֵּי תִשׁוּבוֹת בְּדָבָר אַחַת בְּבִגְדֵי כִהֵן גְּדוּל וְאַחַת בְּבִגְדֵי כִהֵן חֲדִיט תְנִי לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי וְרַבִּי
 אֶלְעָזָר בִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן עַל אֲבַנְטוֹ שֶׁל כִּהֵן גְּדוּל כְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁהוּא שֶׁל בּוּיָן וְעַל שֶׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה
 שׁוֹשׁ בּוֹ כְּלָאִים וְעַל מַה נִּחְלְקוּ עַל אֲבַנְטוֹ שֶׁל כִּהֵן חֲדִיט שְׂרָבִי אוֹמַר יֵשׁ בּוֹ כְּלָאִים וְרַבִּי אֶלְעָזָר בִּי
 רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר אִין בּוֹ כְּלָאִים רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא ר' אֲבָהוּ בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן טַעֲמָא דְרַבִּי וַעֲשִׂיתָ לְאַהֲרֹן
 וְלִבְנָיו כְּכָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם מַה בְּבִגְדֵי אַהֲרֹן יֵשׁ בּוֹ כְּלָאִים אִם בְּבִגְדֵי בְנָיו יֵשׁ בְּהֵן כְּלָאִים מַה
 עֲבַד לָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר בִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן מַה אַהֲרֹן בְּרָאוּי לוֹ אִם בְּנָיו בְּרָאוּי לָהֶן. אָמַר רַבִּי סִימוֹן כְּשֵׁם

מִסְכַּת פְּרָה פָּרָה פָּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

א. אזוב, אימתי כשר להזות? משישיר את נצו. הנה בו עד שלא השיר את נצו, רבי פוסל, ורבי אלעזר ברבי שמעון מכשיר. רבי יוסי אומר: אזוב שתחלתו שנים ושיריו אחד - הוא פסול:

ב. גרדומי אזוב - כשרין. וגרדומי ציצית - כשרין. ירד וטבל ועלה, אם יש עליו שטף של מימי גשמים והנה - הזאתו פסולה. ואם יש עליו משקה טופח - הזאתו כשרה. רבי יהודה אומר: אם יש עליו משקה מרגליות והנה - הזאתו פסולה. אזוב שהטביל עצו עם גבעוליו, אף על פי שמזה והמים שופעים מן העץ לגבעול - כשר כדרכו, ואינו חושש שמא מן העץ יצא. אזוב שהטביל מקצתו, רבי יהודה מכשיר, שרבי יהודה אומר: מטביל קצתו וחוזר מטביל עליו עד שיטבל את כלו. הטביל את כלו - לא יזה ממנו הזאה שניה, עד שינגב:

ג. צלוחית שפיה צר, מזין הימנה הזאה ראשונה, אבל לא הזאה שניה, מפני שהמים נסחטין; דברי רבי יהודה. שלשה דברים אמר רבן שמעון בן גמליאל משום רבי שמעון בן כהנא: מימיהן של כהנים לא נמנעו מלהזות באזוב הנטביל ובצלוחית שפיה צר. ופוצעין אגוזים של תרומה במטלית בידים מסואבות, ולא חשו להן חכמים משום טמאה:

ד. האומר לחברו: הנה עלי ואזה עליך, רבי עקיבא מטמא, וחכמים מטהרין. המשמר מי חטאת אפלו עד עשרה ימים - הרי הן בחזקתן ואין צריך טבילה:

ה. הפל כשרין להזות, חוץ מחרש שוטה וקטן; דברי רבי יהודה, שרבי יהודה מכשיר באשה ופוסל בקטן. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: חרש שוטה וקטן שהיו ואחרים רואין אותן - הזאתן כשרה:

ו. נתכונן להזות לאחרי, והנה לצדדין שלאחרי - הזאתו כשרה. מזין על האדם ועל חברו, בין ער בין ישן, ועל הכלים בין מתוכן ובין מאחריהם, חוץ ממספך יורה של שולקי זיתים שהוא מטמא את ההזאה באויר, כנגד המוסף שמזין עליו מאחוריו. טבל את האזוב לשם דבר שהוא ראוי להזיה, והנה על דבר שראוי להזיה, מים הנוטפים - טמאים וכשרים להזות, ואם יש באזוב - ישנה. לשם דבר שהוא ראוי להזאה, והנה על דבר שאין ראוי להזאה, על העובד כוכבים ועל הבהמה, ועל ערבה של אבן, המים הנוטפין - טמאים. ופסולים להזות. ואם יש באזוב - לא ישנה. לשם דבר שאינו ראוי להזאה, והנה על דבר שראוי להזאה, הואיל והתחלת טבילתו - פסולה, כך הזאתו - פסולה. היה רבן גמליאל אומר: אומרין לו למזה: פרש מאחריך, שמא תטמא. אמרו לו: והלא מחליקין היו בפני חלון של רבים, דורסין ולא נמנעין, מפני שאמרו: מי חטאת שעשו מצותן אין מטמאין. וכמה יהא במים ויהא בהן כדי הזאה? כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה, חוץ מזה שהאזוב בולע. רבי יהודה אומר: רואין כאלו הן על האזוב של נחשת שאינו בולע:

ז. טהור לחטאת שנטמאו ידיו - נטמא גופו. מטמא את חברו, וחברו את חברו, ואחורי לגין מטמא תוכו. לגין של חטאת שנטמא אורו - נטמא תוכו. מטמא את חברו, וחברו את חברו, ואת המזה, שאין אומרין בחטאת: 'זה ראשון וזה אחרון', אלא אפלו הן מאה - בלן תחלה, שאין מונין למי חטאת. עפות שנעשות על גב חטאת, ונגע השרץ באחת מהן, אפלו הן מאה - בלן תחלה, שאין מונין לחטאת:

ח. כוש של פשתן חבור לטמאה ולהזיה. הארכלי ושל פקיע - הרי זה לא יזה, ואם יזה - מזה. כל ידות הכלים הבאות מבית האמן כגון יד המגל ויד הספיין - חבור לטמאה ולהזאה. כל הכלים הקדוחות -

ג. אַחַד טְבוּל יוֹם מִטְמֵאָה חֲמוּרָה וְאַחַד טְבוּל יוֹם מִטְמֵאָה קְלָה, טְבוּל יוֹם מִן הַזָּב וְהַזָּבָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁלוֹ - הָרִי זֶה לֹא יַעֲשֶׂה כְּלוּם, וְאִם עָשָׂה - הָרִי זֶה תְּלוּי. אַחַד טְבוּל יוֹם וְאַחַד טְהוֹר שְׂיָדָיו טְמֵאוֹת - מִטְמֵא מִשְׁקָה חֲלִיץ, וּפּוֹסֵל אוֹכְלֵי תְרוּמָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵין יָדִים תַּחֲלָה לְטְבוּל יוֹם:

ד. הַשְּׂרֵץ מִטְמֵא שְׁלֹשָׁה, וּפּוֹסֵל אַחַד בְּקֹדֶשׁ, וּמִטְמֵא שְׁנַיִם, וּפּוֹסֵל אַחַד בְּתְרוּמָה. מִטְמֵא אַחַד וּפּוֹסֵל אַחַד בְּחֲלִיץ. מִשְׁקִין מִטְמֵאִין שְׁנַיִם וּפּוֹסֵל אַחַד בְּקֹדֶשׁ. מִטְמֵאִין אַחַד, וּפּוֹסֵלִין אַחַד בְּתְרוּמָה, וּפּוֹסֵלִין אֶת הַחֲלִיץ. הַיָּדִים מִטְמֵאוֹת אַחַד וּפּוֹסֵלֹת אֶת הַתְּרוּמָה וְאֵין יָדִים לְחֲלִיץ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: הַיָּדִים תַּחֲלָה לְחֲלִיץ וְשֵׁנִיּוֹת לְתְרוּמָה. בְּאִיזָה קֹדֶשׁ אָמְרוּ? בְּקֹדֶשׁ הַמִּקְדָּשׁ הַמְּקֻדָּשִׁין כַּגּוֹן חֲלוֹת תּוֹדָה וְרִקְיָקִי נִזִּיר שְׁנֹשְׁחֵט עֲלֵיהֶם אֶת הַזָּבַח, וְהַמִּנְחוֹת שְׁקָדְשׁוּ בְּכָלִי, אֲבָל חֲלוֹת תּוֹדָה וְרִקְיָקִי נִזִּיר שְׁלֹא קָדְשׁוּ בְּכָלִי - אֵינָן לֹא קָדְשׁ וְלֹא כְּחֲלִיץ, אֲלֹא הָרִי הֵן כְּתְרוּמָה. וְהַשְּׂרֵץ מִטְמֵא שְׁנַיִם וּפּוֹסֵל אַחַד בֵּהֶם:

ה. הַחֲלָה וְהַכְּפוּרִים וְתִשְׁלוּמֵי תְרוּמָה וְחֻמְשֵׁיהָ - הָרִי הֵן כְּתְרוּמָה. הַטְּבֵל, וְהַמְדַמֵּעַ, וְגִדּוּלֵי תְרוּמָה, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי - הָרִי הֵן כְּחֲלִיץ. כְּפָרוֹת הַקֹּדֶשׁ בְּתוֹךְ גּוּמוֹתֵיהֶם וְהַמִּים הַמְּקֻדָּשִׁין. נְטֵמַאת אַחַת מֵהֵן בְּשְׂרֵץ - כֵּלָן טְמֵאוֹת. בְּתְרוּמָה - מִטְמֵא שְׁנַיִם וּפּוֹסֵל אַחַד. בְּחֲלִיץ - מִטְמֵא אַחַד וּפּוֹסֵל אַחַד. אֵין לָךְ מִשְׁקָה הַנוֹגֵעַ בְּשְׁלִישֵׁי טְמֵא, אֲלֹא קֹדֶשׁ בְּלִבְדוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוּק אוֹמֵר: הָאוֹכֵל אֲכָל שְׁנִי - לֹא יַעֲשֶׂה בְּבֵית הַבַּד מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁנִי, וְהַשְּׁנִי שְׁנֹגֵעַ בְּמִשְׁקִין בֵּית הַבַּד - טְמֵאִין:

מִסְכַּת טְהוּרוֹת פָּרָק שְׁנִי

א. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֶלְעָזָר: הֵיכָן מְצִינּוּ טְמֵאָה בְּתוֹרָה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה טְמֵאָה אַחֲרֶת, כִּי־צֵא בָּהּ שְׂאֵתָה אוֹמֵר: רֵאשׁוֹן

חֲבוּר. וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: אָךְ הַחֲרוּקוֹת. הַצּוֹאָה שְׁעַל הַכֶּסֶּא - חֲבוּר לְהַזָּאָה וְאֵין חֲבוּר לְטְמֵאָה; דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל שְׁחֲבוּר לְהַזָּאָה חֲבוּר לְטְמֵאָה. וְיֵשׁ חֲבוּר לְטְמֵאָה וְאֵין חֲבוּר לְהַזָּאָה. הַקּוּמְקָמִין חֲבוּר לְטְמֵאָה וְלֹא הַזָּאָה. כִּסּוּי הַמֵּיחָם הַמְּחַבֵּר בְּשִׁלְשֵׁלַת בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: חֲבוּר לְטְמֵאָה וְאֵין חֲבוּר לְהַזָּאָה. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: הַזָּה עַל הַמֵּיחָם - הַזָּה עַל הַכִּסּוּי. הַזָּה עַל הַכִּסּוּי - לֹא הַזָּה עַל הַמֵּיחָם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֲלוֹ דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: כֵּלָן חֲבוּר אַחַד הוּא:

ט. טָבַל אֶת הָאֲזוּב בְּלִילָה וְהַזָּה בַּיּוֹם - פְּסוּלָה. לֹא שֶׁהַמִּים פְּסוּלִין, אֲלֹא שֶׁצָּרִיךְ לְהַטְבִּיל שְׁנַיִם. הַזָּה בְּלִילָה - הַזָּאָתוֹ פְּסוּלָה, וְהַמִּים טְמֵאִין מִשּׁוּם מִי חֲטָאת:

מִסְכַּת טְהוּרוֹת פָּרָק רֵאשׁוֹן

א. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ אֲכָל שְׁנֵטְמֵא בְּאֵב הַטְּמֵאָה וְשֵׁנִטְמֵא בּוֹלַד הַטְּמֵאָה מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה? מִפְּנֵי שֶׁאֲפָשֶׁר לְשְׁלִישֵׁי לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי, וְאֲפָשֶׁר לְשְׁנֵי לַעֲשׂוֹת רֵאשׁוֹן. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: הַשְּׂרֵץ וְהַנְּבֵלָה וְהַמֵּת - אֵין מְצַטְרְפִים זֶה עִם זֶה? לְפִי שֶׁאֵי אֲפָשֶׁר לְשְׂרֵץ לַעֲשׂוֹת נְבֵלָה, וְאֵי אֲפָשֶׁר לְנְבֵלָה לַעֲשׂוֹת מֵת:

ב. מִקְרָצַת שֶׁהִיָּתָה שְׁלִישִׁית וְהַשִּׁיף לָהּ אַחֲרוֹת - כֵּלָן שְׁלִישִׁית בְּקֹדֶשׁ. פְּרֹשֶׁה - הִיא שְׁלִישִׁית וְכֵלָן רְבִיעִית. וְאִיזְהוּ הַנְּשׁוּף? הַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא. אֲבָל אִם הָיוּ מִמַּעֲכִין זֶה אֶת זֶה, כַּגּוֹן הַדְּבִלָה, וְהַתְּמָרִים, וְהַגְּרוּגְרוֹת, וְהַצְּמוּקִין - הָרִי אֲלוֹ אֵינָן חֲבוּר. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: בְּזִיתִים חֲבוּר? שְׁמַתְחִלָּה לֹא נִחְנַן אֲלֹא עַל מְנַת שְׁיִנְקוּ זֶה מִזֶּה. אֲבָא שְׁאוּל אוֹמֵר: טְבוּל יוֹם תַּחֲלָה לְקֹדֶשׁ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: טְבוּל יוֹם - מִטְמֵא אַחַד וּפּוֹסֵל אַחַד בְּקֹדֶשׁ, וּפּוֹסֵל בְּתְרוּמָה. וְחֻמְמִים אוֹמְרִים: כִּשְׁם שֶׁהוּא פּוֹסֵל מִשְׁקָה תְרוּמָה וְאוֹכְלֵי תְרוּמָה, כֵּךְ פּוֹסֵל מִשְׁקָה קֹדֶשׁ וְאוֹכְלֵי קֹדֶשׁ:

ד. החושב על החלב שבכחל - טהור. ושבקביבה - טמא. העור והשליא - אינן מטמאין טמאת אוכלין. העור ששלקו והשליא שחשב עליה - מטמאין טמאת אוכלין:

מסכת טהרות פּרָק שלישי

א. הגפת והזגין שנעשו בטְהֵרָה, והלכו עליהן טמאים ומצו מהן משקין - טהורין. ושנעשו בטמאה, ומצו מהן משקין - טמאים. רבי שמעון מטהר. אָמַר לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן: מַה לִּי כְּשֶׁנַּעְשׂוּ בְּטַמְאָה וּמַה לִּי כְּשֶׁנַּעְשׂוּ בְּטַהֲרָה? אָמְרוּ לוֹ: כְּשֶׁנַּעְשׂוּ בְּטַמְאָה, מִשְׁקִין קְבוּצִין מִתַּחַת הַקּוֹרָה, וְכִשְׁהוּא מַגְבִּיחַ אֶת הַקּוֹרָה - חוֹזְרִין וְנִבְלָעִין בְּגִפְתָּהּ. אָמַר לָהֶם: אִם כְּשֶׁנַּעְשׂוּ בְּטַהֲרָה, בָּא הַזָּב וְדָרַס עֲלֵיהֶן, מִשְׁקִין קְבוּצִין מִתַּחַת הַזָּב, וְכִשְׁהוּא מַגְבִּיחַ אֶת רַגְלָיו חוֹזְרִין וְנִבְלָעִין בְּגִפְתָּהּ. אָמְרוּ לוֹ: אֵינֹה דוֹמֵה מִשְׁקָה הַיּוֹצֵא לְרִצּוֹן, לְמִשְׁקָה הַיּוֹצֵא שְׁלֵא לְרִצּוֹן. אָמַר לָהֶם: זֶה וְזֶה לֹא נִקְרָא עֲלֵיהֶן שֵׁם טַמְאָה לְעוֹלָם:

ב. ענבים המבקעות מן העבט, נפלו לתנור טהור - טמא. זיתים המבקעין מן המעט, ונפלו לאויר תנור טהור - טהור. וזה וזה אם יש עליהן משקה טופח - תנור טמא. לפסין טמאין שנפלו לאויר התנור, בין שלמות ובין שבורות, בשעת היסקן - טמא, שלא בשעת היסקן - טהור. ושנשתמש בהן בטְהֵרָה ונטמאו ונפלו לאויר התנור, בשעת היסקן - טמא, שלא בשעת היסקן - טהור. ושבורות, אפלו בשעת היסקן - טהור, שאין למשקין במה שיטמא:

ג. כל הטמאות כשעת מציאתן ובמקום מציאתן. אבד מחט שיפה ובא ומצאה מלאה חלודה - הרי היא כחזקת שיפה, עד שיאמר: ברי לי שהעלה חלודה. אבד מלאה חלודה, בא ומצאה שיפה - הרי זו טמאה, עד שיאמר: ברי לי שהיתה מלאה חלודה. וכן בשרץ, וכן במטלית. הניח

עושה ראשון. אָמַר לוֹ: אִם אֶתָּה אֹמֵר: שְׁנֵי עוֹשֵׂה שְׁנֵי. אָמַר לוֹ: מְצִינוּ שֶׁהַשְּׁנֵי מְטַמְאִים אֶת הַמִּשְׁקִין לְעֵשׂוֹת תַּחֲלָה, וְהַמִּשְׁקִין מְטַמְאִים אֶת הָאוֹכְלִין לְעֵשׂוֹת שְׁנֵי, אֲבָל לֹא מְצִינוּ רִאשׁוֹן שֶׁהוּא עוֹשֵׂה רִאשׁוֹן בְּכָל מְקוֹם:

ב. השחלים והגרסין, בזמן שמגיס בהן את הקדרה - מטמאין טמאת אוכלין. נתנן לקערה ויצאו מהן משקין - משקין היוצאין מהן מטמאין טמאת משקין. כיצד אמרו שמן תחלה לעולם? שאם נמחה ולא נשתיר הימנו אלא כפול - משקין היוצאין הימנו מטמאים טמאת משקים. נמצאת אומר: חמש מדות במשקין, הרטב והגרסין והחלב, בזמן שהמשקה טופח עליהן - הרי אלו תחלה. קרשו - אין צריכין מחשבה לאוכלין. דבש הזב מכורת דבורים - אינו מטמא לא טמאת אוכלין ולא טמאת משקין. חשב עליו לאוכלין - מטמא טמאת אוכלין. למשקין - מטמא טמאת משקין. השמן - לא אכל ולא משקה, חשב עליו לאוכלין - מטמא טמאת אוכלין. למשקין - בטלה דעתו:

ג. הדם שקרש - אינו לא אכל ולא משקה. חשב עליו לאוכלין - מטמא טמאת אוכלין. ולמשקין - בטלה דעתו. דבש תמרים - אינו לא אכל ולא משקה. חשב עליו לאוכלין - מטמא טמאת אוכלין. ולמשקה - בטלה דעתו. ושאר כל מי פרות - כלן אינן לא אוכלין ולא משקין. חשב עליהן בין לאוכלין ובין למשקין - בטלה דעתו. השלג - לא אכל ולא משקה. חשב עליו לאכילה - בטלה דעתו. למשקה - מטמא טמאת משקה. נטמא מקצתו - לא נטמא כלו. טהר מקצתו - טהר כלו. מים טמאים שהגלידו ואין בהם משקה טופח - טהורים. נמוחו - חזרו לטמאתן הישנה. מקנה שאוב שהגליד - טהור משום מים שאובין. נמוחו - כשר להקות עליו:

ז. תינוק שנמצא עומד בצד כופת של בצק או בצד חבית של משקין, רבי מאיר מטהר, וחכמים מטמאין, שדרך תינוק לטפח. רבי יוסי אומר: אם יכול לפשט ידיו וליגע - טמא, ואם לאו - טהור. יתר על כן אמר רבי יוסי: נמצא רחוק מן העסה, אף על פי שבצק בידו - טהור, שאני אומר: אחר נטל ונתן לו. ואם אמר: בריא לי שלא בא אדם לכאן - טמא. רבי אלעאי אמר משום רבי אליעזר בן יוסי: בכל - הרי זה טהור, שהוא אומר: בכל שעה משקין מצויין, ואין בכל שעה אוכלין מצויין:

ח. כל הנתלים וכל הנגררין - ספקן טמא, מפני שהן כמנחים. וכל הנזרקין - ספקן טהור, חוץ מכזית מן המת, וכל המאהילין - שהן מטמאין מלמעלה כלמטה. ואם היתה טהרה נזרקה על גבי כזית מן המת - טהורה:

מסכת טהרות פּרָק רביעי

א. היה מתעטף בטליתו וטהרות וטמאות בצדו, וטהרות וטמאות למעלה מראשו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור. ואם אי אפשר לו אלא אם כן נגע - ספקו טמא. רבי דוסא אומר: אומרין לו שישנה. אמרו לו: אין שונין בטהרות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עתים שהוא שונה, היתה השרץ תלוי בין הקורות, ואם אי אפשר לו אלא אם כן נגע - ספקו טמא. רבי דוסא אומר: אומרין לו שישנה. אמרו לו: אין שונין בטהרות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עתים שהוא שונה, היתה השרץ תלוי בין הקורות, נדף בו ונפל על בגדיו או על כפר תרומה ונגע, ספק חי ספק מת - טהור:

ב. אם מצאו מת לפניו - טמא. ואם ראהו חי בין הקורות, אף על פי שמצאו מת בפניו - טהור. נח על כתפו - הרי זה טמא:

ג. כפר תרומה שהוא נתון על גבי הדף ומדף נתון תחתיו, ואי אפשר לו לפול אלא

טמאה בזוית זו, ובא ומצאה בזוית אחרת - נטמאת זוית ראשונה, עד שיאמר: ברי לי שנעקרה מכאן. נטמאה הזוית שניה עד שיאמר: ברי לי שלא באת לכאן. אבד כזית מן המת בתוך הבית, בקשו ולא מצאו - הבית טהור, לכשימצא - הבית טמא למפרע. האשה גובכת גבכא בחצר ונמצא שרץ בתוך גבכא - טהורה, על גבי גבכא - טמאה. היתה כוכרת חטין בכברה, ונמצא שרץ בתוך כברה - טהורה, על גבי כברה - טמאה:

ד. תינוק שהיה תופס בידו של אביו, או שהיה רכוב על גבי כתפו של אביו - ספקו טמא, מפני שאביו נשאל עליו. חרש שוטה וקטן - ספקן טהור, מפני שאין בהן דעת לשאל. אמר רבי שמעון: בזו מדת הדין לוקה:

ה. ארבעה ספקות אמרו חכמים בתינוק, הניחתו אמו ובאה ומצאתו כמו שהוא - טהור. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים? בזמן שהניחתו מלכלך, אבל הניחתו נקי - טמא, מפני שהנשים מגפפות אותו ומנשקות אותו. אמר לו: כדבריהם אפלו הניחתו מלכלך מפני רגלי אדם ומפני רגלי בהמה. התחיל יוצא ונכנס - בגדיו טהורים, ולא נגעו ישראל מהן ואין עושין על גביו טהרות. יש בו דעת לשאול, ספקו, ברשות היחיד טמא, ברשות הרבים טהור. היתה יודע לשמור את גופו - אוכלין על גבי גופו טהרות. לשמור את ידיו - אוכלים על גבי ידיו טהרות. וכיצד בודקין אותו? מטבילים ונותנין לו חליץ לשם תרומה, אם היתה יודע לשמור את גופו - אוכלין על גבי גופו. לשמור את ידיו - אוכלין על גבי ידיו טהרות:

ו. הסומא והישן והמהלך בלילה - ספקן טמא, מפני שיש בהן דעת לשאול. חמור שהיה עומד במקום טהרה, ואפשר לו לעבור במקום טמאה - כלים שעל גביו טהורין:

טמא מפני משקה פיה. רבי יהודה אומר: אף הרטיבין במים - טמא מפני משקה פיה. אמרו לו: כיון שנתנהו במים, רבו עליו, וטהור:

מסכת טהרות פָּרָק חמישי

א. דם טמא שנתערב בדם טהור - אין דם מבטל דם; דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: רואים אותו כאלו הוא יין במים, אם בטל מראיו - טהור, ואם לאו - טמא. רק טמא שנתערב ברוק טהור - אין רק מבטל רק; דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: רואין אותו כאלו הוא יין במים, אם בטל מראיו - טהור, ואם לאו - טמא. נפל למים תפור - טמא. נמחה, אם בטל מראיו - טהור, ואם לאו - טמא:

ב. מי רגלים שנתערבו ביין - רואין אותן כאלו הן מים. נתערבו במים - רואין אותן כאלו הן יין. נתערבו במי רגלים אחרים - רואין אותן כאלו הן יין במים, אם בטל - מראיהן טהורין, אם לאו - טמאין. מי רגלים של עובד כוכבים - הולכין אחר הרב. רבי יהודה אומר: רביעית בסאתים - טמא. יתר מכן - טהור. לוקחין ושואלין ממי רגלים מכל מקום ואין חוששין שמא של נדות הן, שלא נחשדו בנות ישראל מכנסות מימי רגליהן בשעה שהן נדות:

ג. חרסן של זב וזבה, ראשון ושני - טמא, שלישי - טהור. במה דברים אמורים? בזמן שנתן לתוכן מים, אבל לא נתן לתוכן מים, אפלו עשירי - טמא. רבי אליעזר ברבי יוסי אומר: שלישי אף על פי שלא נתן לתוכו מים - טהור. זב שהניח פיו על הכוס, ונמלך שלא לשותו, המסיתו - טהור. שטה ממנו כל שהוא, המסיתו - טמא מפני משקה פיו. רבי שמעון אומר: רבו משקין שבו על המשקין שבפיו. נשך מן הפת ומן הבצל, המסיתן - טהור. מן הקשות ומן המלפפון, המסיתן - טמא מפני משקה פיו. קליפי פולין וקלפי תורמסין שפספסן העובד כוכבים - טמא. שבשוקים - הולכין

אם כן נוגע במדף, ובאו ומצאו במדרס אחר - טהור. שאני אומר: אחר נטלו ונתנו באותו מקום. ואם אומר: כרי לי שלא בא אדם לכאן - טמא:

ד. שרץ בפי החלדה ומהלכת על כפרות של תרומה, ונגע, ספק חי ספק מת, רבי מטמא, שחזקת שרצים מתים בפי חלדה. וחכמים מטהרין. במה דברים אמורים? בזמן שנטלתו והלכה לה. אבל אם מצאו מת בפיה - טמא. אם ראוהו חי בפיה, אף על פי שנמצא מת בפיה - טהור. רבי שמעון בן אלעזר אומר: שרץ בפי נחש מהלך על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע ספק לא נגע, ספקו - טהור, שכן דרוך נחש להיות מגביה את צוארו ומהלך. השרץ בפי התרנגול, ונבלה בפי הכלב עוברים בחצר - אין מטמאים למפרע שאני אומר: ממקום אחר הביאום. היו מנקרים בהן על הארץ - מטמא למפרע:

ה. הלך במבוי ועשה עסה, ואחר כך נמצא שם שרץ, ואמר: 'אלו היה כאן הייתי רואה אותו', רבן גמליאל מטהר, ורבי מטמא, עד שיאמר: 'כרי לי שלא היה כאן אדם'. הרי שטבל ועלה ואחר כך נמצא עליו דבר חוצץ, אף על פי שהוא מתעסק באותו המין אחר שטבל - הרי זה טמא, עד שיאמר 'כרי לי שלא היה עלי קדם לכן':

ו. קבר הנמצא ברשות הרבים - מטמא למפרע. בא אחד ואמר: 'כרי לי שלא היה כאן קדם לעשרים שנה' - אין טמא אלא משעת מציאה ואילך. גרעינה של גפת טמאה שנמצאת בתוך כפר רותח, או על גבי תבשיל רותח, אף על פי שאין עליה משקה טופח - טמאה. נמצאת על גבי כפר צונן, או בתוך תבשיל צונן, אף על פי שיש עליה משקה טופח - טהור. זה הכלל: כל שתמצא ברותח, אף על פי שאין עליה משקה טופח - טמא. גרעינה שבתוך הבית - הולכין אחר הרב. פשתן שטואתו נדה, המסיתו - טהור. ואם היה לח, המסיתו -

אחר הרב. רבי יהודה אומר: על ודאי מגעין ברשות היחיד - שורפין:

ד. שני רוקין, אחד טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהן, כיון שנתלשו עליו - נעשה רשות היחיד. או שנסאן על גבי החרס - אחד רשות היחיד ואחד רשות הרבים - תולין. היו נגובים והסיטן בקיסם, ברשות היחיד - תולים, ברשות הרבים - טהור. ורבי יוסי אומר: ברשות היחיד - שורפין. ספק נגע ספק לא נגע, ספק הסיט ספק לא הסיט, ברשות היחיד - תולין, ברשות הרבים - טהור. ורבי יוסי אומר: ברשות היחיד שורפין. וכשם שטהרו ספק טמאה צפה על פני המים בין בכלים ובין בקרקע, כך טהרו ספק טהרה שצפה על המים בין בכלים בין בקרקע. כיצד? ערבה שהיא טמאה טמא מת, וכפר תרומה כרוף בסיב או בגזר נתון לתוכה, וירדו גשמים ונתמלאית ונותר - הרי הוא צף על פני המים, ספק נגע בצדי ערבה ספק לא נגע - ספקו טהור, מפני שזה ספק טהרה צפה. רבי שמעון אומר: בכלים - טמא, ובקרקע - טהור, חוץ מכזית מן המת וכל המאהילין - שהם מטמאין מלמעלה כלמטה. רבי יהודה אומר: ספק ירדתו - טמא, מפני שהמים עלוין ואי אפשר לו שלא ליגע. ספק עליתו - טהור, מפני שהמים דוחפין אותו לצדדין:

ה. ואיזהו הוא ספק שרצים שטהרו חכמים? זה ספק הנורקין. רבי דוסתאי ברבי ינאי אומר משום רבי יוסי: הלך במבוי ועשה טהרות. עסה ואחר כך נמצא שם שרץ, זה הוא ספק שרצים. והאוכל תרומה תלויה - טהור. כל שספיקו טהור - ספק תולדתו טהור. כל שספיקו טמא - ספק תולדתו טמא. וכשם שהאוכל אכל ראשון ואכל שני והשותה משקים טמאים, והבא ראשו ורבו במים שאובין, וטהור שנפלו על ראשו ורבו שלשת לוגין מים שאובים, ספקו לטמא אחרים - טהור, כך המשקין הנוגעין בו, ספקן לטמא אחרים -

טהור. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: משקין הנוגעין בו - כנוגעין בשרץ. וכשם שהראשון עושה שני, ושני עושה שלישי, כך ספק ראשון עושה ספק שני, וספק שני עושה ספק שלישי. ספק משקין ליטמא - טמא, וליטמא - טהור; דברי רבי מאיר. וכן היה רבי אליעזר אומר כדבריו. ורבי יהודה אומר: לכל טמא. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: ספק משקין, לאוכלים - טמא, ולכלים - טהור:

ו. מקל שהיא מלאה משקים טמאין, וזרקה לבין הכפרות - טהורין. ספק נגע ספק לא נגע - לא זה הוא ספק משקין שנחלקו עליו חכמים. אלא אי זהו ספק משקין שנחלקו עליו חכמים? שתי חביות אחת טמאה ואחת טהורה, ועשה עסה באחת מהן, ספק מהטמאה עשה, ספק מהטהורה עשה - זהו ספק משקין, לאוכלין - טמא, לכלים - טהור. הלך במבוי ועשה עסה ואחר כך נמצא שם שרץ, ספק נגע ספק לא נגע, לאוכלין ומשקין - טמא, לכלים - טהור. מגע טמא מת שפשט ידו לאויר החבית, ספק נגע ספק לא נגע במשקים, המשקה - טמא, והחבית - טהורה:

ז. שתי חביות אחת טמאה ואחת טהורה, ונשתברו ובאו להן לטהרות, ספק טמאה ספק טהורה, אוכלין ומשקין - טמאים, והכלים - טהורים. חבית שיש בה משקין טהורים עד חציה, ונפלו משקין לאוירה, ספק טמאין ספק טהורין, המשקין - טהורין, שאין מטמאין אלא מחמת החבית. נפלו על גבי המשקין, משקין - טמאין, וחבית טהורה. אפה פת בתנור, ונפלו משקים לאוירו, ספק טמאין ספק טהורים, הפת - טהורה, שאינה מטמאה אלא מחמת התנור. נפלו על גבי הפת, הפת - טמאה, והתנור - טהור:

ח. המרביץ את ביתו במים טמאים, והיו שם טהרות, ספק נתזו ספק לא נתזו - טהורות. ואם אי אפשר לו שלא להתיז -

אוּ שְׂאָבְדוֹ, עַד שְׁלֵא נַעֲשׂוּ שְׁנִיּוֹת - טְהוּרוֹת. מִשְׁנַעֲשׂוּ שְׁנִיּוֹת - שְׁנִיּוֹת תְּלוּיּוֹת:

ג. שְׁנֵי שְׂבִילִים אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, וְהֵלֶךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וַעֲשֵׂה טְהוּרוֹת - טְהוּרוֹת. בְּשֵׁנֵי וַעֲשֵׂה טְהוּרוֹת - יִשְׂרְפוּ. בְּרֵאשׁוֹן וְלֹא עֲשֵׂה, בְּשֵׁנֵי וַעֲשֵׂה - יִשְׂרְפוּ. בְּרֵאשׁוֹן וַעֲשֵׂה וּבְשֵׁנֵי וַעֲשֵׂה - אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִנְחוֹת, רֵאשׁוֹנוֹת - טְהוּרוֹת, וּשְׁנִיּוֹת - יִשְׂרְפוּ:

ד. שְׁנֵי שְׂבִילִים, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, וְהֵלֶךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וַעֲשֵׂה טְהוּרוֹת, וּבֵא חֲבֵרוֹ וְהֵלֶךְ בְּשֵׁנֵי וַעֲשֵׂה טְהוּרוֹת - אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִנְחוֹת. הָרִי אֵלּוּ מוֹכִיחוֹת. נֶאֱכָלוּ רֵאשׁוֹנוֹת אוּ נִטְמְאוּ אוּ שְׂאָבְדוֹ, עַד שְׁלֵא נַעֲשׂוּ שְׁנִיּוֹת - טְהוּרוֹת. מִשְׁנַעֲשׂוּ שְׁנִיּוֹת - שְׁנִיּוֹת תְּלוּיּוֹת. עֲשׂוּ שְׁנִיּוֹת טְהוּרָה אַחַת - הָרִי זֶה טָמֵא. עֲשׂוּ שְׁנִיּוֹת שְׁתֵּי טְהוּרוֹת, זֶה בֵּא וְנִשְׁאָל בְּפָנָי עֲצָמוֹ - אוֹמְרִים לוֹ טְהוֹר. נִשְׁאָלוּ שְׁנִיּוֹת כְּאֶחָד - אוֹמְרִים לָהֶם טָמֵאִין; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם אָמְרוּ: שְׁנַיִם הֵיינוּ, וּבְשֵׁנֵי שְׂבִילִים הֵלְכְנוּ, וּשְׁתֵּי טְהוּרוֹת עֲשִׂינוּ - אוֹמְרִים לָהֶם טָמֵאִין, שְׁאֶפְלוּ טָמֵאָה אַחַת שְׁנִתְעַרְבָה בְּמֵאָה טְהוּרוֹת - כִּלְזֵן טָמְאוֹת.

ה. שְׁנֵי שְׂבִילִים, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, וְהֵלֶךְ בְּאֶחָד מֵהֶם וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ - פְּטוּר. בְּשֵׁנֵי וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ - חֵיֵב. בְּרֵאשׁוֹן וְנִכְנַס וְהִזָּה וּשְׁנָה וְטָבַל בְּשֵׁנֵי וְנִכְנַס - חֵיֵב. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר בְּזָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה פּוֹטֵר כִּכְלָן מִשֵּׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן. מַעֲשֵׂה בְּמִסְכָּן אֶחָד, שֶׁהָיוּ מוֹלִיכִים אוֹתוֹ מִגְדָּפֵר לְחִמְתָּא, וְהָיוּ הַכְּתוּת מִתְחַלְפוֹת עֲלָיו, וּבְאֶחְרוֹנָה נִמְצָא מִתּ בִּידָן, וּבֵא מַעֲשֵׂה לְפָנָי חֲכָמִים, וְלֹא טָמְאוּ אֶלֶּא כֹּת אֶחְרוֹנָה בְּלָבָד:

ו. נָגַע בְּאֶחָד בְּלִילָה וְאִין יָדוּעַ אִם חֵי אִם מֵת, וְלִשְׁחַר בֵּא וּמִצָּאוּ מֵת, רַבִּי מֵאִיר מְטַהֵר, שֶׁסָּפַק רְשׁוֹת הָרַבִּים טְהוֹר. וְחֲכָמִים מְטַמְּאִים, שֶׁכָּל הַטָּמְאוֹת כְּשֶׁעַת מְצִיאָתָן. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר, שְׂאִם רָאָהוּ חֵי מִבְּעֵרֵב, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בֵּא שְׁחָרִית

סָפְקוּ טָמֵא. רַבִּי דוֹסָא אוֹמֵר: אוֹמְרִין לוֹ שִׁישְׁנָה. אָמְרוּ לוֹ אִין שׁוֹנִין בְּטְהוּרוֹת. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עֵתִים שֶׁהוּא שׁוֹנָה. הַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ וְהִסּוּחַט אֶת שַׁעְרוֹ וְהִרְטֵב אֶת פְּשָׁתְנוֹ, וְהָיוּ שֵׁם טְהוּרוֹת, סָפַק נִתְזוּ סָפַק לֹא נִתְזוּ - סָפְקוּ טְהוֹר. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ שְׁלֵא לְהִתִּיז - סָפְקוּ טָמֵא. וְרַבִּי דוֹסָא אוֹמֵר: אוֹמְרִים לוֹ שִׁישְׁנָה. אָמְרוּ לוֹ: אִין שׁוֹנִין בְּטְהוּרוֹת. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עֵתִים שֶׁהוּא שׁוֹנָה. זֶלְף מְשַׁקֵּין טְהוּרִין וְטָמְאִין בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְאֶחָד כֶּךָ נִמְצָאוּ מְשַׁקֵּין עַל גְּבִי כֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה, וְנִטְלָה לְשֵׁאוֹל עֲלֶיהָ - הָרִי זֶה טָמֵא, הַמְתִּין לָהּ עַד שְׁנִגְבָּה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה:

מִסְכַּת טְהוּרוֹת פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. הַנְּבִלוֹת וּשְׁחוּטוֹת בְּעִיר - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֶפְלוּ נִבְלָה אַחַת בְּעִיר - כָּל הַבֶּשֶׂר הַנִּמְצָא בְּעִיר הָרִי הוּא שֶׁל נִבְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהַנְּבִלוֹת מְצוּיּוֹת. דָּמִים טְהוּרִים וְטָמְאִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב. מַעֲשֵׂה שְׁנִמְצָאוּ דָּמִים עַל גְּבִי כְּפָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, וּבֵא מַעֲשֵׂה לְפָנָי חֲכָמִים, וְטַהֲרֵם, שְׂאִינֵם אֶלֶּא דֵם הַשְּׂרָצִים הַחַיִּים:

ב. תְּשַׁעֵה שְׂרָצִים וְצִפְרָדַע אֶחָד בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן וְאִינוּ יוֹדַע בְּאִיזָה מֵהֶן נָגַע - סָפְקוּ טְהוֹר. וּבִנְמִצָּא - הֵלֶךְ אַחַר הָרֵב. תְּשַׁעֵה צִפְרָדַעִים וְשְׂרָץ אֶחָד בְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן וְאִין יוֹדַע בְּאִיזָה מֵהֶן נָגַע - סָפְקוּ טָמֵא. פֶּרֶשׁ אֶחָד מֵהֶן, לְרֵשׁוֹת הַיְחִיד - סָפְקוּ טָמֵא. לְרֵשׁוֹת הָרַבִּים - סָפְקוּ טְהוֹר. וּבִנְמִצָּא - הֵלֶךְ אַחַר הָרֵב. כֶּכֶר טָמֵא שְׁנִתְעַרְבַּ בְּתִשְׁעַ כְּפָרוֹת טְהוּרִין, וְאֶכְלוּ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה רֵאשׁוֹנִים, וְאֶחָד כֶּךָ אֶכְלוּ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה אַחְרוֹנִים, וְנִטְמָא אֶחָד מֵהֶן, וְאִינוּ יוֹדַע אִיזָה מֵהֶם, הָרֵאשׁוֹנִים - טָמֵאִין שְׂאִין לָהֶן בְּמָה יִתְלוּ. וְהָאֶחְרוֹנִים - טְהוּרִין. זֶה הַכֹּל: אָדָם בְּאָדָם, טְהוּרוֹת בְּטְהוּרוֹת, אָדָם בְּטְהוּרוֹת, וְטְהוּרוֹת בְּאָדָם - הָרִי אֵלּוּ מוֹכִיחוֹת, נֶאֱכָלוּ רֵאשׁוֹנוֹת, נִטְמְאוּ

ומצאו מת - טהור, מפני שזה ספק רשות הרבים. ישב על גבי אבן ברשות הרבים, ולשחר עמד ומצא עליה שרץ או רק, רבי מאיר מטהר, מפני שספק רשות הרבים טהור. וחכמים מטמאים, שכל הטמאות כשעת מציאתן. ומודים חכמים לרבי מאיר, שאם ראוה נקיה מבערב, אף על פי שהוא בא שחרית ומצא עליה שרץ או רק - שהוא טהור, מפני שזה ספק רשות הרבים:

ז. שוטה אחת בעיר, כל הרוקין שבעיר - טמאין; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אם היתה רגילה לכנס בתוך מבוי אחד, אותו מבוי - בחזקת טמאה, וכל המבואות - בחזקת טהרה. ורבי שמעון אומר: כל המבואות בחזקת טמאה, חוץ מן חצר המשתמרת. ורבי אלעזר ברבי צדוק אומר: אף חצר המשתמרת בחזקת טמאה, עד שיאמר: 'ברי לי שלא באתה לכאן':

ח. הנדחק ברחים שהעובד כוכבים בתוכה ושהנדה בתוכה - בגדיו טמאין מדרס. ואי זו הוא הרחים? כל שעוקרין אותה ודוחפין אותה ממקומה. רקק ודרס על בגדיו, על רקו - שורפין עליו את התרומה. ועל בגדיו - הולכין אחר הרב. מי שדרסה אשה על בגדיו - בגדיו טמאין מדרס. רבי דוסתאי בר יהודה אומר: אם רקקה ושפה את רוקה בשעה שהיא רקקה - בגדיו טמאים מדרס, שכן דרך בנות ישראל שפות את רוקן בשעה שהן נדות. לא שפה את רוקה - בגדיו טהורין. שנים אומרים לו: נטמאת, והוא אומר: לא נטמאתי - טהור. ואין אומרים לו: עסק בטהרות, אלא יעשה לעצמו:

ט. מביא אדם קרבן על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העבירים. ואם היה מכחישו - נאמן על ידי עצמו. כיצד? אמרו לו: נדרת, והוא אומר: תנאי היה בלבי - שומעין לו. אמרו לו: נדרת, והוא אומר: לא נדרתי, משהגיעוהו, אומר: תנאי היה בלבי - אין שומעין לו.

אמרו לו: אשתך נדרה, והוא אומר: בלבו היה להפר - שומעין לו. אמרו לו: אשתך נדרה, והוא אומר להן: לא נדרה. משהגיעוהו, אומר, בלבי היה להפר לה - אין שומעין לו. נאמן אדם לומר: בני זה בן תשע שנים ויום אחד. בתי זו בת שלש שנים ויום אחד, לחיב עליהן קרבן. אבל למכות ולענשין - הרי זה אינו נאמן:

י. היו חמוריו ופועליו טעונין טהרות ועוברין לפניו, והפליגו, אפלו יותר ממיל - הרי אלו טהורין, מפני שהוא בחזקת המשתמר. ואם אמר להם: צאו ואני אבא אחרים, כיון שנכסו מעיניו - הרי אלו טמאים. שנים אומרים נטמא, ושנים אומרים לא נטמא, ברשות היחיד - ספקו טמא, ברשות הרבים - ספקו טהור. שאלו את בן זומא: מפני מה ספק רשות היחיד טמא? אמר להם: סוטה מה היא לבעלה, ודאי או ספק? אמרו לו: ספק. אמר להן: מצינו שהיא אסורה לבעלה. מכאן אתה דן לשרץ, מה כאן רשות היחיד, אף כאן רשות היחיד. ומה כאן יש בו דעת לשאול, אף כאן יש בו דעת לשאול. ומפני מה ספק רשות הרבים טהור? אמר להם: מצינו שהצבור עושין את הפסח בטמאה בזמן שרב צבור טמאין, ואם טמאה ודאית התרה לצבור, קל וחמר לספק טמאה. ומכאן אמרו: דבר שיש בו דעת לשאול, ברשות היחיד - ספקו טמא, ברשות הרבים - ספקו טהור. דבר שאין בו דעת לשאול, בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד - ספקו טהור. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מפני מה ספק רשות היחיד טמא וספק רשות הרבים טהור? מפני שאפשר לשאול ליחיד, ואי אפשר לשאול לרבים:

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֶלֹהִים אֹתִי – וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךְ מֹשֶׁה נְבִיא דֵי יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנַי מוֹתוֹ: קְדָם מוֹתִיהָ:

וזאת הברכה. לפני מותו – סמוך למיתו, שאם לא עכשו אימתי.

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה מַסִּינִי בָּא וְנָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פֶּאֶרְוֹ וְאַתָּה מִרְבֶּבֶת קֹדֶשׁ מִימִינֹו לָמוֹ: וַאֲמַר יְיָ מַסִּינִי אֶתְגָּלִי וְזִיהוּר יִקְרִיֶה מִשְׁעִיר אֶתְחַזִּי לְנֹא אֶתְגָּלִי בְּגְבוּרַתִּיהָ עַל טוֹרָא דְפֶאֶרְוֹ וְעַמִּיהָ רַבּוֹת קְדִישִׁין כְּתָב יַמִּינִיהָ מִגּוֹ אִישְׁתָּא אֹרְיָתָא יְהַב לְנֹא:

וַיֹּאמֶר ה' מַסִּינִי בָּא – פֶּתַח תַּחֲלָה בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחַר כֵּן פֶּתַח בְּצַרְכֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּבִשְׁבַח שֶׁפֶתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָת זְכוּת לְיִשְׂרָאֵל. וְכָל זֶה דְרָךְ רְצוּי הוּא, כְּלוּמַר: כִּדְאֵי הֵם אֵלּוּ שֶׁתְּחוּל עֲלֵיהֶם בְּרַכָּה. מַסִּינִי בָּא – יֵצֵא לִקְרֹאתָם כְּשֶׁבָאוּ לְהִתְנַצֵּב בְּמַחְתֵּית הָהָר, כְּחֶתֶן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פָּנָי פְּלָה, שְׁנֹאמַר: "לִקְרֹאת הָאֶלֹהִים", לְמַדְנֹו שֶׁיֵּצֵא כְּנֶגְדָם. וְנָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ – שֶׁפֶתַח לְבָנֵי עָשׂוּ שֶׁיִּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רְצוּ. הוֹפִיעַ – לָהֶם. מִהָר פֶּאֶרְוֹ – שֶׁהָלַךְ שָׁם וּפֶתַח לְבָנֵי יִשְׁמַעֵאל שֶׁיִּקְבְּלוּהָ, וְלֹא רְצוּ. וְאַתָּה – לְיִשְׂרָאֵל. מִרְבֶּבֶת קֹדֶשׁ – וְעַמּוֹ מְקַצֵּת רַבּוֹת מִלְּאֲכֵי קֹדֶשׁ, וְלֹא פֶלֶם וְלֹא רַבָּם; וְלֹא כְּדָרָךְ בְּשׂוֹר וְדָם, שֶׁמְרָאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וּתְפֹאֲרָתוֹ בְּיוֹם חֲפָתוֹ. אִשׁ דָּת – שֶׁהִיָּתָה כְּתוּבָה מֵאֵז לְפָנָיו בְּאִשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּפֵי אִשׁ לְכַנֶּה, נִמֵּן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתָב יָד יַמִּינֹו. דְּבַר אַחַר: אִשׁ דָּת, כְּמַרְגּוּמוֹ, שְׁנִתְּנָה לָהֶם מִתּוֹךְ הָאִשׁ.

אַף חֲבִב עַמִּים כָּל־קֹדְשָׁיו בִּיָּדָךְ וְהֵם תִּכְפוּ לְרַגְלֶךָ יִשְׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ: אַף חֲבִיבִינוֹן לְשִׁבְטֵיָא כָּל קְדִישׁוֹהֵי בֵית יִשְׂרָאֵל בְּגְבוּרָא אִפִּיק מִמְצָרִים וְאַנוּן מִדְּבָרִין תַּחֲוֹת עֲנָנֶךָ נְטִלִין עַל מִימְרָךְ:

אַף חֲבִיב עַמִּים – גַּם חֲבִיב וְתָרָה חֲבִיב אֶת הַשְּׂבָטִים. כָּל אֶחָד וְאֶחָד קְרוּי עַם, שֶׁהָרִי בְּנִימִין לְבַדּוֹ הִנֵּה עֲתִיד לְהוֹלֵךְ כְּשֶׁאֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיַעֲקֹב: "גוֹי וְקַהֲלֵי גוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ". כָּל קֹדְשָׁיו בִּיָּדָךְ – נִפְשׁוֹת הַצַּדִּיקִים גִּנְזוֹת אֵתוֹ, כְּעִנְיָן שְׁנֹאמַר: "וְהִיָּתָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנֵי צְרוּרָה בְּצְרוּר הַסִּיִּים אֵת ה' אֶלֶיךָ". וְהֵם תִּכְפוּ לְרַגְלֶךָ – וְהֵם רְאוּיִים לְכַף, שֶׁהָרִי תִּכְפוּ עֲצָמָן לְתוֹךְ תַּחְתֵּית הָהָר לְרַגְלֶיךָ בְּסִינֵי. "תִּכְפוּ" לְשׁוֹן פְּעֻלָּה, הַתְּכּוּ לְתוֹךְ מְרַגְלוֹתֶיךָ. יִשְׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ – נִשְׂאוּ עֲלֵיהֶם עוֹל תּוֹרַתְךָ. מִדְּבַרְתֶּיךָ – הֵם"ם בּוֹ קְרוּב לִיסוּד, כְּמוֹ: "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", וְאַשְׁמַע אֶת מִדְּבַר אֱלֹהִים, כְּמוֹ 'מִתְדַבֵּר אֱלֹהִים'. אַף זֶה, מִדְּבַרְתֶּיךָ, מֵה שֶׁהִיָּתָה מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֵנִי לֵאמֹר לָהֶם, טִי"ש פּוֹרְפְּרִלִידוֹרִי"ש ׀ בְּלַעַז. וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם, שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים עַל פִּי דְבָרֶיךָ, וְהֵם"ם בּוֹ שְׁמוּשׁ, מִשְׁמַשֵּׁת לְשׁוֹן 'מֵן'. דְּבַר אַחַר: אַף חֲבִיב עַמִּים – אַף בְּשַׁעַת חֲבָתָן שֶׁל אַמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהָרִאִיתָ לְאֻמּוֹת פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת וּמְסַרְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּיָדָךְ, כָּל קֹדְשָׁיו בִּיָּדָךְ, כָּל צַדִּיקֵיהֶם וְטוֹבֵיהֶם דְּבַקוּ בְּךָ וְלֹא מָשׁוּ מֵאַחֲרֶיךָ וְאַתָּה שׁוֹמְרָם. וְהֵם תִּכְפוּ לְרַגְלֶךָ – וְהֵם מִתְמַצְעִים וּמִתְכַּנְּסִים לְמַסַּח צֶלֶף. יִשְׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ – מְקַבְּלִין גְּזוּרֹתֶיךָ וְנִתּוֹתֶיךָ בְּשִׁמְחָה. וְאַלֶּה דְבָרֵיהֶם:–

תּוֹרָה צְוֵה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קַהֲלַת יַעֲקֹב: אֹרְיָתָא יְהַב לְנֹא מֹשֶׁה מְסַרָה יְרוּתָא לְכַנְשַׁת יַעֲקֹב:

תורה – אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אסנונה ולא נעזבנה.

וַיְהִי בִישְׂרוֹן מְלֶךְ בְּהַתְּאַסְפָּה רְאִשֵׁי עַם יְחַד שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל: וְהָיָה בְיִשְׂרָאֵל מֶלֶכָא בְּאַתְכַּנְשׁוֹת רִישֵׁי עַמָּא כְּתָדָא שְׁבָטֵיָא דְיִשְׂרָאֵל:

וַיְהִי – הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִישְׂרוֹן מְלֶךְ, תְּמִיד עַל מַלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם. בְּהַתְּאַסְפָּה – בְּכָל הַתְּאַסְפָּה רְאִשֵׁי חֲשׁוֹבֵן אֶסְפַּתָם. רְאִשֵׁי – כְּמוֹ "כִּי תִשָּׂא אֶת רִאשֵׁי", רְאוּיִין אֵלּוּ שְׂאֲבָרְכֶם. דְּבַר אַחַר: בְּהַתְּאַסְפָּה – בְּהַתְּאַסְפָּם יַחַד בְּאַגְדָּה אַחַת וְשְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, הוּא מֶלֶכָם, וְלֹא כְּשִׁישׁ מִתְּלַקַּת בֵּינֵיהֶם.

יַחֲזִי רְאוּבֵן וְאַל־יִמָּלֵת וַיְהִי מִתּוֹ מִסְפָּר: יַחֲזִי רְאוּבֵן בְּחַיֵּי עַלְמָא וּמוֹתָא תַנְיָנָא לָא יָמוּת וַיִּקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחְסַנְתָּהוֹן בְּמַנְיָנָהוֹן:

יחזי ראובן – בעולם הזה. ואל ימת – לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלחה. ויהי מתו מספר – נמנין במנין שאר אחיו. דוגמא היא זו, כענין שנאמר: "וישכב את בלחה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְ-הוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־ עַמּוֹ תְּבִיאָנוּ יָדָיו רַב לֹו וְעֲזָר מִצָּרָיו תַּהֲיֶה: וְזֹאת לִיהוּדָה נֹאמַר קַבִּיל יְיָ צְלוֹתֶיהָ דִּיהוּדָה בְּמִפְקִיָה לְקַרְבָּא וּלְעַמִּיהָ תְּתִיבְנֶיהָ בְּשָׁלָם יְדוּהֵי יַעֲבָדוּן לִיהָ פּוֹרְעַנוּתָא מִשְׁנֹאוּהֵי וְסַעִיד מִבְּעִיל דְּבַבָּא הָוִי לִיהָ:

וְזֹאת לִיהוּדָה – סְמוּךְ יְהוּדָה לְרְאוּבֵן, מִפְּנֵי שֶׁשְׁנֵיהֶם הוּדוּ עַל קַלְקוּל שְׁבָנָדָם, שְׁנֹאמַר: "אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ" וְגוֹמַר, "לָהֶם לְבָדָם" וְגוֹמַר, "וְלֹא עָבַר זָר בְּתוֹכָם". וְעוֹד פְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁכָּל אַרְבַּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר, הָיוּ עֲצָמוֹת יְהוּדָה מִתְּגַלְגָּלִין בְּאַרְזוֹן מִפְּנֵי נְדוּי שֶׁקָּבַל עֲלָיו, שְׁנֹאמַר: "וְחִטָּאתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים". אֲמַר מֹשֶׁה: מִי גָרַם לְרְאוּבֵן שְׂיֹוּדָה? יְהוּדָה וְכוּלֵיהָ. שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה – תַּפְלַת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה, וְאַסָּא מִפְּנֵי הַכּוֹשִׁים, וְהוֹשֶׁפֶט מִפְּנֵי הָעַמּוֹנִים, וְחִזְקִיָּה מִפְּנֵי סַנְחַרִּיב. וְאַל עַמּוֹ תְּבִיאָנוּ – לְשְׁלוֹם מִן הַמִּלְחָמָה. יָדָיו רַב לֹו – רִיבּוֹ רִיבּוֹ וַיִּנְקְמוּ נִקְמָתוֹ. וְעֲזָר מִצָּרָיו תַּהֲיֶה – עַל הוֹשֶׁפֶט הַתַּפְּלָל, עַל מַלְחָמַת רְמוֹת גַּלְעָד, "וַיִּזְעַק הוֹשֶׁפֶט נַה' עֲזָרוֹ". דְּבַר אַחַר: שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה – כָּאֵן

רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה; ואף כשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון".

שני

וללני אמר תמיך ואוריך לאיש חסידיך אשר נסיתו במטה תריבהו על-מי מריבה:

וללני אמר תמיך ואוריך לאיש חסידיך אשר נסיתו במטה תריבהו על מי מצותא ואשתכח מהימן:

וללני אמר – ועל לוי אמר: תמיך ואוריך; כלפי שכינה הוא מדבר. אשר נסיתו במטה – שלא נתלוננו עם שאר המלינים. תריבהו וגומר – כתרגומו. דבר אחר: תריבהו על מי מריבה, נסתקפת לו לבא בעליה; אם משה אמר: "שמעו נא המורים", אהרן ומרים מה עשו?

האמר לאביו ולאמו לא ראיתו ואת-אחיו לא הפיר ואת-בניו לא ידע פי שמו אמתך ובריתך ינצרו:

דעל אבוהי ועל אמייה לא רחיים כד חבו מן דינא ואפי אחוהי ובנוהי לא נסיב ארי גטרו מטרת מימרך וקימד לא אשניאו:

האמר לאביו ולאמו לא ראיתו – כשחטאו בעגל ואמרת: "מי לה אלי", נאספו אלי כל בני לוי, וצויתים להרג את אבי אמו והוא מישראל או את אחיו מאמו או בן בתו, וכן עשו. ואי אפשר לפרש אביו ממש, ואחיו מאביו, וכן בניו ממש; שהרי לויים הם, ומשכט לוי לא חטא אהד מהם, שנאמר: "כל בני לוי". פי שמו אמתך – לא יתנה לה א-להים אחרים". ובריתך ינצרו – ברית מילה. שאותם שנולדו במדבר, של ישראל לא מלו את בניהם; והם היו מולין, ומלין את בניהם ספרי על במדבר ט,ה.

יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ישומו קטורה באפה וכליל על-מזבחה:

כשרין אליו דילפון דינך ליעקב ואוריך לישראל ישוון קטרת בוסמין קדמך וגמיר לרעוא על מדבחה:

יורו משפטיך – ראויין אלו לכה. וכליל – עולה.

ברך י-הנה חילו ופעל ידיו תרצה מתנים קמיו ומשנאיו מן-יקומון:

ברך יי נכסוהי וקורבן ידוהי קביל ברעוא תבר חרצא דשנאוהי ודבעלי דבבוהי דלא יקומון:

מתן מתנים קמיו – מתן קמיו מפת מתנים, כענין שנאמר: "ומתניהם תמיד המעד". ועל המעוררין על הפקנה אמר פן. דבר אחר: ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היננים, והתפלל עליהם; לפי שהיו מעטים, שנים עשר בני חשמונאי ואלעזר, כנגד כמה רבבות. לכה נאמר: ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. ומשנאיו מן יקומון – מתן קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה.

לבנימן אמר ידיד י-הנה ישפן לבטח עליו חפה עליו כל-היום ובין כתפיו שכון:

לבנימן אמר ידיד י-הנה ישפן לבטח עליו חפה עליו כל-היום ובין כתפיו שכון:

לבנימן אמר – לפי שברפת לוי בעבודת הקרבנות, ושל בנימן בבגן בית המקדש בחלקו, סמך זה לזה. וסוף יוסף אחריו, שאף הוא משפן שילה הנה בנוי בחלקו, שנאמר: "וימאס באהל יוסף" וגומר. ולפי שבית עולמים חביב משילה, לכה הקדים בנימן ליוסף. חפה עליו – מכסה אותו ומגן עליו. כל היום – לעולם; משנבחרה ירושלים, לא שרתה שכינה במקום אחר. ובין כתפיו שכון – בגבה ארצו הנה בית המקדש בנוי; אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם. ושם הנה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים. אמרי: נתתי ביה פורתא, משום דכתיב: ובין כתפיו שכון, אין לה נאה בשור יותר מכתפיו.

שלישי

וליוסף אמר מברכת י-הנה ארצו ממגד שמלים מטל ומתהום רבצת תחת:

וליוסף אמר מברכת י-הנה ארצו ממגד שמלים מטל ומתהום רבצת תחת:

מברכת ה' ארצו – שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף. ממגד – לשון עננים ומתקו. ומתהום – שהתהום עולה ומלחלת אותה מלמטה. אמה מוצא בכל השבטים, ברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב.

וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחיים:

עבדא מגדניו ועללן מיבול שמשא עבדא מגדניו מריש ירח בירח:

וממגד תבואת שמש – שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפרות. גרש ירחיים – לפי שיש פרות שהלכנה מבשלתן, ואלו הן: קשואין ודלועין. דבר אחר: גרש ירחיים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לחדש.

ומראש הררי קדם וממגד גבעות עולם:

ומריש טוריא בפריא ומטוב רמן דלא פסקון:

ומראש הררי קדם – ומברכת מראשית בשול הפרות, שההרריה מקדימין לבכר בשול פרותיהם. דבר אחר: מגיד שקדמה בריאתו לשאר הרים. גבעות עולם – גבעות העושות פרות לעולם, ואינו פוסקות מעצור הגשמים.

וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד גזיר אחיו:

ומטוב ארעא ומלאה רעי ליה דשכינתיה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא ייתין כל אליו לרישא דיוסף גוברא פרישא דאחיה:

ורצון שכני סנה – כמו 'שוכן סנה': ותהא ארעו מברכת מרצונו ונסת רוחו של הקדוש ברוך הוא, הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון – נסת רוח ופיוס; וכן כל 'רצון' שבמקרא. תבואתה – ברכה זו לראש יוסף. גזיר אחיו – שהפריש מאחיו במכירתו.

בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה:

רבא דבנוהי זינא ליה וגבורן אתעבידא ליה מן קדם דתוקפא ורומא דיליה בגבורתיה עממיא יקטיל פחדא עד סיפי ארעא ואנון רבנותא דבית אפרים ואנון אלפניא דבית מנשה:

בכור שורו – יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר: "אף אני בכור אתנהו"; וכן: "בני בכרי ישראל". בכור – מלה היוצא ממנו, והוא הושע. שורו – שפחו קשה כשור לכבש כמה מלכים. הדר לו – נתון לו, שנאמר: "ונסתה מהודך עליו". וקרני ראם קרניו – שור פחו קשה ואין קרניו נאות, וראם קרניו נאות ואין פחו קשה; נתן ליהושע פחו של שור, ויפי קרני ראם. אפסי ארץ – שלשים ואחד מלכים. אפשר שפלים מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלה ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ ישראל, שחשובה לכלם היא, שנאמר: "נתלת צבי צבאות גוים". והם רבבות אפרים – אותם המנגחים, הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה – הם האלפים שהרג גדעון במדון, שנאמר: "ונבח וצלמנע בשקרר" וגומר.

רביעי

ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתה ויששכר באהליה:

ולזבולן אמר חדי זבולון במפקד לאגתא קרבא על בעלי דבבך ויששכר במהכף למעבד זמני מועדיא בירושלם:

ולזבולן אמר – אלו חמשה שבטים שברך באחרונה, זבולון גד וזן ונפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים. הם הם שהוליה יוסף לפני פרעה, שנאמר: "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שגוראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמח זבולון בצאתה ויששכר באהליה – זבולון ויששכר עשו שתפות: "זבולון לחוף גמים ישכן", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתפר, ונותן לתוף פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה. שמח זבולון בצאתה – הצלח בצאתה לסחורה. ויששכר – הצלח בישיבת אהליה לתורה, לישב ולעבר שנים ולקבע חדשים, כמו שנאמר: "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ראשיהם מאתים", ראשי סנהדרין היו עוסקים בכך. ועל פי קביעת עמיהם ועבוריהם –

עמים הרריקראו שם יזבתו זבחי צדק פי שפע נמים יינקו וישפני טמוני חול:

שבטיא דישראל לטור בית מקדשא יתפגשו תמן יכסון נכסת קודשין לרענא ארי נכסי עממיא ייכלון וסימן דמטמון בתלא מתגלון להון:

עמים – של שבטי ישראל, הר יקראו – להר המורה יאספו; כל אסיפה על ידי קריאה היא. ושם יזבתו ברגלים זבחי צדק. פי שפע נמים יינקו – יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. וישפני טמוני חול – כסווי טמוני חול, טרית וחלזון וזכויות לבנה, היוצאים מן הים ומן החול. ובחלקו של יששכר וזבולון הנה, כמו שכתוב במסכת מגלה: "זבולון עם חרף נפשו למות" משום ד"נפתלי על מרומי שדה". הנה מתרעם זבולון על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים וכוליה: וישפני – לשון כסוי, כמו שנאמר: "ויספן את הבית"; "וספון בארז", ומרגומו: "ומטליל בכיורי ארזיא". דבר אחר: עמים הר יקראו – על ידי פרקמטיא של זבולון, תגרי האמות באים אל ארצו, והיא עומדת על הספר; והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלד עד ירושלים ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה! והם רואים כל ישראל עובדים לא-לוה אחד ואוכלים מאכל אחד; לפי שהאמות, א-לוהו של זה לא כא-לוהו של זה ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה. והם אומרים: אין אמה כשרה כזו, ומתגזרין שם, שנאמר: שם יזבתו זבחי צדק. פי שפע נמים יינקו – זבולון ויששכר; הים נותן להם מומן בשפע.

ולגד אמר ברוך מרתיב גד כלביא שכן וטרף זרוע אהיקדקד:

ולגד אמר ברוך דאפתי לגד פליתא שרי ויקטיל שלטונין עם מלכין:

ברוך מרחיב גֵד – מלמד שהיה תחומו של גֵד מרחיב והולך כלפי מזרח. **כְּלֵבִיא שָׁכַן** – לפי שהיה סמוך לספר, לפיכך נמשל באריות; שְׁכַל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים. וְשָׂרָה זְרוּעַ אֵף קִדְקֵד – הרגיגהו היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת.

**וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹו כִּי־שָׁם חִלְקַת מִחֻקַּק סָפוּן וַיֵּתֵא
רֵאשִׁי עִם צִדְקַת יְהוָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל:
סָפְרָא רַבָּא דְיִשְׂרָאֵל קִבִיר הוּא נָפֵק וְעָאֵל בְּרִישׁ עֲמָא
זְכוּן קָדָם יְיָ עֲבַד וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:**

וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹו – רָאָה לְטַל לֹו חֶלֶק בְּאַרְצֵי סִיחֹון וְעוּג, שֶׁהִיא רֵאשִׁית כְּבוֹשׁ הָאָרֶץ. **כִּי שָׁם חִלְקַת** – כִּי יָדַע אֲשֶׁר שָׁם בְּנַחֲלָתוֹ חִלְקַת שְׂדֵה קְבוּרַת מְחֻקָּק, וְהוּא מֹשֶׁה. **סָפוּן** – אוֹתָהּ חִלְקָה סָפוּנָה וְטְמוּנָה מִכָּל בְּרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֵת קְבוּרָתוֹ". **וַיֵּתֵא** – גֵּד. **רֵאשִׁי עִם** – הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי הַחַלּוּץ בְּכַבוֹשׁ הָאָרֶץ, לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים; וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם" וְגוֹמֵר. **צִדְקַת ה' עֲשֵׂה** – שֶׁהֶאֱמִינוּ דְבָרֵיהֶם וְשָׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר אֵת הַיַּרְדֵּן עַד שֶׁכָּבְשׁוּ וְחִלְקוּ. דָּבָר אַחֵר: **וַיֵּתֵא מֹשֶׁה רֵאשִׁי עִם. צִדְקַת ה' עֲשֵׂה**, עַל מֹשֶׁה אֲמֹר.

חמישי

**וילדן אמר דן גור אריה יונק מן הבשן:
נחליא דנגדיו מן מתנו:**

דן גור אריה – אף הוא היה סמוך לספר; לפיכך מושלו באריות. **יונק מן הבשן** – כתר גומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו, ממערת פמייאס. והיא 'לשם', שהיא בחלקו של דן, שנאמר: "ויקראו ללשם דן"; ונזקקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר: מה זנוק זה יוצא ממקום אחד, ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות. תחלה נטלו בצפונית מערבית, עקרון וסביבותיה; ולא ספקו להם, וכאו ונלחמו עם לשם, שהיא פמייאס. והיא בצפונית מזרחית; שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרח של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום, וכלה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע. והוא שנאמר: "ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם לשם" וְגוֹמֵר; יצא גבולם מכל אותו הרום שהתחילו לנהל בו.

**וילנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברפת י-הוה
ימ מערב ים גניסר ודרומהי יירת:**

שבע רצון – שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה. **ים ודרום ירשה** – ים פנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חרם בדרומה, לפרש חרמים ומכמורות. לשון צווי דטעמיהון מלעיל].

**ולאשר אמר ברוך מפנים אשר יהי רצויל אחיו וטבל
בשמן רגלו:**

ברוך מפנים אשר – ראיתי בספרי: אין לה בכל השבטים שנתברך בכנים כאשר. ואיני יודע כיצד. **יהי רצויל אחיו** – שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינון ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר: **יהי רצויל אחיו**, שהיו בנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים: "הוא אבי ברזית", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית. **וטבל בשמן רגלו** – שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין. ומעשה שנצטרכו אנשי לודקניא לשמן, מנו להם פולמוסטוס אחד כוליה כדאיתא במנחות.

**ברזל ונחשת מנעלה וכימיה דבאה:
תקיה כברזלא וכנחשא בית מותבה וכיומי עולימותה תוקפה:**

ברזל ונחשת מנעלה – עכשו הוא מדבר כנגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים לכנס בה, כאלו היא סגורה במנעולים וכריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר: **ברזל ונחשת מנעלה** – ארצכם נעולה בהרים שחוצבין מהם ברזל ונחשת; וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל. **וכימיה דבאה** – **וכימיה** שהם טובים לה, שהן ימי תחלתה, ימי נעוריה, פן יהיו ימי זקנתה, שהם דואבים, זבים ומתמוטטים. דבר אחר: **וכימיה דבאה** – כמנן ימיה, כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום, יהיו **דבאה**, שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל; שתהא מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה, וממשיכות לה כספם וזהבם. אישקורונ"ט, הכסף והזהב פלה מהם, שהם מזיכות אותו לארצכם.

**אין פאל ישרון רכב שמלים בעזרה ובגאותו
שחקים:
בסעדה ותוקפיה בשמי שמיא:**

אין פאל ישרון – דע לה ישרון, שאין פאל בכל א-להי האמות, ולא כצורה צורם. **רכב שמים** – הוא אותו א-לוה שבועזרה, ובגאותו הוא רוכב שחקים.

שישי

**מענה א-להי קדם ומתחת זרעת עולם ויגרש מפנה
אויב ונאמר השמד:
מדור אלהא דמלקדמין דבמימריה אתעביד עלמא
ותריה מן קדמה שנאה ואמר שיצי:**

מַעֲנֵה אֱ-לֹהֵי קָדָם – לַמַּעוֹן הֵם הַשְּׁחָקִים, **לֹא-לֵהִי קָדָם**, שֶׁקָדָם לְכָל אֱ-לֹהִים, וּבִרְרָ לֹו שְׁחָקִים לְשִׁבְתּוֹ וּמַעוֹנָתוֹ; וּמִתַּחַת מַעוֹנָתוֹ כָּל בְּעָלֵי זְרוּעַ שׁוֹכְנִים. **זְרַעַת עוֹלָם** – סִיחוֹן נְעוּג וּמַלְכֵי כְנַעַן, שֶׁהָיוּ תִקְפוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל עוֹלָם. לְפִיכָף עַל כְּרָחֵם יִחַרְדוּ וְיִזוּעוּ וְכִחָם חִלַּשׁ מִפְּנֵי, כִּי לְעוֹלָם אֵימַת הַגְּבוּהָ עַל הַנְּמוּדָה. וְהוּא – שֶׁהִפְתַּח וְהַגְּבוּרָה שָׁלוֹ – בְּעֶזְרָךְ, **וַיַּגְרֵשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר לֵךְ הַשְּׂמַד אוֹתָם. מַעֲנֵה** – כָּל תִּיבָה שֶׁצָּרִיכָה לְמַ"ד בַּתְּחִלָּתָהּ, הַטִּיל לָהּ ה"א בְּסוֹפָהּ.

וַיִּשְׁכְּוּ יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדַל עֵינַי יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דְּגוּן וּשְׂרָא יִשְׂרָאֵל לְרוֹתְצוֹן בְּלַחֲזִיחֹוֹן כְּעֵינַי בְּרַכְתָּא דְּבְרִיכְנוֹן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן בְּאַרְעַ עֲבָדָא עֲבוּר נַחְמַר אַף שְׂמִיָּא דְּעַלְוִיָּהוֹן יִשְׁמִשׁוּנוֹנוֹן בְּטִלְא:

בְּטַח בְּדַד – כָּל יַחִיד וְיַחִיד, אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ מִפְּנֵי, וְאִין צָרִיכִין לְהִתְאַסֵּף וּלְיִשֵּׁב יַחַד מִפְּנֵי הָאוֹיֵב. **עֵינַי יַעֲקֹב** – כְּמוֹ: וְעֵינַי כְּעֵינַי הַבְּדֹלַח; כְּעֵינַי הַבְּרַכָּה שֶׁבְּרַכְּם יַעֲקֹב. **לֹא כְּבָדָד שְׂאֵמַר יִרְמְיָהּ**: "כְּבָדָד יִשְׁבַּתִּי", אֲלֵא כְּעֵינַי הַבְּטָחָה שֶׁהַבְּטִיחָם יַעֲקֹב: "וְהָיָה אֱ-לֹהִים עִמָּכֶם וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם". **יַעֲרָפוּ** – יִשְׁיָפוּ. **אַף שְׂמִיָּו יַעֲרָפוּ טַל** – אַף בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק נֹוסְפַת עַל בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, "וַיִּתֵּן לֵךְ הָאֱ-לֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם" וְגוֹמַר.

אַשְׁרִיָּךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשָׁע בֵּי-הַיְהוּה מַגְּוֹן טוֹבוֹךָ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכֹוְתָךְ עִמָּא דְּפוּרְקַנְיָה מִן קָדָם יְיָ עֲזָרָךְ וְאַשְׁרִי-חֲרַב גְּאוֹתָךְ וַיִּכְתְּשׁוּ אִיבֵיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימּוֹ תִדְרָךְ:

אַשְׁרִיָּךְ יִשְׂרָאֵל – לְאַחַר שֶׁפָּרַט לְהֵם הַבְּרַכּוֹת, אָמַר לְהֵם: מַה לִּי לְפָרַט לְכֶם? כָּלֵל דְּבַר, הַכֵּל שְׁלָכֶם. **אַשְׁרִיָּךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ** – תִּשְׁוּעָתָךְ בְּה', אֲשֶׁר הוּא מַגְּוֹן עֲזָרָךְ וְחֲרַב גְּאוֹתָךְ. וַיִּכְתְּשׁוּ אִיבֵיךָ לָךְ – כְּגוֹן הַגְּבֻעוֹנִים, שְׂאֵמַרוּ: "מֵאַרְצָן רְחוֹקָה בָּאוּ עֲבָדֶיךָ" וְגוֹמַר. וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימּוֹ תִדְרָךְ – כְּעֵינַי שְׂנֵאֲמַר: "שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל צְוֹאֵרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה".

שְׁבִיעֵי פְרִישַׁת הָעֲלִיָּה לְהַר נָבוֹ

וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֲרַבְתַּת מוֹאָב אֶל-הָהָר נָבוֹ רֹאשׁ הַפְּסִגָּה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרִיחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְ-הוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגְּלִעָד עַד-דָּוַן וּסְלִיק מֹשֶׁה מִמִּישְׂרָיָא דְּמוֹאָב לְטוֹרָא דְּנָבוֹ רִישׁ רְמַתָּא דְּעַל אִפִּי יְרִיחוֹ וְאַחֲזִינְיָה יְיָ יַת כָּל אַרְעָא יַת גְּלִעָד עַד דָּוַן:

מֵעֲרַבְתַּת מוֹאָב אֶל הַר נָבוֹ – כְּמָה מַעֲלוֹת הָיוּ, וּפְסַעוֹן מֹשֶׁה בְּכִסְיָהּ אָחַת. **אֶת כָּל הָאָרֶץ** – הִרְאֶהוּ אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלְוֹתָהּ, וְהַמְּצִיקִין הַעֲתִידִין לְהָיוֹת מְצִיקִין לָהּ. **עַד דָּוַן** – הִרְאֶהוּ בְּנֵי דָוַן עוֹבְדִים עֲבוֹדָה זָרָה, שְׂנֵאֲמַר: "וַיִּקְרָאוּ לְהֵם בְּנֵי דָוַן אֶת הַפְּסִלִּים"; וְהִרְאֶהוּ שְׂמִשׁוֹן, שְׁעֵתִיד לְצִאת מִמֶּנּוּ לְמוֹשִׁיעַ.

וְאֵת כָּל-נַפְתָּלִי וְאֵת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיַּם הָאֲחֵרוֹן: וְיַת כָּל נַפְתָּלִי וְיַת אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיַת כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה עַד יַמָּא מְעַרְבָּאָה:

וְאֵת כָּל נַפְתָּלִי – הִרְאֶהוּ אֶרְצוֹ בְּשִׁלְוֹתָהּ וְחֲרַבְנָהּ; וְהִרְאֶהוּ דְּבוּרָה וּבְרַק מְקֻדָּשׁ נַפְתָּלִי, נִלְחָמִים עִם סִיכְרָא וְחִלּוֹתֵי. **וְאֵת אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה** – הִרְאֶהוּ אֶרְצֵם בְּשִׁלְוֹתָהּ וּבְחֲרַבְנָהּ; וְהִרְאֶהוּ הַחוֹשֵׁעַ נִלְחָם עִם מַלְכֵי כְנַעַן, שְׂבָא מֵאַפְרַיִם, וְגַדְעוֹן שְׂבָא מִמְנַשֶּׁה נִלְחָם עִם מִדְּוֹן וְעַמְלֵק. **וְאֵת כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה** – בְּשִׁלְוֹתָהּ וּבְחֲרַבְנָהּ; וְהִרְאֶהוּ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וְנַצְחוֹנִם. **עַד הַיַּם הָאֲחֵרוֹן** – אֶרֶץ הַמְּעַרְבַּב בְּשִׁלְוֹתָהּ וּבְחֲרַבְנָהּ. דְּבַר אַחַר: אֵל תִּקְרִי הַיַּם הָאֲחֵרוֹן אֲלֵא "הַיַּם הָאֲחֵרוֹן"; הִרְאֶהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הַמְּאֲרָעוֹת שְׁעֵתִידִין לְאַרְעַ לְיִשְׂרָאֵל עַד שְׁיִחְיוּ הַמֵּתִים.

וְאֵת-הַנֶּגֶב וְאֵת-הַכֶּפֶר בַּקְּעֵת יְרִיחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד-צֹעֵר: וְיַת דְּרוֹמָא וְיַת מִישְׂרָא בַקְּעֵת יְרִיחוֹ קְרִינַת דְּקִלְיָא עַד צֹעֵר:

וְאֵת הַנֶּגֶב – אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דְּבַר אַחַר: מְעַרַת הַמְּכַפְלָה, שְׂנֵאֲמַר: "וַיַּעֲלוּ בְּנֵי נָבוֹ עַד חֲבֹרוֹן". **וְאֵת הַכֶּפֶר** – הִרְאֶהוּ שְׁלֵמָה יוֹצֵק כָּלֵי בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, שְׂנֵאֲמַר: "בְּכַפֵּר הִיָּרְדוּ יְצַקֵם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבַה הָאֲדָמָה".

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֶךָ אֶתְנַנְנָהּ וַיֹּאמֶר יְיָ לִי הֲיֵה דָא אַרְעָא דְּקַיִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֶךָ אֶתְנַנְנָהּ וְלְיַעֲקֹב לְמִימַר לְבָנָךְ אֶתְנַנְנָהּ אַחֲזִינְיָךְ בְּעֵינַיְךָ וּלְתַמְנֹן הִרְאִיתִיךָ בְּעֵינַיְךָ וְשִׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:

לֵאמֹר לְזַרְעֶךָ אֶתְנַנְנָהּ הִרְאִיתִיךָ – כִּדִּי שְׂמַלְךָ וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב: שְׁבִיעָה שְׂנֵשְׁבַע לְכֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – קַיִימָה; וְזֵהוּ לֵאמֹר, לְכֹךְ הִרְאִיתִיךָ לָךְ. אֲבָל גְּזַרָה הִיא מִלְּפָנֵי שְׂשִׁמָּה לֹא תַעֲבֹר, שְׂאֵלוּלֵי כֹךְ, הַיִּיתִי מִקְּיָמָךְ עַד שֶׁתִּרְאֶה אוֹתָם נְטוּעִים וְקַבּוּעִים בְּהַ, וְתַלְךָ וְתַגִּיד לְהֵם.

וַיִּמָּת שָׁם מֹשֶׁה עֲבָד-יְ-הוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל-פִּי יְ-הוָה: וּמִיַּת תַּמְּוֹן מֹשֶׁה עֲבָדָא דִּי בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב עַל מִימָרָא דִּי:

וימת שם משה – אֶפְשָׁר מִשֶּׁה מֵת, וְכַתֵּב: וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה? אֵלֶּא עַד כָּאֵן כָּתֵב מֹשֶׁה, מִכָּאֵן וְאֵילֶךְ כָּתֵב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אֶפְשָׁר סִפֵּר הַתּוֹרָה חֶסֶר כְּלוּם, וְהוּא אֹמֵר: "לִקְחָת אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה" ? אֵלֶּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֹמֵר, וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמְעָה. עַל פִּי ה' – בְּנִשְׁקָה.

ויקבר אתו בגל בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה: ויקבר יתיה בחלתא בארעא דמואב לקביל בית פעור ולא ידע אנש ית קבורתיה עד יומא הדין:

ויקבר אותו – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר: הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ; וְזֶה הוּא אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה אֲתִין שְׁהִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ כּוּן. כִּיּוּצָא בּוֹ: "כִּיּוּם מְלֵאת יְמֵי נְזוּרוֹ וְיָבִיא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֶת עַצְמוֹ. כִּיּוּצָא בּוֹ: "וְהֵשִׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אֲשֶׁמָּה"; וְכִי אֲחֵרִים מְשִׂיאִים אוֹתָם? אֵלֶּא הֵם מְשִׂיאִים אֶת עַצְמָם. מוֹל בֵּית פְּעוּר – קָבְרוּ הֵיךָ מוֹכֵן שֵׁם מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פְּעוּר; וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּבְרָאוּ בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת בְּעָרֵב שַׁבָּת.

ומשה בן-מאה ועשרים שנה במתו לא-כהתה עינו ולא-נס לקה: ומשה בר מאה ועשרין שנין פד מית לא כהת עיניה ולא שנא זיו יקרא דאפוהי:

לא כהתה עינו – אַף מִשְׁמַת. וְלֹא נָס לָחַז – לְחֻלּוּחֵית שָׁבוֹ; לֹא שָׁלַט בּוֹ רַקְבּוֹן, וְלֹא נִהְפָּה תַּעַר פְּנָיו.

ויבכו בני ישראל את-משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה: ויבכו בני ישראל ית משה במישריא דמואב תלתין יומין וישלימו יומי בכיתא אבלא דמשה:

בני ישראל – הַזְּכָרִים; אֲבָל בְּאֶהְרֹן, מִתּוֹךְ שְׁהִיָּה רוֹדֵף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרַעְהוּ וּבֵין אִשָּׁה לְבַעְלָהּ, נֹאמֵר: "כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל", זְכָרִים וְנָקִיבוֹת.

ויהושע בן-נון מלא רוח חכמה פיי-סמך משה את- ידיו עליו וישמעו אליו בני-ישראל ויעשו פאשר צוה י-הוה את-משה: ויהושע בר נון אתמלי רוח חכמה ארי סמך משה ית ידוהי עלוהי וקבילו מניה בני ישראל ועבדו כמא דפקיד יי ית משה:

ולא-קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו י-הוה פנים אל-פנים: וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה דְּאֲתַגְלִי לִיָּהּ יְיָ אִפְּיֵן בְּאַפְּיֵן:

אשר ידעו ה' פנים אל פנים – שְׁהִיָּה לְבוֹ גַס בּוֹ וּמְדַבֵּר אֵלָיו בְּכָל עַת שְׂרוּצָה, כְּעַנְנֵן שְׁנַאמֵר: "וַעֲמַתָּה אֶעֱלֶה אֵל ה'"; "עַמְדוּ וְאֲשַׁמְעָה מִה יְצוּהָ ה' לָכֶם".

לכל-האמת והמופתים אשר שלחו י-הוה לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל-עבדיו ולכל-ארצו: לְכָל-הָאֱמֶתֶת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלְחוּ יְיָ-הוֹה לַעֲשׂוֹת בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל-עַבְדָּיו וּלְכָל-אַרְצוֹ:

ולכל היד התנקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כלי-ישראל: וְלִכְלָל הַיָּד הַתְּנַקָּה וְלִכְלָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל-יִשְׂרָאֵל:

ולכל היד התנקה – שֶׁקָּבַל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוֹחֹת בְּיָדָיו. וְלִכְלָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל – נִסִּים וּגְבוּרוֹת שֶׁבְּמִדְבַר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל – שֶׁנִּשְׂאוּ לְבוֹ לְשַׁבֵּר הַלוֹחֹת לְעֵינֵיהֶם, שְׁנַאמֵר: "וְאֲשַׁבְּרֶם לְעֵינֵיכֶם"; וְהַסְכִּימָה דַעַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַעְתּוֹ, שְׁנַאמֵר: "אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ", יִישַׁר כְּתָב שִׁבְרָתָּ.

חֲזַק חֲזַק חֲזַק וְנַתְּחִזְק!!!
אִזְן מִ'הֵיבַט אֵן 'פּוֹן יַעֲצִט'...

כט אִישׁ תּוֹכַחֹת מִקְשָׁה-עֲרָף פִּתַּע יִשְׁבֵּר וְאִין מִרְפָּא: בְּרַבּוֹת צְדִיקִים יִשְׁמַח הָעַם וּבִמְשָׁל רָשָׁע יִאֲנַח עַם: אִישׁ-אֱהָב חֲכָמָה יִשְׁמַח אָבִיו וְרַעֲה זֹנוֹת יִאֲבֹד-הוּן: מְלֶךְ בְּמִשְׁפֵּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמֹת יִהְרַסְנָה: גִּבּוֹר מִחֲלִיק עַל-רַעֲהוּ רִשְׁת פּוֹרֵשׁ עַל-פְּעַמָּיו: בִּפְשָׁע אִישׁ רָע מוֹקֵשׁ וְצְדִיק יָרוּן וְשִׂמְחָה: יִדַּע צְדִיק דִּין דָּלִים רָשָׁע לֹא-יָבִין דַּעַת: אֲנָשִׁי לְצִוּן יִפְיחוּ קַרְיָה וְחֲכָמִים יִשְׁיבוּ אָף: אִישׁ-חֲכָם גִּשְׁפֹּט אֶת-אִישׁ אֹיִל וְרָגַז וְשֹׁחַק וְאִין גִּחַת: אֲנָשִׁי דְמִים יִשְׁנְאוּ-תֶם וַיִּשְׂרִים יִבְקָשׁוּ נַפְשׁוֹ: כָּל-רוּחוֹ יוֹצִיא כֶּסֶל וְחֲכָם בְּאֲחֹר יִשְׁבַּחְנָה: מְשָׁל מִקְשִׁיב עַל-דְּבַר-שִׁקָּר כָּל-מִשְׁרָתוֹ רִשְׁעִים: רָשׁ וְאִישׁ תִּכְכִּים נִפְגְּשׁוּ מֵאִיר עֵינָי שְׁנִיָּהֶם י-הִנֵּה: מְלֶךְ שׁוֹפֵט בְּאֲמַת דָּלִים פֶּסְאוֹ לְעַד יָכוֹן: שֹׁבֵט וְתוֹכַחַת יִתּוּ חֲכָמָה וְנַעַר מְשַׁלַּח מִבֵּיט אָמוֹ: בְּרַבּוֹת רִשְׁעִים יִרְבֶּה-פֶּשַׁע וְצְדִיקִים בְּמִפְלֹתֶם יִרְאוּ: יִסָּר בְּגוֹ וַיִּנְיֹחַ וַיִּתּוּ מַעֲדָנִים לְנַפְשׁוֹ: בְּאִין חֲזוֹן יִפְרַע עַם וְשִׁמְר תּוֹרָה אֲשַׁרְהוּ: בְּדַבָּרִים לֹא-יִנָּסֵר עֶבֶד כִּי-רָבִין וְאִין מַעֲנָה: חֲזִיתָ אִישׁ אֵץ בְּדַבְּרָיו תִּקְוָה לְכֶסֶל מִמְּנוֹ: מִפְּנֵק מִנְעַר עֶבְדּוֹ וְאֲחֻרִיתּוֹ יִהְיֶה מְנוּן: אִישׁ-אָף יִגְרָה מְדוֹן וּבַעַל חֲמָה רַב-פֶּשַׁע: גִּאֲנוֹת אָדָם תִּשְׁפִּילְנוּ וּשְׁפַל-רוּחַ יִתְמָךְ כְּבוֹד: חוֹלֵק עִם-גִּנְבַּ שׁוֹנֵא נִפְשׁוֹ אֱלֹה לִשְׁמַע וְלֹא יִגִּיד: חֲרָדַת אָדָם יִתּוּ מוֹקֵשׁ וּבוֹטַח בִּי-תוֹה יִשְׁגֹּב: כַּרְבִּים מִבְּקָשִׁים פְּגִי-מוֹשֵׁל וְמִי-הוּזָה מִשְׁפֵּט-אִישׁ: תּוֹעֲבַת צְדִיקִים אִישׁ עוֹל וְתוֹעֲבַת רָשָׁע יִשְׂר-דָּרָךְ:

ל דְּבָרֵי אֶגּוֹר בּוֹ-יִקָּה הַמִּשְׁא נֶאֱמַר הַגִּבּוֹר לְאִיתִיאל לְאִיתִיאל וְאֶכְל: כִּי בָעַר אֲנֹכִי מֵאִישׁ וְלֹא-בִינַת אָדָם לִי: וְלֹא-לְמַדְתִּי חֲכָמָה וְדַעַת קְדָשִׁים אֲדַע: מִי עָלָה-שָׁמַיִם וַיִּרַד מִי אֶסְתֵּר-רוּחַ וּבְחַפְנָיו מִי צָרַר-מִים וּבְשִׁמְלָה מִי הִקִּים כָּל-אֶפְסֵי-אֶרֶץ מִה-שָׁמוֹ וּמִה-שָׁם-בָּנוּ כִּי תִדַּע: כָּל-אֲמַרְת א-לוֹה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְחֹסִים בּוֹ:

וְאֵל-תּוֹסֶף עַל-דְּבָרָיו פֶּן-יִוָּכַח בְּךָ וּנְכַזְּבֶתָ: וְשִׁמְחָה שְׂאֵלְתִי מֵאֲתָךְ אֶל-תִּמְנַע מִמֶּנִּי בְּטָרָם אָמוֹת: שְׂוֹא וְדַבְּר-כְּזָב הִרְחַק מִמֶּנִּי רָאשׁ וְעֶשֶׂר אֶל-תִּתְּנוּ-לִי הִטְרִיפוּנִי לְחַם חֲקִי: פֶּן-אֲשַׁבֵּעַ וּכְחֹשְׁתִּי וְאֲמַרְתִּי מִי-י-הוּזָה וּפְגִי-אֲנֹרֵשׁ וּגְנַבְתִּי וְתִפְשָׁתִי שָׁם א-לֵהִי: אֶל-תִּלְשָׁן עֶבֶד אֶל-אֲדָנוּ פֶּן-יִקְלַלְךָ וְאֲשַׁמֶּתָ: דוֹר אָבִיו יִקְלַל וְאֶת-אֲמוֹ לֹא יִבְרָךְ: דוֹר טָהוֹר בְּעֵינָיו וּמַצְאָתּוֹ לֹא רַחֵץ: דוֹר מִה-רָמּוֹ עֵינָיו וְעַפְעָפּוֹ יִנְשָׂאוּ: דוֹר וְחֲרַבּוֹת שְׁנוֹ וּמֵאֲכָלוֹת מִתְלַעְתְּיוּ לְאָכֹל עֲנִיִּים מֵאֶרֶץ וְאֲבִיוֹנִים מֵאָדָם: לְעֵלוּקָה וְשִׁתִּי בְנוֹת הַבַּיִת שְׁלוֹשׁ הֵנָּה לֹא תִשְׁבַּעְנָה אֲרַבַּע לֹא-אֲמָרוּ הוּן: שְׂאוֹל וְעֶצֶר רַחֵם אֶרֶץ לֹא-שִׁבְעָה מִים וְאִשׁ לֹא-אֲמָרָה הוּן: עֵינוּ וְתִלְעַג לְאָב וְתִבְזוּ לִיקְהַת-אָם יִקְרוּהָ עֲרַב־יִגְחַל וַיִּאֲכָלוּהָ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל: שְׁלֹשָׁה הֵמָּה נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי וְאֲרַבְעָה לֹא יִדַּעְתִּים: דָּרָךְ הַנָּשֵׁר וּבְשָׁמִים דָּרָךְ נִחַשׁ עַל-י-צוֹר דָּרָךְ-אֲנִיָּה בְּלִבָּיִם וְדָרָךְ גִּבּוֹר בְּעַלְמָה: כִּן וְדָרָךְ אֲשֶׁה מְנַאֲפַת אֲכָלָה וּמְחַתָּה פִּיהָ וְאֲמָרָה לֹא-פָעַלְתִּי אָנוּ: תַּחַת שְׁלוֹשׁ רְגָזָה אֶרֶץ וְתַחַת אֲרַבַּע לֹא-תוֹכַל שְׂאֵת: תַּחַת-עֶבֶד כִּי יִמְלֹךְ וְנִבְל כִּי יִשְׁבַּע-לְחַם: תַּחַת שְׁנוּאָה כִּי תִבְעַל וְשִׁפְחָה כִּי-תִירַשׁ גְּבַרְתָּה: אֲרַבְעָה הֵם קִטְנֵי-אֶרֶץ וְהֵמָּה חֲכָמִים מְחַפְּקִים: הַנְּמָלִים עִם לֹא-עֵזוּ וַיִּכְנִינוּ בְּקִיץ לְחֻמָּם: שְׁפָנִים עִם לֹא-עֲצוּם וַיִּשְׁימוּ בְּסֹלַע בֵּיתָם: מְלֶךְ אִין לְאֲרַבָּה וַיִּצָּא חֲצִץ כְּלוֹ: שְׁמָמִית בְּיָדִים תִּתְפָּשׁ וְהִיא בְּהִיכְלִי מְלֶךְ: שְׁלֹשָׁה הֵמָּה מִיִּטְבִּי צַעַד וְאֲרַבְעָה מִיִּטְבִּי לְכַת: לְיִשׁ גִּבּוֹר בְּבִהְמָה וְלֹא-יִשׁוּב מִפְּגִי-כָל: וְנִרְגִיר מְתַנְּנִים אוֹ-תִישׁ וּמְלֶךְ אֶלְקוּם עִמּוֹ: אִם-גְּבַלְתָּ בְּהַתְּנִישָׁא וְאִם-זְמוֹת יָד לְפָה: כִּי מִיץ חָלָב יוֹצִיא חֲמָאָה וּמִיץ-אָף יוֹצִיא דָם וּמִיץ אֲפִים יוֹצִיא רִיב:

לֹא דְבָרֵי לְמוֹאֵל מְלֶךְ מִשְׁא אֲשֶׁר-יִסְרְתוּ אָמוֹ: מִה-בְּרִי וּמִה-בְּרִי-בְטָגִי וְמִה-בְּרִי-נְדָרִי: אֶל-תִּתְּנוּ

לְנָשִׁים חִלָּה וְדַרְכֵיהֶן לְמַחְזוֹת מְלָכִין: וְאֵל
לְמְלָכִים | לְמוֹאֵל אֵל לְמְלָכִים שְׁתוּגִין וְלַרוֹזְנִים
אֵי שָׂכָר: «פֶּן־יִשְׁתֶּה וְיִשְׁכַּח מִחֻקָּה וְיִשְׁנֶה דִין כָּל־
בְּנֵי־עָנִי: יִתְנוּ־שָׂכָר לְאוֹבֵד וְיִין לְמָרִי גֹפֶשׁ:
יִשְׁתֶּה וְיִשְׁכַּח רִישׁוֹ וְעַמְלוֹ לֹא יִזְכַּר־עוֹד: «פֶּתַח־
פֶּיֶךָ לְאֵלִים אֶל־דִּין כָּל־בְּנֵי חִלּוֹף: «פֶּתַח־פִּיֶךָ
שְׁפֹט־צָדֵק וְדִין עָנִי וְאַבְיוֹן: «אֲשֶׁת־חִיל מִי יִמָּצֵא
וְרָחֵק מִפְּנִינִים מִכָּרָה: «בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעֲלָהּ וְשָׁלַל
לֹא יִחָסֵר: «גְּמַלְתָּהּ טוֹב וְלֹא־רָע כֹּל יָמֵי חַיֶּיהָ:
«דַּרְשָׁה צָמֵר וּפְשָׁתִים וְתַעֲשֵׂ בְחַפְץ פִּיֶיהָ: «הִיִּתָּה
כְּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר מְמַרְחֵק תִּבְיֵא לַחֲמָה: «וַתִּקֶּם |
בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טָרַף לְבֵיתָהּ וְחֵק לְנַעֲרֹתֶיהָ:
«זָמְמָה שֹׁדֵה וַתִּקְחָהּ מִפָּרִי כֹפֶיהָ גִטְעָה בָּרֶם:
«חֲגָרָה בְּעוֹז מִתְנַיֶּה וַתֵּאֱמָץ זְרוּעֹתֶיהָ: «טָעַמָּה

כִּי־טוֹב סִחָרָה לֹא־יִכְבֶּה בְּלֵילָה גָּרָה: יִזְדִּיָּה
שְׁלַחָה בְּפִישׁוֹר וְכֹפֶיהָ תִּמְכּוּ פָלֶךְ: «כַּפָּה פָּרְשָׁה
לְעָנִי וְיִזְדִּיָּה שְׁלַחָה לְאַבְיוֹן: «לֹא־תִירָא לְבֵיתָהּ
מִשְׁלָג כִּי כָל־בֵּיתָהּ לְבָשׁ שָׂגִים: «מַרְבָּדִים
עָשְׂתָה־לָּהּ נָשׂא וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁה: «גוֹדַע בְּשַׁעֲרֵים
בַּעֲלָהּ בְּשִׁבְתּוֹ עִם־זִקְנֵי־אַרְץ: «סָדִין עָשְׂתָהּ
וַתִּמְכַּר וַחֲגוֹר נִתְּנָה לְכֹנַעְנִי: «עוֹזֶה־זָר לְבוּשָׁה
וַתִּשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן: «פִּיֶיהָ פֶּתַחָה בְּחֻכְמָה וַתוֹרַת
חֹסֵד עַל־לְשׁוֹנָה: «צוֹפֶיהָ הִלִּיכוֹת בֵּיתָהּ וְלַחֵם
עֲצָלוֹת לֹא תֵאָכֵל: «תִּקְמוּ בְּנֵיהָ וַיִּאֲשְׁרוּהָ בַּעֲלָהּ
וַיִּהְלָלָהּ: «רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חִיל וְאֵת עֲלִית עַל־
כָּל־נָה: «שָׂקָר חָסוּ וַהֲבֵל הִלְפִי אֲשֶׁה יִרְאֵת־יְהוָה
הִיא תִתְהַלָּל: «תְּנוּ־לָהּ מִפָּרִי יִזְדִּיָּה וַיִּהְלָלוּהָ
בְּשַׁעֲרֵים מַעֲשֵׂיהָ:

סֵפֶר אִיּוֹב

א «אִישׁ הָיָה בְּאַרְצ־עוֹץ אִיּוֹב שְׁמוֹ וְהָיָה | הָאִישׁ
הַהוּא תָם וַיִּשָּׁר וַיִּרְא אֶ־לֵהִים וְסָר מֵרָע: «וַיִּגְדְּלוּ
לוֹ שִׁבְעָה בָנִים וְשִׁלּוֹשׁ בָּנוֹת: «וַיְהִי מְקַנְהוֹ שִׁבְעַת
אֶלְפֵי־צֹאן וּשְׁלִשָׁת אֶלְפֵי גָמְלִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת
צֹמֵד־בָּקָר וַחֲמִשׁ מֵאוֹת אֲתוֹנוֹת וְעֶבְדָּה רַבָּה מְאֹד
וַיְהִי הָאִישׁ הַהוּא גָדוֹל מִכָּל־בְּנֵי־קְדָם: «וַהֲלָכוּ
בָּנָיו וְעָשׂוּ מִשְׁתֶּה בֵּית אִישׁ יוֹמוֹ וּשְׁלַחוּ וַהֲקִיאוּ
לְשִׁלְשַׁת אַחֵיתֵיהֶם לְאָכֹל וּלְשִׁתוֹת עִמָּהֶם: «וַיְהִי
כִּי הִקְיִפוּ יָמֵי הַמִּשְׁתֶּה וַיִּשְׁלַח אִיּוֹב וַיִּקְדֹּשֶׁם
וַהֲשִׁיבֵם בְּבָקָר וְהַעֲלָה עֲלוֹת מִסֵּפֶר כָּלֶם כִּי אָמַר
אִיּוֹב אוֹלִי חֲטָאוּ בָנֵי וּבָרַכּוּ אֶ־לֵהִים בְּלִבְבְּכֶם כִּכָּה
יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל־הַיָּמִים: «וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֵאוּ בְּנֵי הָאֶ־
לֵהִים לְהִתְיַצֵּב עֲלֵי־הַהָרָה וַיָּבֹאוּ גַם־הַשָּׁטָן
בְּתוֹכָם: «וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן מֵאֵין תִּבְא וַיַּעַן
הַשָּׁטָן אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר מִשׁוֹט בְּאַרְץ וּמִהַתְהַלֵּךְ
בָּה: «וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן הֲשַׁמְתָּ לְבֶךָ עַל־
עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמֵהוּ בְּאַרְץ אִישׁ תָּם וַיִּשָּׁר
יִרְא אֶ־לֵהִים וְסָר מֵרָע: «וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת־יְהוָה
וַיֹּאמֶר הֲחִנַּם יִרְא אִיּוֹב אֶ־לֵהִים: הֲלֹא־אֲתָה שֹׁכֵת

בְּעֵדוֹ וּבַעַד־בֵּיתוֹ וּבַעַד כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מִסָּבִיב
מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּרַכָּת וּמְקַנְהוֹ פָּרֶץ בְּאַרְץ: «וְאוֹלָם
שְׁלַח־נָא יָדְךָ וַגַּע בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ אִם־לֹא עַל־פְּנֵיֶךָ
יְבַרְכֶּךָ: «וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן הִנֵּה כָל־אֲשֶׁר־
לוֹ בְּיָדְךָ רַק אֵלָיו אֶל־תִּשְׁלַח יָדְךָ וַיִּצַּא הַשָּׁטָן
מִעַם פָּנָי יְהוָה: «וַיְהִי הַיּוֹם וּבָנָיו וּבָנֹתָיו אֹכְלִים
וְשֹׁתִים לִין בְּבֵית אַחֵיהֶם הַבְּכוֹר: «וּמִלְאָךְ בָּא אֶל־
אִיּוֹב וַיֹּאמֶר הַבָּקָר הָיוּ חָרְשׁוֹת וְהָאֲתָנוֹת רְעוֹת
עַל־יִזְדִּיָּהֶם: «וַתִּפֹּל שָׁבָא וַתִּקְחֶם וְאֶת־הַנְּעָרִים
הָכּוּ לְפִי־חָרָב וְאֶמְלֹטָה רַק־אֲנִי לְבָדִי לְהַגִּיד לָךְ:
«עוֹד | זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמֶר אִישׁ אֶ־לֵהִים
גִּפְלָה מִן־הַשָּׁמַיִם וַתִּבְעַר בַּצֹּאן וּבַנְּעָרִים וַתֵּאָכְלֶם
וְאֶמְלֹטָה רַק־אֲנִי לְבָדִי לְהַגִּיד לָךְ: «עוֹד | זֶה
מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמֶר פְּשָׁדִים שָׁמוּ | שְׁלֹשָׁה
רְאשִׁים וַיִּפְשְׁטוּ עַל־הַגָּמְלִים וַיִּקְחוּם וְאֶת־
הַנְּעָרִים הָכּוּ לְפִי־חָרָב וְאֶמְלֹטָה רַק־אֲנִי לְבָדִי
לְהַגִּיד לָךְ: «עַד זֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמֶר בְּנֵיֶךָ
וּבְנוֹתֶיךָ אֹכְלִים וְשֹׁתִים לִין בְּבֵית אַחֵיהֶם הַבְּכוֹר:
«וְהִנֵּה רֹחַ גְּדוֹלָה בָּאָה | מֵעַבֵּר הַמְדַבֵּר וַיַּעַן

בארבע פנות הבית ויפל עליהנערים וימותו
ואמלטה רק-אני לבדי להגיד לך: וניקם איוב
ויקרע את-מעלו ויגז את-ראשו ויפל ארצה
וישתחו: ויאמר ערם יצתי מבטן אמי וערם
אשוב שמה י-הוה נתן וי-הוה לקח יתי שם
י-הוה מברך: בכל-זאת לא-חטא איוב ולא-נתן
תפלה לא-להים:

ב ויהי היום ויבאו בני הא-להים להתיצב על-
י-הוה ויבוא גם-השטן בתכם להתיצב על-
י-הוה: ויאמר י-הוה אל-השטן אי מזה תבא
ויען השטן את-י-הוה ויאמר משטט בארץ
ומהתהלך בה: ויאמר י-הוה אל-השטן השמת
לבי אל-עבדי איוב כי אין פמהו בארץ איש תם
וישר ירא א-להים וסר מרע ועדנו מחזיק בתמתו
ותסיתני בו לבלעו חנם: ויען השטן את-י-הוה
ויאמר עור בעד-עור וכל אשר לאיש יתן בעד
נפשו: האולם שלח-נא ידך וגע אל-עצמו ואל-
בשרו אם-לא אל-פניו יברכה: ויאמר י-הוה
אל-השטן הנו בידך אף את-נפשו שמר: ויצא
השטן מאת פני י-הוה ויך את-איוב בשתיני רע
מכה רגלו ועד קדקדו: וניקח-לו חרש להתגרד
בו והוא ישב בתוך-האפר: ונתאמר לו אשתו
עדה מחזיק בתמתך ברה א-להים ומת: ויאמר
אליה פדבר אחת הנבלות תדברי גם את-הטוב
נקבל מאת הא-להים ואת-הרע לא נקבל בכל-
זאת לא-חטא איוב בשפתיו: וישמעו שלשת ו
רעי איוב את פל-הרעה הזאת הבאה עליו ויבאו
איש ממקמו אליפו התימני ובלעד השותי וצופר
הנעמתי וינעזו יחדו לבוא לגוד-לו ולנחמו:
וישאו את-עיניהם מרחוק ולא הפירהו וישאו
קולם ויבכו ויקרעו איש מעלו ויזרקו עפר על-
ראשיהם השמימה: וישבו אתו לארץ שבעת
ימים ושבעת לילות ואין-דבר אליו דבר כי ראו
כי-גדל הפאב מאד:

ג אחר-יכן פתח איוב את-פיהו ויקלל את-יומו:
ויען איוב ויאמר: יאבד יום אנלד בו והלילה
אמר הרה גבר: היום הוא יהי-תשד אל-
ידרשהו א-לוה ממעל ואל-תופע עליו נהרה:
היגאלהו תשד וצלמות תשפן-עליו עננה יבעתהו
כמרירי יום: והלילה ההוא יקחהו אפל אל-יחד
בימי שנה במספר ירחים אל-יבא: הנה הלילה
ההוא יתי גלמוד אל-תבוא רננה בו: ויקבהו
אררי-יום העתידים ערר לויתו: וישכו פוכבי
נשפו יקו-לאור ואין ואל-יראה בעפעפי-שחר:
כי לא סגר דלתי בטני ויסתר עמל מעיני: למה
לא מרחם אמות מבטן יצאתי ואגוע: מדוע
קדמוני ברבים ומה-אשדים פי אינק: פי-עתה
שכבתי ואשקוט לשנתי אז | ינות לי: עם-
מלכים ויעצי ארץ הבנים תרבות למו: או עם-
שרים וקב להם הממלאים בתיהם כסף: או
כנפל טמון לא אהיה פעללים לא-ראו אור: שם
רשעים חדלו רגז ושם ינוחו יגיעי כח: יחד
אסירים שאגנו לא שמעו קול נגש: קטן וגדול
שם הוא לעבד חפשי מאדניו: למה יתן לעמל
אור ותיים למרי נפש: המחכים למנות ואיגנו
ויחפרהו ממטמונים: השמתיים אלי-גיל ישישו
כי ימצאו-קבר: לגבר אשר-דרכו נסתרה ויסד
א-לוה בעדו: כי-לפני לחמי אונחתי תבא ויתכו
כמים שאגתי: כי פחד פחדתי ויאתגני ואשר
לגרתי יבא לי: לא שלותי | ולא שקטתי ולא-
נחתי ויבא רגז:

ד ויען אליפו התימני ויאמר: הנסה דבר אליך
תלאה ועצר במליון מי יוכל: הנה יסרת רבים
ונדמים רפות תתוק: פושל יקימון מליך וברבים
פרעות תאמץ: פי עתה | תבוא אליך ותלא תגע
עליך ותבהל: הלא יראתך פסלתך תקנותך ותם
דרכיך: זכר-נא מי הוא נקי אבד ואיפה ישרים
נכחדו: פאשר ראיתי תרשי אנו וזרעי עמל
יקצרהו: מנשמת א-לוה יאבדו ומרוח אפו יכלו:

וּשְׁאַגַת אַרְיָה וְקוֹל שְׁחַל וְשׁוּנֵי כַפְיָרִים נִתְעוּ:
יֵלֵךְ אֲבָד מִבְּלִי-טָרַף וּבְנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדּוּ: וְיֵאֱלִי
דָּבָר יִגְנֹב וַתִּקַּח אֶזְנִי שְׁמִיץ מִנְהוּ: בְּשִׁעְפִים
מִחֲזוּיָנוֹת לְלִילָה בְּנֹפֶל תִּרְדְּמָה עַל-אֲנָשִׁים: תִּפְחַד
קִרְאֵנִי וְרַעְדָה וְרַב עֲצָמוֹתַי הַפְּחִיד: וְרוּחַ עַל-
פְּנֵי יַחֲלֶף תִּסְמַר שִׁעְרַת בְּשָׂרֵי: וַיַּעֲמֵד וְלֹא-
אֶפִיר מִרְאֵהוּ תִּמְוֶנָה לְגַגֵּד עֵינַי דְּמָמָה וְקוֹל
אֲשַׁמֵּעַ: הִתְאַנּוּשׁ מֵא-לוֹהַ יִצְדָק אִם מְעֻשָׂהוּ
יִטְהַר-גִּבּוֹר: הִנֵּן בְּעַבְדִּי לֹא יֵאֱמִין וּבְמִלְאָכָיו
יִשִּׁים תְּהַלְלֶה: וְשִׁכְנֵי בְּתִי-חֹמֶר אֲשֶׁר-בְּעַפְר
יִסוּדָם יִדְכָּאוּם לִפְנֵי-עֵשׂ: מִמְּבַקֵּר לְעָרֵב יִפְתּוּ
מִבְּלֵי מְשִׁים לְגַנְצַח יֵאֲבָדוּ: וְהֵלֵא-נִסְעַ יִתְרָם בָּם
לְמוֹתוֹ וְלֹא בְּחֻכְמָה:

הִתְקַרְאֵנָּה הַיָּשׁ עוֹגֵד וְאֶל-מֵי מִקְדָּשִׁים תִּפְנֶנָּה:
כִּי-לְאוֹיִל יִהְרַג-כְּעֵשׂ וּפְתָה תְּמִית קִנְיָנָה: אֲנִי-
רְאִיתִי אֲנִיל מִשְׁרִישׁ וְאֶקוֹב נְהוּ פִתְאִם: הִרְחַקוּ
בְּנֵי מִיִּשְׁעַ וְיִדְכָּאוּ בְּשִׁעַר וְאִין מִצִּיל: הֲאֲשֶׁר
קִצִּירוּ וְרָעַב יֵאֱכַל וְאֶל-מִצְנֵי יִקְחֶהוּ וְשִׁאֵף
צָמִים חִילָם: כִּי וְלֹא-יֵצֵא מֵעַפְר אֲוֹן וּמֵאֲדָמָה
לֹא-יֵצְמַח עָמָל: כִּי-אָדָם לְעָמָל יוֹלֵד וּבְנֵי-רִשְׁפָה
יִגְבִּיהוּ עוֹף: הֲאוֹלָם אֲנִי אֲדַרְשׁ אֶל-אֵל וְאֶל-
אֱ-לֹהִים אֲשִׁים דְּבָרְתִי: עֲשֵׂה גְדֻלוֹת וְאִין תִּקַּר
נִפְלְאוֹת עַד-אִין מִסְפָּר: הִנֵּתָן מָטָר עַל-פְּנֵי-אֶרֶץ
וְשַׁלַּח מַיִם עַל-פְּנֵי חוּצוֹת: לְשׁוֹם שְׁפָלִים לְמָרוֹם
וְקִדְרִים שָׁגְבוּ יִשְׁעַ: מִמֶּרֶם מִחֻשְׁבוֹת עָרוֹמִים
וְלֹא-תַעֲשֶׂנָּה יְדִיהֶם תִּשְׁיֶה: לְכַד חֻכְמִים בְּעָרְמָם
וַעֲצַת נִפְתָּלִים נִמְהָרָה: הֲיוֹמָם יִפְגְּשׁוּ-חֲשׂוֹד
וְכִלְיָלָה יִמְשָׁשׁוּ בְּצַהֲרִים: וַיִּשְׁעַ מִחֻרֵב מִפִּיהֶם
וּמִיַּד תִּזְקֵן אֲבִיוֹן: וְנִתְּתִי לְדָל תִּקְוָה וְעֵלְתָה קִפְצָה
פִּיהַ: הִתְגַּה אֲשֶׁרִי אֲנוּשׁ יוֹכְחֵנִי אֱ-לוֹהַ וּמוֹסֵר
שׁ-דֵי אֶל-תִּמְאָס: כִּי הוּא יִכְאִיב וַיִּתְבַּשׁ יִמְחִץ
וַיִּדּוּ תִרְפִּינָה: בְּשִׁשׁ צָרוֹת יִצְלִלְךָ וּבְשִׁבְעַ וְלֹא-
יִגַּע בְּךָ רָע: בְּרַעַב פִּדְךָ מִמָּוֶת וּבְמִלְחָמָה מִיַּדִּי
תִּרְבַּ: כִּי בְּשׁוֹט לְשׁוֹן תִּתְבַּא וְלֹא-תִירָא מִשֵּׁד כִּי
יָבוֹא: לְשֵׁד וּלְכַפֵּן תִּשְׁתַּק וּמִתִּיבַת הָאֶרֶץ אֶל-

תִּירָא: כִּי עִם-אֲבָנֵי הַשָּׂדֶה בְּרִיתְךָ וּתְנִית הַשָּׂדֶה
הַשְּׁלֵמָה-לְךָ: וְיִדְעַת כִּי-שְׁלוֹם אֶהְלֶךְ וּפְקַדְתָּ נְוָךְ
וְלֹא תִחַטָּא: וְיִדְעַת כִּי-רַב זִרְעֶךָ וְצִאֲצָאִיךָ
כְּעֹשֵׁב הָאֶרֶץ: תִּבּוֹא בְּכֹלח אֶל־קִבְר כְּעֵלוֹת
גְּדִישׁ בְּעֵתוֹ: הִתְגַּה-זֹּאת חֻקְרָנוּהָ כִּי-הִיא שְׁמֻעָנָה
וְאַתָּה דַע-לְךָ:

וְיִנְעוּ אֵיזוֹב וַיֹּאמֶר: לֹא שְׁקוֹל יִשְׁקַל כְּעֵשִׂי
וְתוֹתִי בְּמֵאזְנַיִם יִשְׁאוּ-יִיחַד: כִּי-עֲתָה מִחֹל יִמִּים
יִכְבֵּד עַל-פְּנֵי דְבָרֵי לְעוֹ: כִּי חֲצִי שׁ-דֵי עֲמָדֵי אֲשֶׁר
חֻמְתָּם שְׁתָּה רוּחִי בְּעוֹתֵי אֱ-לוֹהַ יַעֲרֻכוּנִי:
הִתְיַנְהֶק-פְּרָא עַל־דְּשָׂא אִם יִגְעַה-שׁוֹר עַל-
בְּלִילוֹ: הִתְיַאֲכַל תִּפְּל מִבְּלִי-מִלַּח אִם-יִשׁ-טָעַם
בְּרִיר חֻלְמוֹת: מֵאֲנָה לְנִגּוּעַ נִפְשֵׁי הֵמָּה כְּדוּנִי
לְחֻמֵי: מִי-יִתֵּן תִּבּוֹא שְׁאֵלְתִי וְתִקְוֹתִי יִתֵּן אֱ-לוֹהַ:
וְיֵאֱלֵ אֱ-לוֹהַ וַיִּדְכָּאוּנִי יִתֵּר לְדוֹ וַיִּבְצַעְנִי: וְתִהְיֶ-
עוֹד וְנִחְמַתִּי וְאִסְלָדָה בְּחִילָה לֹא יִחְמוֹל כִּי-לֹא
כְּחֻדְתִּי אֲמַרִי קְדוֹשׁ: מֵה-כְּתִי כִי-אֵיחַל וּמֵה-
קִצִּי כִי-אֲאָרִיךְ נִפְשֵׁי: אִם-כֹּחַ אֲבָנִים כְּתִי אִם-
בְּשָׂרֵי נְחוּשׁ: הֵאֵם אִין עֲזַרְתִּי בִי וְתִשְׁיֶה נְדַתָּה
מִמְּוִנִי: לְמַסּ מִרְעָהוּ חֻסֵּד וַיִּרְאֵת שׁ-דֵי יַעֲזוּב:
וְאֲחִי בְּגִדּוֹ כְּמוֹ-גִחַל כְּאֶפִיק נִחְלִים יַעֲבְרוּ:
וְהַקְדָּרִים מִנֵּי-קֶרַח עָלִימוּ יִתְעַלְּם-שְׁלֵג: בְּעֵת
יִזְרְבוּ נִצְמַתוֹ בְּחֻמוֹ נִדְעָכוּ מִמְּקוֹמָם: הִתְלַפְּתוּ
אֲרֻחוֹת דְּרַכָּם יַעֲלוּ בְּתֵהוּ וַיֵּאֲבָדוּ: הִתְבִּיטוּ אֲרֻחוֹת
תִּמְאָה הַלִּיכַת לְשָׂבָא קוּוֹ-לְמוֹ: בְּשׁוֹ כִי-בִטַּח בָּאוּ
עָלֶיהָ וַיִּתְפָּרוּ: כִּי-עֲתָה הִנֵּיתֶם לֹא תִרְאוּ חֻמַּת
וְתִירָאוּ: כִּי-אֲמַרְתִּי הָבּוּ לִי וּמִכְּחֻכְכֶם שִׁחַדּוּ
בְּעַדִּי: וּמִלְטוּנִי מִיַּד-צָר וּמִיַּד עָרִיצִים תִּפְדּוּנִי:
וְהוֹרוּנִי וְאֲנִי אֲחַרִּישׁ וּמֵה-שְׁגִיתִי הִבִּינוּ לִי:
וּמֵה-נִמְרָצוּ אֲמַרִי-לְיִשָׁר וּמֵה-יּוֹכִיֵת הוֹכַח מִכָּם:
וְהִלְהוֹכַח מְלִים תִּחְשְׁבוּ וְלִרוּת אֲמַרִי נֹאֵשׁ: וְהֵאֶ-
עַל-יִתוֹם תִּפְּלוּ וְתִכְרוּ עַל-רִיעֵכֶם: וְעֵתָה
הוֹאִילוּ פְּנוּ-בִי וְעַל-פְּנִיכֶם אִם-אֲכַזֵּב: וְשׁוּבוּ-נָא
אֶל-תְּהִי עוֹלָה וְשׁוּבוּ עוֹד צְדָקִי-בָּה: הִתְנַשׁ-
בְּלִשׁוֹנִי עוֹלָה אִם-חֲכִי לֹא-יִבִין הַיּוֹת:

ז הלא צבא לאנוש עלי ארץ וכימי שקיר ימיו:
בפעבד ישאף צל וכשכיר יקנה פעלו: גן
הנתלתי לי ירחי שוא ויללות עמל מנו-לי: האם-
שכבתי ואמרת מתי אקום ומדד ערב ושבעתי
גדלים עדי-נשף: הלבש בשרי רמה וגוש עפר
עורי רגע וימאס: ימי קלו מני-ארג ויכלו באפס
תקוה: זכר פי-רוח חגי לא-תשוב עיני לראות
טוב: הלא-תשורני עין ראי עינך בי ואינני:
פלה ענו וילך פן יורד שאל לא יעלה: לא-
ישוב עוד לביתו ולא-יפירו עוד מקמו: האם-אני
לא אחשוד-פי אדברה בצר רוחי אשיחה במר
נפשי: ההים-אני אם-תגין פי-תשים עלי משמר:
פי-אמרת תנחמני ערשי ישא בשיחי משכבי:
ותתנני בתלמות ומחזינות תבעתני: ונתבתר
מתנק נפשי מות מעצמותי: ממאסתי לא-לעלם
אתנה חזל ממני פי-הבל ימי: מה-אנוש פי
תגדלנו וכי-תשית אליו לבך: ונתפקדנו לבקרים
לרגעים תבתנו: במה לא-תשעה ממני לא-
תרפני עד-בלעי רקי: כתטאתי מה אפעל לך
נצר האדם למה שמתני למפגע לך ואהנה עלי
למשא: ומה | לא-תשא פשעי ותעביר את-עוני
פי-עתה לעפר אשכב ושחרתני ואינני:

ח וינען בלדד השוחי ויאמר: בעד-אן תמלל-
אלה ורוח כפיר אמרי-פיך: האל יענות משפט
ואם-ש-די יענות צדק: האם-בניך חטאו-לו
וישלחם ביד-פשעם: האם-אתה תשחר אל-אל
ואל-ש-די תתחנן: ואם-נך וישר אתה פי-עתה
יעיר עליך ושלם גנת צדקך: והנה ראשיתך
מצער ואחריתך ישגה מאד: פי-שאל-נא לך
רישון וכוונן לחקר אבותם: פי-תמול אנתנו ולא
גדע פי צל ימינו עלי-ארץ: הלא-הם יורו
יאמרו לך ומלבם יוצאו מלים: ההיגאה-גמא
בלא בצעה ישגה-אחו בלי-מים: יעזנו באבו לא
יקטף ולפני כל-חציר ייבש: פן ארחות כל-
שכחי אל ותקנות חנה תאבד: אשר-יקוט פסלו

ובית עכביש מבטחו: וישען על-ביתו ולא יעמד
יחזיק בו ולא יקום: שרטב הוא לפני-שמש ועל
גנתו ינקתו תצא: על-גל שרשיו יסבכו בית
אבנים יחזה: האם-יבלענו ממקמו וכחש בו לא
ראיתך: הן-הוא משוש דרכו ומעפר אתר
יצמחו: הן-אל לא ימאס-תם ולא-יחזיק ביד-
מרעים: אעד-ימלה שחוק פיה וישפתיה תרועה:
שנאיה ילבשו-בשת ואהל רשעים איננו:

ט וינען איוב ויאמר: האמנם ידעתי כי-כן ומה-
יצדק אנוש עם-אל: האם-יחפץ לריב עמו לא-
יעזבו אחת מני-אלה: חכם לבב ואמיץ כח מי-
הקשה אליו וישלם: המעתיק הרים ולא ידעו
אשר הפכם באפו: המרגיז ארץ ממקומה
ועמודיה יתפלצו: האמר לחרס ולא יזרח ובעד
פוכבים יחתם: גטה שמים לבדו ודורך על-במתי
ים: עשה-עש כסיל וכימה וחדרי תמן: עשה
גדלות עד-אין חקר ונפלאות עד-אין מספר: הן
יעבר עלי ולא אראה ויחלה ולא-אבין לו: הן
יחתף מי ושיבנו מי-יאמר אליו מה-תעשה:
א-לוה לא-ישיב אפו תחתו שחחו עזרי רהב:
האף פי-אנכי אענו אבחרה דברי עמו: ואל-אשר
אם-צדקתי לא אענה למשפטי אתחנן: האם-
קראתי ויענני לא-אמין פי-יאזין קולי: האשר-
בשערה ישופני והרבה פצעני חנם: הלא-יתנני
השב רוחי פי ישבעני ממורים: האם-לכת אמיץ
הנה ואם-למשפט מי יועידני: האם-אצדק פי
ירשיעני תם-אני ויעקשני: האם-אני לא-אדע
נפשי אמאס חגי: אמת היא על-פן אמרתי תם
ורשע הוא מכלה: האם-שוט נמית פתאם למסת
נקים ילעג: ארץ | נתנה ביד-רשע פני-שפטיה
יכסה אם-לא אפוא מי-הוא: והימי קלו מני-ארץ
ברחו לא-ראו טובה: חלפו עם-אניות אבה
כנשר יטוש עלי-אכל: האם-אמרי אשפחה שיחי
אעזבה פני ואבליגה: הן-גרתני כל-עצבתי ידעתי
פי-לא תנקני: אנכי ארשע למה-זה הבל איגע:

וְאִם-הִתְרַחַצְתִּי בְּמִי-שָׁלַג וְהִזְפוֹתִי בְּכַר פְּפִי: ^אאֲזוּ
בְּשַׁחַת תִּטְבְּלֵנִי וְתַעֲבוּנִי שְׁלֹמוֹתַי: ^בכִּי-לֹא-אִישׁ
כְּמוֹנִי אֶעֱנֶנּוּ גְבוּרָא יִחַדּוּ בַּמִּשְׁפָּט: ^גלֹא יֵשׁ-בִּינֵינוּ
מוֹכִיחַ יֵשֶׁת יָדוֹ עַל-שִׁנֵּינוּ: ^דיִסֵּר מֵעָלַי שְׂבָטוֹ
וְאִמְתּוֹ אֶל-תִּבְעַתְנִי: ^האֲדַבְּרָה וְלֹא אִירָאֶנּוּ כִּי לֹא-
כֵן אֲנֹכִי עַמְדִּי:

י ^אנִקְטָה נַפְשִׁי בְּתִיבֵי אֲעֻזָּה עָלַי שִׁיחֵי אֲדַבְּרָה
בְּמַר נַפְשִׁי: ^באֲמַר אֶל-אֱ-לוֹהַ אֶל-תִּרְשִׁיעֵנִי
הוֹדִיעֵנִי עַל מַה-תִּרְיַבְנִי: ^גהַטּוֹב לָךְ | כִּי-תַעֲשֶׂק
כִּי-תִמָּאֵס יִגִּיעַ כְּפִידָךְ וְעַל-עֲצַת רְשָׁעִים הוֹפְעֶתָ:
הֵעִינִי בְּשֹׁר לָךְ אִם-כִּרְאוֹת אֲנוֹשׁ תִּרְאֶה: ^דהַכִּימִי
אֲנוֹשׁ יִמְיָךְ אִם-אֲשֹׁנוֹתֶיךָ כִּימִי גָבַר: ^הכִּי-תִבְקַשׁ
לְעוֹנִי וְלִתְטָאתִי תִדְרוֹשׁ: ^ועַל-דַּעְתָּךְ כִּי-לֹא
אֲרֻשֶׁעַ וְאִין מִיִּדְךָ מִצִּיל: ^זהִדִּיךָ עֲצָבוֹנִי וַיַּעֲשׂוּנִי
יַחַד סֹבִיב וְתִבְלַעֵנִי: ^חזָכַרְנָא כִּי-כִתְמוֹר עֲשִׂיתָנִי
וְאֶל-עַפְרָת שִׁיבְנִי: ^טהֲלֹא כִסְלָב תִּתִּיכֵנִי וְכַגְבִּנְהָ
תִּקְפִּיאֵנִי: ^יעוֹר וּבָשָׂר תִּלְבִּישֵׁנִי וּבַעֲצָמוֹת וְגִידִים
תִּשְׁכַּכֵּנִי: ^{יא}תִּיִם וְחֹסֵד עֲשִׂיתָ עַמְדִּי וּפְקֻדָתְךָ
שָׁמְרָה רוּחִי: ^{יב}וְאֵלֶּה צַפְנֹת בִּלְבָבְךָ יִלְעָתִי כִּי-נִצַּאת
עַמְדָּךְ: ^{יג}אִם-חֲטָאתִי וְשָׁמַרְתָּנִי וּמַעֲוֹנִי לֹא תִנְקֵנִי:
^{יד}אִם-רָשַׁעְתִּי אֵלָּלִי לִי וְצִדְקָתִי לֹא-אֲשָׂא רֵאשִׁי
שִׁבְעַ קָלוֹן וְרֵאשָׁה עֲנִי: ^{טו}וְיִגָּאָה כִּשְׁחַל תִּצְוֹדְנִי
וְתִשָּׁב תִּתְפַּלֵּא-בִּי: ^{טז}תִּחַדֵּשׁ עֲדִידָךְ | נִגְדִי וְתִרְבַּ
כַּעֲשֶׂךָ עַמְדִּי חֲלִיפוֹת וְצָבָא עִמִּי: ^{יז}וְלִמָּה מִרְחַם
הִצַּאתָנִי אֲגוּעַ וְעִין לֹא-תִרְאֵנִי: ^{יח}כַּאֲשֶׁר לֹא-

הִיִּיתִי אֶהְיֶה מְבֹטֵן לְקָבֵר אוֹבֵל: ^אהֲלֹא-מַעֲט יָמִי
וַחֲדָל וְשִׁית מְמֹנִי וְאִבְלִיגָה מַעֲט: ^בבְּטָרַם אֶלְךָ
וְלֹא אֲשׁוּב אֶל-אֶרֶץ חַשְׁדָּה וְצִלְמוֹת: ^גאֶרֶץ
עֲפָתָה | כְּמוֹ אֶפֶל צִלְמוֹת וְלֹא סְדוּרִים וְתַפַּע כְּמוֹ-
אֶפֶל:

יא ^אוַיַּעַן צַפֵּר הַנְּעֻמָּתִי וַיֹּאמֶר: ^בהֲרַב דְּבָרִים לֹא
יַעֲנֶה וְאִם-אִישׁ שְׁפָתַיִם יִצְדֵק: ^גבְּדִידָךְ מְתִים
יִתְרִישׁוּ וְתִלְעַג וְאִין מִכְלָם: ^דוַתֹּאמֶר יְיָ לְקַחִי וְיָבֵר
הִיִּיתִי בְּעִינֶיךָ: ^הוְאוֹלָם מִי-יִתֵּן אֶ-לוֹהַ דְּבַר וַיִּפְתַּח
שְׁפָתָיו עַמְדָּךְ: ^ווַיִּגְדֵּ-לָךְ | תַּעֲלָמוֹת חֲכָמָה כִּי-
כַפְלִים לְתוֹשִׁיָה וְדַע כִּי-יִשָּׂה לָךְ אֶ-לוֹהַ מַעֲוֹנָךְ:
הַחֲקֹר אֶ-לוֹהַ תִּמְצָא אִם עַד-תִּכְלִית שִׁ-דֵּי
תִּמְצָא: ^זהִגְבַּחִי שָׁמַיִם מַה-תִּפְעֹל עֲמָקָה מְשֹׁאוֹל
מַה-תִּדְעַ: ^חאֲרַפָּה מֵאֶרֶץ מִדְּבָר וְרַחֲבָה מִגִּי-יִם:
אִם-יִחַלְךָ וַיִּסְגֵּיר וַיִּקְהִיל וּמִי יִשִּׁיבֵנוּ: ^טכִּי-הוּא
יַדַּע מִתִּי-שָׂוֵא וַיִּרְא-אֲוֹן וְלֹא יִתְבוֹנֶן: ^יוְאִישׁ
גְּבוּר יִלְבַּב וְעִיר פָּרָא אָדָם יוֹלֵד: ^{יא}אִם-אֲתָה
הַכִּינּוֹת לִבִּי וּפְרַשְׁתָּ אֵלָיו כְּפִידָךְ: ^{יב}אִם-אֲוֹן בְּיָדְךָ
הִרְחִיקָהוּ וְאֶל-תִּשְׁכַּח בְּאֵהָלֶיךָ עוֹלָה: ^{יג}כִּי-אֲזוּ |
תִּשָּׂא כְּפִידָךְ מִמּוֹם וְהִיִּית מְצֹק וְלֹא תִירָא: ^{יד}כִּי-
אֲתָה עֲמַל תִּשְׁכַּח כְּמִים עָבְרוּ תִזְכָּר: ^{טו}וּמַצְהָרִים
יָקוּם חֲלָד תִּשְׁפָּח כְּבָקָר תִּתְהַיֶּה: ^{טז}וּבִטְחָתָ כִּי-יִגֵּשׁ
תִּקְוָה וְחִפְרָתָ לִבְטַח תִּשְׁכַּב: ^{יז}וּרְבִצָּתָ וְאִין מִחְרִיד
וְחָלוּ כְּפִידָךְ רַבִּים: ^{יח}וְעִינֵי רְשָׁעִים תִּכְלִינָה וּמְנוּס
אֲבָד מִנְהֵם וְתִקְוָתָם מִפְחַגְוֹפֵשׁ:

הלכות קרבן פסח פרק ה

איש", להוציא את הקטן.

ה,ז גר שנתגזר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים-תיבין לעשות פסח שני; ואם שחטו עליו בראשון, פטור.

ה,ח נשים שנדחו לשני-בין מפני האנס והשגגה, בין מפני הטמאה ודרך רחוקה-הרי פסח שני להם רשות: רצו, שוחטין; רצו, אין שוחטין. לפיכך אין שוחטין עליהן בפני עצמן בשבת, בפסח שני; אבל אם היתה האשה אחת מבני חבורה, מתר.

ה,ט איזו היא דרך רחוקה, חמשה עשר מיל חוץ לחומת ירושלים. מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליית השמש, חמשה עשר מיל או יתר-הרי זה בדרך רחוקה; הנה בינו ובינה פחות מזה-אינו בדרך רחוקה, מפני שיכול להגיע לירושלים אחר חצות פשיה'לך ברגליו בנחת.

ה,י הלך ולא הגיע, מפני שעכבוהו הבהמות בדרך, או שהיה בירושלים, והיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן-הרי זה אנוס, ואינו בדרך רחוקה.

ה,יא מי שהיה חבוש חוץ לחומת ירושלים, והבטיחוהו לצאת לערב-שוחטין עליו, וכשיצא לערב יאכל. במה דברים אמורים, בשהיה חבוש ביד ישראל; אבל אם היה חבוש ביד גויים, אין שוחטין עליו עד שיצא. ואם שחטו עליו, ויצא-הרי זה אוכל; ואם לא יצא-פטור מלעשות פסח שני, שהרי נשחט עליו.

ה,יב וכן האונן והחולה ותזקן שאינו יכולין לאכל, ששחטו עליהן ואחר שגזרק הדם נטמאו במת, והרי אינן יכולין לאכל-הרי אלו פטורין מלעשות פסח שני.

הלכות קרבן פסח פרק ו

עשר-הרי זה טובל, ושוחטין עליו אחר שיטבל, ולערב פשיעריב שמשו, אוכל את הפסח.

ו,ב טמא מת שחל שביעי שלו להיות בארבעה עשר-

ה,א מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח, שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה, או נאנס באנס אחר, או ששגג, ולא הקריב בראשון-הרי זה שוחט פסח בארבעה עשר שלחחדש השני בין הערבים. ושחיטת פסח זה-מצות עשה בפני עצמה, ודוחה את השבת, שאין השני משלומין לראשון, אלא רגל בפני עצמו; לפיכך תיבין עליו פרת.

ה,ב כיצד: מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון-אם הזיד ולא הקריב בשני, תיב פרת; ואם שגג או נאנס אף בשני, פטור. הזיד ולא הקריב בראשון, הרי זה מקריב בשני; ואם לא הקריב בשני-אף על פי ששגג, הרי זה תיב פרת, שהרי לא הקריב קרבן ה' במועדו, והיה מזיד.

ה,ג אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה, ולא עשה את הראשון-אף על פי שהזיד בשני, אינו תיב פרת, שפבר נפטר בפסח ראשון, מן הפרת. ומי שהיה בדרך רחוקה, ושחטו וזרקו עליו את הדם-אף על פי שפא לערב-לא הרצה, ותיב בפסח שני.

ה,ד טמא שיכול לטהר בפסח ראשון, שלא טבל אלא ישב בטמאתו עד שעבר זמן הקרבן, וכן הערל, שלא מל עד שעבר זמן הקרבן-הרי זה מזיד בראשון; לפיכך אם לא עשה את השני, אפלו בשגגה-תיב פרת.

ה,ה פשם שמילת עצמו מעפבת אותו מלעשות פסח-כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים מעפבת אותו, שנאמר "המול לו כל-זכר ואז יקרב לעשתו"; ואם שחט קדם שימול אותם, הפסח פסול.

ה,ו וכן טבילת אמהותיו לשם עבדות מעפבת אותו; ודבר זה, מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים. הקטן, אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעפבת אותו מלהמנות על הפסח-שנאמר "וכל-עבד

ו,א איזה הוא טמא שנדחה לפסח שני-כל מי שאינו יכול לאכל את הפסח בלילי חמשה עשר מפני טמאתו, כגון זבים וזבות גדות ויולדות ובוועלי גדות. אבל הנוגע בגבלה ושרץ וכיוצא בהן ביום ארבעה

אף על פי שטבל והזזה עליו, והרי הוא ראוי לאכול קדשים לערב-אין שוחטין עליו, אלא נדחה לפסח שני: שנתאמר "ויהי אנשים, אשר היו טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות-הפסח, ביום ההוא" -מפי השמועה למדו, ששביעי שלחן הנה; ועל זה שאלו אם ישחט עליהן והם יאכלו לערב, ופרש להן שאין שוחטין עליהן.

ו,ג במה דברים אמורים, בשנטמא בטמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן; אבל אם הנה טמא בשאר טמאות מן המת, שאין הנזיר מגלח עליהן-שוחטין עליו בשביעי שלו, אחר שיטבל ויזה עליו; וכשיעריב שמשו, אוכל פסחו.

ו,ד זב שראה שתי ראיות, וספר שבעת ימים וטבל בשביעי-שוחטין עליו, והוא אוכל לערב; ואם ראה זוב אחר שזנרק הדם, הרי זה פטור מלעשות פסח שני. וכן שומרת יום פגוד יום-טובלת ביום השמור, כמו שבארנו בביאות אסורות, ושוחטין עליה, והיא אוכלת לערב; ואם ראת דם אחר שזנרק דם הפסח, פטורה מלעשות פסח שני. ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה-שהרי אינה טובלת עד ליל שמיני, ואינה ראויה לאכול קדשים עד ליל תשיעי.

ו,ה מחסרי פפורים שחל יום הבאת קרבנותיהן בארבעה עשר-שוחטין עליהן ומקריבין קרבנותיהן בארבעה עשר, בין קדם שחיטת הפסח בין אחר שחיטתו; ואוכלין פסחיהן לערב. ואין שוחטין עליהן, עד שימסרו קרבנותיהן לבית דין-שטמא יפשו, ולא יקריבו אותם.

ו,ו מצרע שחל שמיני שלו להיות בארבעה עשר, וראה קרי בו ביום-הרי זה טובל, ונכנס לעזרת נשים ומביא קרבנותיו. ואף על פי שטבול יום אסור להכנס לעזרת נשים, הואיל ואסורו להכנס שם מדבריהם כמו שבארנו בהלכות ביאת המקדש, ויום זה הוא יום הקרבת הפסח במועדו, יבוא עשה שיש בו פרת, וידחה אסור שלדבריהם.

ו,ז טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת, אין מזין עליו אלא למחר; ואפלו חל שביעי שלו להיות בשלושה עשר בניסן, והוא שבת-ידחה ליום ארבעה עשר, ומזין עליו; ואין שוחטין עליו כמו שבארנו, אלא ידחה לפסח שני.

ו,ח והלוא אסור הזזה בשבת משום שבת, והפסח בכרת, והיאך יעמידו דבריהם, במקום פרת: מפני שביום שהוא אסור בהזזה משום שבת, אינו זמן הקרבן שתיבין עליו פרת; לפיכך העמידו דבריהן במקומן, אף על פי שהדבר גורם לעתיד לבוא לעמד במקום פרת.

ו,ט ישראל ערל שטל בערב הפסח, שוחטין עליו אחר שטל. אבל גר שנתגיר ביום ארבעה עשר, ומל וטבל-אין שוחטין עליו, שאינו אוכל לערב, והרי הוא פפורש מן הקבר, שצריך שבעת ימים ואחר כך יטהר: גזרה-שטמא יטמא גר זה למת לשנה הבאה ביום ארבעה עשר, ויטבל ויאכל לערב, ויאמר אשתקד כך עשו לי ישראל כשמתתי, טבלתי ואכלתי לערב.

ו,י והלוא גזרה זו מדבריהם, והפסח בכרת, והיאך העמידו דבריהם במקום פרת ביום הקרבן, שהוא יום ארבעה עשר-מפני שאין הגר מתחייב במצוות, עד שימול ויטבל, ואינו טובל עד שיירפא מן המילה, כמו שבארנו בענין הגרות; לפיכך העמידו דבריהם במקום זה-שהרי זה המל יש לו שלא לטבל עד שיבריא, ולא יבוא לידי חיוב כלל.

ו,יא מי שבא בבית הפרס, הרי זה מנפח והולך מנפח והולך; ואם לא מצא עצם, ולא נטמא-שוחט ואוכל פסחו, ואף על פי שהולך בבית הפרס, שטמאת בית הפרס מדבריהם כמו שיתבאר בהלכות טמאת מת, ולא העמידו דבריהם במקום פרת כמו שבארנו; וכן בית הפרס שגדוש, טהור לעושה פסח.

ו,יב האונן, ראוי לאכול הפסח לערב. מפני שאנינות לילה מדבריהם, לא העמידו דבריהם בדבר זה במקום פרת, אלא שוחטין עליו; וטובל, ואחר כך אוכל, כדי שיפירש מאנינותו, ולא נסית דעתו. במה דברים אמורים, שמת לו המת אחר תצות, שכבר נתחייב בקרבן פסח. אבל אם מת לו המת קדם תצות-אין שוחטין עליו, אלא ידחה לשני; ואם שחטו עליו, וזרקו הדם-טובל ואוכל לערב.

ו,יג מת לו מת בשלושה עשר, וקברו בארבעה עשר-הרי הוא ביום הקבורה אונן מדבריהם, ואינו תופס לילו ולא מדבריהם; לפיכך שוחטין עליו, וטובל ואוכל לערב, אף בשאר הקדשים. ויום שמועה ויום

לקוט עצמות, הרי הוא פיוס הקבורה; לפיכך מי שלקטו לו עצמות מתו ביום ארבעה עשר, או ששמע שמת לו מת-שוחטין עליו, וטובל ואוכל בקדשים לערב.

ויז מי שהוא חופר בגל לבקש על המת, אין שוחטין עליו-שמא ימצא המת שם בגל, והרי הנה טמא בשעת שחיטה; שחטו עליו, ולא נמצא שם מת-הרי זה אוכל לערב. נמצא שם מת אחר שגזר הדם-אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת הדם, פגון שהיה גל עגול-הרי זה חייב בפסח שני; ואם ספק הדבר, ושמא לא היה עומד על הטמאה בשעת זריקה, ולא נטמא אלא אחר זריקה-הרי זה פטור מפסח שני.

וטו מי שעבר בדרך, ונמצא מת משכב לרחבה שלדרך-אם הנה המת טמאת התהום, אף על פי שהוא טמא לתרומה, הרי זה טהור לפסח, ושוחט ואוכל פסחו. ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל והיא טמאת התהום, טהור לפסח; ואף על פי שהמת שלם, והוא מן הקצה אל הקצה-הרי זה עושה פסחו, עד שינדע

בודאי שנטמא בו.

וטז במה דברים אמורים, בשהיה מהלך ברגליו, שהרי אפשר שלא יגע. אבל אם הנה רוכב, או טוען משא-הרי זה טמא, אף על פי שהיא טמאת התהום: לפי שאי אפשר שלא יגע, ושלא יסיט, ושלא יאחיל. וכבר בארנו טמאת התהום, בהלכות גזירות.

ויז מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור, ואחר כך נודע לו שהיה טמא בטמאת התהום-אינו חייב בפסח שני; ודבר זה, הלכה מפני הקבלה. אבל אם נודע לו שהיה טמא בטמאה ידועה, חייב בפסח שני.

ויח מי שנטמא במת, והנה שלישי ושביעי, ובשביעי שולו נטמא בקבר התהום, ולא ידע, ועשה פסח בחזקת שהוא טהור, ואחר כך נודע לו שהיה טמא בטמאת התהום-אינו חייב בפסח שני: שפיון שטבל בשביעי, פסקה טמאה הראשונה. אבל אם נטמא בטמאת התהום בשני לטמאתו, ולא ידע עד שעשה הפסח-הרי זה חייב בפסח שני: שחזקת הטמא טמא, עד שהיה טהור ודאי-שרגלים לדבר.

הלכות קרבן פסח פרק ז

מחצה עושין את השני.

זד היו רב הקהל זבים ומצרעים ובועלי גדות, ומעוטן טמאי מת-אותן טמאי מת אין עושין בראשון, לפי שהן מעוט; ואינן עושין את השני, שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רב הקהל את הראשון, וכאן הואיל ולא עשו רב הקהל בראשון, לא יעשו אלו המעוט הטמאים למת את השני.

זה היו רב הקהל טמאי מת, ומעוט זבים וכיוצא בהן-טמאי מת עושין את הראשון. והזבים וכיוצא בהן אינן עושין, לא את הראשון ולא את השני: אינן עושין בראשון, שאין גזית בצבור אלא טמאת המת בלבד; ואין עושין בשני, שאין עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה, אבל אם נעשה ראשון בטמאה, אין שם פסח שני.

זו היו שלישי הקהל טהורים, ושליש זבים וכיוצא בהן, ושליש טמאי מת-אותן טמאי מת אין עושין לא את הראשון ולא את השני: אינן עושין ראשון,

זא רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון-אם היו מעוט הקהל, הרי אלו גזיתין לפסח שני כשאר הטמאים; אבל אם היו רב הקהל טמאי מת, או שהיו הכוהנים או פלי שרת טמאים טמאת מת-אינן גזיתין, אלא יקריבו פלן הפסח בטמאה, הטמאים עם הטהורים: שונאמר "ויהי אנשים, אשר היו טמאים" - יחידים גזיתין, ואין הצבור גזיתין. ודבר זה, בטמאת המת בלבד כמו שבארנו בביאת המקדש.

זב היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת-פלן עושין בראשון, והטהורים עושין לעצמן בטהרה, והטמאים עושין לעצמן בטמאה, ואוכלין אותו בטמאה. ואם היו טמאי המת עודפין על הטהורים, אפלו אחד-יעשו פלן בטמאה.

זג היו האנשים מחצה טמאי מת, ומחצה טהורים, ובזמן שאתה מונה הנשים בכלל האנשים, יהיו הרב טהורים-הטהורים עושין את הראשון, והטמאים אינן עושין לא את הראשון ולא את השני: אין עושין ראשון, מפני שהן מעוט; ואין עושין שני, שהנשים בשני רשות, ונמצאו הטמאים מחצה, ואין

שְׁהָרִי הֵן מוֹעֲטִין לְגַבֵּי טְהוּרִים עִם הַזָּבִים; וּבִשְׁנֵי לֹא יַעֲשׂוּ, שְׁהָרִי מַעוֹט עָשׂוּ בְּרֹאשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ז, כִּיצַד מִשְׁעָרֵין הַפֶּסַח לִידַע אִם רֵב הִקְהֵל טְמֵאִים אוֹ טְהוּרִים: אֵין מִשְׁעָרֵין בְּכָל הָאוֹכְלִין-שֶׁאִפְשָׁר שְׁיִהְיוּ עֹשָׂרִים גְּמִינֵין עַל פֶּסַח אֶחָד, וּמִשְׁלַחִין אוֹתוֹ בֶּיַד אֶחָד לְשַׁחֵט עָלֵיהֶן; אֲלֵא מִשְׁעָרֵין בְּכָל הַנִּכְנָסִין לְעִזְרָה, וְעַד שֶׁהוּן מִבְּחוּץ קִדָּם שֶׁתִּכְנַס פֶּת הָרֹאשׁוֹנָה, מִשְׁעָרֵין אוֹתוֹ.

ז, ח, יחיד שֶׁנִּטְמָא בְּסַפֵּק רְשׁוּת הַיְחִיד, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ-הָרִי זֶה יִדְחָה לְפֶסַח שְׁנֵי, כִּשְׂאֵר טְמֵאֵי מַת; וְצַבּוֹר שֶׁנִּטְמָא בְּסַפֵּק רְשׁוּת הַיְחִיד, יַעֲשׂוּ כְּלָן בְּטְמֵאָה.

ז, ט פֶּסַח שֶׁהִקְרִיבוּהוּ בְּטְמֵאָה-הָרִי זֶה נֹאכֵל כְּטְהוּר, שְׁמַתְחִלְתוֹ לֹא בָא אֲלֵא לְאֲכִילָה; וְאֵינוּ נֹאכֵל לְכָל טְמֵא, אֲלֵא לְטְמֵאֵי מַת שְׁנִדְחִית לָהֶם הַטְּמֵאָה הַזֹּאת, וּלְכִיּוֹצֵא בָהֶן, מִטְּמֵאֵי מַגַּע טְמֵאוֹת. אֲבָל הַטְּמֵאִים שֶׁהַטְּמֵאָה יוֹצֵאתָ עָלֵיהֶן מִגּוֹפָן, כְּגוֹן זָבִים וְזָבוֹת גְּדוֹת

וְיולָדוֹת וּמִצְרָעִים-לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם אָכְלוּ, פְּטוּרֵין: מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁהִנְאָכֵל לְטְהוּרֵין, חֵיבִין עָלָיו מִשׁוּם טְמֵאָה; וְהִנְאָכֵל לְטְמֵאֵין, אֵין חֵיבִין עָלָיו מִשׁוּם טְמֵאָה. אִפְלוּ אָכְלוּ טְמֵאֵי מַת מִן הָאֲמוּרֵין שְׁלוֹ, פְּטוּרֵין.

ז, י בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַפֶּסַח יֹאכֵל בְּטְמֵאָה, בְּשֶׁנִּטְמָאוּ הַצַּבּוֹר קִדָּם זְרִיקַת הַדָּם; אֲבָל אִם נִטְמָאוּ לְאַחַר זְרִיקַת הַדָּם, לֹא יֹאכֵל. שְׁחִטּוּהוּ בְּטְהוּרָה, וְנִטְמָאוּ רֵב הַצַּבּוֹר קִדָּם זְרִיקָה-זוֹרֵק אֶת הַדָּם, וְהַפֶּסַח לֹא יֹאכֵל: גְּזֵרָה שְׂמֵא יִטְמָאוּ אַחַר זְרִיקָה בְּשִׁנָּה אַחֲרָת, וְיֹאכְלוּהוּ בְּטְמֵאָה.

ז, יא הֵיוּ פְּלֵי שְׂרַת טְמֵאִים בְּשָׂרֵץ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ-הוֹאִיל וְאֵינוּ מִטְּמֵאֵין אֶת הָאָדָם כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ, אִף עַל פִּי שְׂמִטְמֵאֵין אֶת הַבֶּשֶׂר, לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ אֲלֵא הַטְּהוּרִים, וְיֹאכֵל אִף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמֵא: מוֹטֵב שֶׁיֹּאכֵל בְּטְמֵאָת בֶּשֶׂר שֶׁהִיא בְּלֹאוּ, וְלֹא יֹאכְלוּהוּ טְמֵאֵי הַגּוֹף שֶׁהוּן בְּכַרְת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפִסּוּלֵי הַמְּקַדְּשֵׁין.

הִלְכוֹת קָרְבַן פֶּסַח פָּרֶק ח

פְּטוּר. אֲכַל מִמֶּנּוּ פְּזִית צְלִי מִבְּעוֹד יוֹם, עֶבֶר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה: שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר, בְּלִילָה הַזֹּאת" - "בְּלִילָה", לֹא בַיּוֹם. וְלֹאוּ הִבָּא מִכָּל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה הוּא.

ח, ה, "נֹא" שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה-הוּא הַבֶּשֶׂר שֶׁהִתְחִיל בּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוֹר וְנִצְלָה מֵעַט, וְאֵינוּ רְאוּי לְאֲכִילַת אָדָם עֲדִין. אֲבָל אִם אָכַל מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר חֵי-אֵינוּ לוֹקָה, וּבִטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה: שֶׁנֶּאֱמַר "צְלִי-אֵשׁ" - הֵא שְׁאֵינוּ צְלִי, אֲסוּר. צֵלְהוּ כֹּל צָרְפוֹ עַד שְׁנִתְחַרַּף, וְאָכְלוּ-פְּטוּר.

ח, ו, "מִבְּשָׁל" שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה-בֵּין שְׁנִתְבַּשַׁל בְּמַיִם, בֵּין שְׁנִתְבַּשַׁל בְּשֶׂאֵר מִשְׁקִין אוֹ בְּמֵי פְרוֹת: שֶׁנֶּאֱמַר "וּבִשָּׁל מִבְּשָׁל", רֵבָה הַכֹּל. צֵלְהוּ וְאַחַר כֶּף בִּשְׁלוֹ, אוֹ שֶׁבִּשְׁלוֹ וְאַחַר כֶּף צֵלְהוּ, אוֹ שֶׁעָשָׂהוּ צְלִי קִדְרָה, וְאָכְלוּ-חֵיב; אֲבָל מִתָּר לְסוּף אוֹתוֹ בֵּינָן וְשִׁמּוֹן וּבִשְׂאֵר מִשְׁקִין וּמֵי פְרוֹת, חוּץ מִן הַמַּיִם. וּמִתָּר לְטַבֵּל הַבֶּשֶׂר אַחַר שְׁנִצְלָה, בְּמִשְׁקִין וּבְמֵי פְרוֹת.

ח, ז, אֵין צוּלִין אֶת הַפֶּסַח עַל גַּבֵּי פְּלֵי אֲבָן, אוֹ פְּלֵי מִתְּכוֹת-שֶׁנֶּאֱמַר "צְלִי-אֵשׁ", לֹא צְלִי דְבַר אַחַר; לְפִיכֶף אִם הִיָּה פְּלֵי מְגַב כְּדֵי שֶׁתְּשַׁלֵּט בּוֹ הָאוֹר, צוּלִין עָלָיו. וְאֵין צוּלִין אוֹתוֹ בְּשִׁפּוֹד שֶׁלְּמַתְּכַת-שְׁהָרִי

ח, א אֲכִילַת בֶּשֶׂר הַפֶּסַח בְּלִילֵי חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי-מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר, בְּלִילָה הַזֹּאת: צְלִי-אֵשׁ וּמִצְוַת, עַל-מְרָרִים יֹאכְלוּהוּ". וְאֵין מִצְוָה וּמְרָר מְעַפְּבִין; אִם לֹא מִצְּאוּ מִצְוָה וּמְרָר, יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּאֲכִילַת בֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְבַדּוֹ. אֲבָל מְרָר בְּלֹא פֶסַח-אֵינוּ מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל-מְרָרִים יֹאכְלוּהוּ".

ח, ב מִצְוָה מִן הַמִּבְּחָר לְאֲכֹל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח, אֲכִילַת שֶׁבַע; לְפִיכֶף אִם הִקְרִיב שְׁלָמֵי חֲגִיגָה בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי-אוֹכֵל מִהֶן תְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּף אוֹכֵל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח כְּדֵי לְשַׁבַּע מִמֶּנּוּ. וְאִם לֹא אָכַל אֲלֵא פְּזִית, יִצֵּא יְדֵי חוֹבְתוֹ.

ח, ג וְכֵן אֲכִילַת בֶּשֶׂר פֶּסַח שְׁנֵי בְּלִילֵי חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי לְחֻדְשׁ אֵינֶר-מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "עַל-מִצְוַת וּמְרָרִים, יֹאכְלוּהוּ". וְשְׁנֵיֶהֶן אֵינָן נֹאכְלִין אֲלֵא צְלִי אֵשׁ. וְהָאוֹכֵל מִהֶן פְּזִית נֹא אוֹ מִבְּשָׁל בְּלִילֵי פֶסְחִים-לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר "אֵל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֹא, וּבִשָּׁל מִבְּשָׁל בְּמַיִם"; אֲכַל נֹא וּמִבְּשָׁל כְּאַחַד-אֵינוּ לוֹקָה אֲלֵא אַחַת, לְפִי שֶׁשְׁנֵיֶהֶן נִכְלְלוּ בְּלֹאוֹ אֶחָד.

ח, ד אֲכַל מִמֶּנּוּ נֹא אוֹ מִבְּשָׁל מִבְּעוֹד יוֹם-אֵינוּ לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי אִם-צְלִי-אֵשׁ": בְּשִׁעָה שֶׁמִּצְוָה לְאָכְלוֹ צְלִי, חֵיב עַל אֲכִילַת נֹא וּמִבְּשָׁל; אֲבָל מִבְּעוֹד יוֹם,

השפוד חם פלו, וצולה מקומו.

ח, ח הסיק את התנור, וגרף את פל האש, ותלהו בתנור, וצלהו-הרי זה אסור, שאין זה צלי אש. חתכו וצלהו על גבי גחלים, הרי זה צלי אש. צלהו על גבי סיד או חרסית או תמי טבריה-הרי זה אסור, שאין זה צלי אש.

ח, ט כיצד צולין אותו: תוחבו מתוך פיו עד בית נקבותו בשפוד שלעץ, ותולה אותו לתוך התנור, והאש למטה. ותולה כרעיו ובני מעיו בתנור, חוצה לו; ולא יתנם בתוכו, שזה כמין בשול הוא. ושפוד שלרמון היו בוררין לצליתו, כדי שלא יזרק את מימיו ויבשלו.

ח, י נגע הבשר בחרסו שלתנור-יקלה את מקומו, מפני שהוא צלי החרס. נטף מרטבו על החרס, וחר אליו-יקלה את מקומו: שפל המרק והלחה שתפרש ממנו

כשיצלה-אסורה, שהרי אינה בשר צלי. נטף מן הרטב שילו על הסלת-יקמץ את מקומו, וישליכנו.

ח, יא סכו בשמן שלתרומה-אם חבורת הפוגנים, יאכלו. ואם שלישראל-אם חי הוא, ידיחנו וינגב; ואם צלי, יקלה את החיצון. סכו בשמן שלמעשר שני-לא יעשנו דמים על בני חבורה, שאין פודין מעשר שני בירושלים כמו שבארנו במקומו. ואין צולין שני פסחים כאחד-מפני התערבת, אפלו גדי וטלה.

ח, יב כבר בארנו בכמה מקומות שאין הפסח נאכל אלא עד חצות, כדי להרחיק מן העברה; ודין תורה שייאכל כל הלילה, עד שיעלה עמוד השחר. וכבר בארנו בהלכות תמץ ומצה, שהוא טעון הלל בשעת אכילתו; ושאין בני חבורה חוזרין ואוכלין אחר שגדמו בשינה, אפלו בתחלת הלילה.

הלכות קרבן פסח פרק ט

מז הפרק, ומשליכו לחוץ.

ט, ה שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד-צריכה כל חבורה מהן לעשות לה הקפה, שנאמר "מן-הבשר חוצה": מפי השמועה למדו, שצריך לתן לו חוצה למקום אכילתו. ואלו הופכין את פניהן הלא ואוכלין, ואלו הופכין את פניהן הלא ואוכלין-כדי שלא יהו מערבבין.

ט, ו היו המים שמוזגין בו יינם באמצע הבית, בין שתי החבורות-כשהשמש עומד למזג, קופץ את פיו ומחזיר את פניו, עד שמגיע אצל חבורתו, ואחר כך אוכל מה שבפיו: שאסור לאכל בשתי חבורות. ומתר לפלה להחזיר פניה מבני חבורתה, ואוכלת-מפני שהיא בוששה לאכל בפניהם.

ט, ז שתי חבורות שגפרצה מחצה מביניהן, אינן אוכלין; וכן אם היתה חבורה אחת, ונעשית מחצה ביניהן-אינן אוכלין, עד שתסתלק: שאין הפסח נאכל בשתי חבורות, ואין נעקרין מחבורה לתחבורה.

ט, ח בני חבורה שגכנסו שלושה מהן או יתר לאכל פסחן, ולא באו שאר בני חבורה-אם נכנסו בשעה שצריך בני אדם לאכל הפסחים, וחר המעורר לכלן על השאר ולא באו-הרי אלו שגכנסו אוכלין עד שישבעו, ואין ממתינים לשאר. ואפלו באו

ט, א פל אוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה אחת, ואין מוציאין ממנו מן החבורה שייאכל בה. והמוציא ממנו פזית בשר מחבורה לתחבורה בלילי חמשה עשר-לוקה, שנאמר "לא-תוציא מן-הבית מן-הבשר חוצה": והוא שייניחו בחוץ-שהוצאה פתובה בו, כשבת; לפיכך צריך עקירה והנחה, שהוצאת שבת. ואין מוציא אחר מוציא בפסח-שכיון שהוציאו הראשון, נפסל.

ט, ב מן האגף ולפנים, בלפנים; ומן האגף ולחוץ, בלחוץ; והאגף עצמו, שהוא עבי הפתח-בלחוץ. החלונות ועבי הכותלים, בלפנים; הגגים והעליות, אינן בכלל הבית.

ט, ג בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו, בין בזדון בין בשגגה-נאסר באכילה; והרי הוא כבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה, או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים-שהפל טרפה, ולוקין על אכילתו כמו שבארנו במעשה הקרבנות.

ט, ד אבר שיצא מקצתו-חומת הבשר ויורד עד שהוא מגיע לעצם, וקולה את הבשר: פל שבפנים נאכל, וכל שבחוץ ישרף. וכשהוא מגיע לעצם, חומת בקופיס, אם היה שאר קדשים; ואם היה פסח שאסור לשבר בו עצם, קולה עד הפרק, ומפרק האבר שיצא מקצתו

המתאחרין אחר פד, ומצאו אלו השלושה שאכלו הפל-אינן משלמין לתן דמי חלקם; אבל אם נכנסו שנים בלבד, הרי אלו ממתניגים.

ט, ט במה דברים אמורים, בשעת פניסתן לאכל. אבל בעת שגפטרין, אין אדם צריך להמתין לחברו; אפלו גמר אחד בלבד מלאכל-יצא, ואינו צריך להמתין.

ט, י המאכיל פזית מן הפסח, בין מפסח ראשון בין מפסח שני, למשמד לעבודה זרה, או לגר תושב או שקיר-הרי זה עובר בלא תעשה; ואינו לוקה, אבל מפין אותו מפת מרדות. ו"בן-נכר" האמור בתורה, זה העובד אל נכר; ואין מאכילין ממנו לגוי, אפלו גר תושב או שקיר-שנאמר "תושב ושקיר, לא-יאכל בו".

ט, יא ערל שאכל פזית מבשר הפסח-לוקה, שנאמר

הלכות קרבן פסח פרק י

"פל-ערל, לא-יאכל בו": ו"בו" הוא, שאינו אוכל; אבל אוכל הוא מצה ומרור. וכן מתר להאכיל מצה ומרור לגר תושב, ולשכיר.

ט, יב כשם שמילת בניו ועבדיו מעכבת אותו מלשחט הפסח-פד מעכבת אותו מלאכל, שנאמר "ומלתה אתו, אז יאכל בו". פיצד: קנה עבד אחר שושחט הפסח, או שהיה לו בן שלא הגיע זמנו להמול אלא אחר שחיטת הפסח-הרי זה אסור לאכל, עד שימול אותו.

ט, יג וכיצד יהיה הבן ראוי למילה אחר שחיטת הפסח, ולא יהיה ראוי קדם שחיטה-פגון שחלצתו חמה שצריך שבעת ימים מעת לעת מיום הבראתו, וכגון שפאבה עינו ונרפאת אחר שחיטה, או שהיה טמטום ונקרע אחר שחיטת הפסח ונמצא זכר.

שבר עצם האלה-אינו לוקה, שהרי אינה ראוייה לאכילה.

י, ה הסחוסים שהם כמו עצמים רפים, הרי אלו מתרין לאכלן. הנה גדי קטן נרד, שעצמותיו רפים-לא יאכל אותן, שזה שובר עצם; ואם אכל, לוקה-שאחד השובר עצם קשה, או השובר עצם רך. זה הפלל: פל שנאכל בשור הגדול אחר שיתבשל-הוא שמתר לאכל כנגדו מן הגדי הרך אחר צליתו, כגון ראשי כנפים והסחוסים.

י, ו גידין הרפין שסופן להקשות-אף על פי שהן ראויין לאכילה עתה, ונאכלין בפסח-אין נמנין עליהן. ונמנין על מות שבראש, מפני שיכול להוציאן בלא שבירת עצם; ואין נמנין על מות שבקלית, והוא העצם הסתום משני ראשיו-שהרי אינו יכול להוציאן, אלא בשבירת עצם.

י, ז כשאדם אוכל את הפסח, חותך את הבשר ואוכל, וחותר את העצמות מן הפרק, ומפרקן אם רצה; וכשיגיע לגיד הנשה, מוציאן, ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומות, שיוצאין בשעת אכילה-שאין מניקין אותו כשאר הבשר, ואין מתתכין אותו, אלא צולין אותו שלם. ואם חתכו חתכות חתכות, פשר-והוא, שלא יחסר אבר.

י, ח וצריך אדם להשתדל שלא ישאיר מבשר הפסח

י, א השובר עצם בפסח טהור-הרי זה לוקה, שנאמר "ועצם, לא תשברו-בו"; וכן נאמר בפסח שני, "ועצם לא ישברו-בו". אבל פסח שפא בטמאה-אם שבר בו עצם, אינו לוקה: מפני השמועה למדו "לא תשברו-בו"-בטהור, לא בטמא.

י, ב אחד השובר את העצם בליל חמשה עשר, או ששבר בו עצם מבעוד יום, או ששבר אחר כמה ימים-הרי זה לוקה; לפיכך שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר מבשרו, כדי שלא יבואו בהן לידי תקלה.

י, ג אין חביבין אלא על שבירת עצם שיש עליו פזית בשר, או שיש בו מוח; אבל עצם שאין בו מוח, ושאין עליו פזית בשר-אינו חביב על שבירתו. הנה עליו פזית בשר, ושבר העצם שלא במקום הבשר-חביב, אף על פי שהמקום ששבר פנוי מבשרו. והשובר אחר השובר בעצם אחד, לוקה. השורף עצמות והמחמתן גידים, אינו חביב משום שבירת עצם.

י, ד פסח שהוא נא או מבשל, ושבר בו את העצם-לוקה: אפלו נפסל בטמאה ויצאנה וכיוצא בהם, יש בו אסור שבירת העצם. במה דברים אמורים, בשניתה לו שעת הפשר, ונפסל; אבל אם לא היתה לו שעת הפשר, כגון שנתפגל במחשבת הזמן או במחשבת שנוי השם-אין בו משום שבירת העצם.

עד בקר, שְׁנֵאמַר "לא-תותירו מִמֶּנּוּ, עד-בקר"; וכן בשני נֵאמַר, "לא-יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עד-בקר". ואם השֵׁאִיר מִמֶּנּוּ, בֵּין בְּרֵאשׁוֹן בֵּין בְּשֵׁנִי-עֶבֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; וְאִינוּ לֹקֵה עַל לֹא זֶה-שֶׁהָרִי גַמַק לַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר "וְהִנֵּתָר מִמֶּנּוּ עד-בקר, בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ".

י, ט פִּשְׁמִקְרִיבִין אֵת הַפֶּסַח בְּרֵאשׁוֹן, מִקְרִיבִין עִמּוֹ שְׁלָמִים בְּיוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר-מִן הַבֶּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן, גְּדוּלִים אוֹ קִטְנִים, זְכָרִים אוֹ נְקִבּוֹת, כֹּכֵל זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים. וְזוֹ הִיא הַנִּקְרָאת חֲגִיגַת אַרְבַּעַה עֶשֶׂר; וְעַל זֶה נֵאמַר בַּתּוֹרָה, "וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ, צֹאן וּבֶקֶר".

י, י אימתי מביאין עמו חגיגה זו, בזמן שהוא בא בחל ובטהרה ובמועט. אבל אם חל יום ארבעה עשר להיות בשבת, או שבא הפסח בטמאה, או שהיו הפסחים מרבים-אין מביאין עמו חגיגה, ואין מקריבין אלא הפסחים בלבד.

י, יא חגיגת ארבעה עשר-רשות, ואינה חובה; והיא נאכלת לשני ימים ולילה אחד, ככל זבחי שלמים. ואסור להניח מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי, שְׁנֵאמַר "ולא-ילין מן-הבשר, אשר תזבח בערב ביום הראשון-לבקר"; מפני השמועה למדו שזו אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום שששה עשר-שְׁנֵאמַר "לבקר", עד בקר שליום השני. והמותיר, אינו לוקה; אלא ישרף הנותר ממנה, כשאר הנותרים.

י, יב בשר חגיגה שְׁעָלָה עִם הַפֶּסַח עַל הַשְּׁלֶחֶן, וְכֹל הַתְּבַשְׂלִין הָעוֹלִים עִמּוֹ עַל הַשְּׁלֶחֶן-מִתְבַּעְרִין עִמּוֹ, וְאִינוּ נֹאכְלִים אֲלֵא עַד תְּצוֹת פֶּסַח עִצְמוֹ: גְּזֵרָה, מִפְּנֵי הַתַּעֲרָבֶת.

י, יג מה בין פסח ראשון, לפסח שני: הראשון-אסור בחמץ בבל יראה ובבל ימצא, ואינו נשחט על חמץ, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, וטעון הלל באכילתו, ומביאין עמו חגיגה, ואפשר שיבוא בטמאה אם נטמא רב הקהל טמאת מת כמו שבארנו.

י, יד אבל פסח שני-חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו, ומוציאין אותו חוץ לבית אכילתו, ואין מביאין עמו חגיגה, ואינו בא בטמאה. ושניהם דוחין את השבת, וטעונין הלל בעשיתו, ונאכלין צלי בבית אחד על מצה ומרור, ואין מותרין מהן, ואין שוברין בהן את העצם.

י, טו ולמה לא נשנה השני לראשון לכל הדברים, מאחר שְׁנֵאמַר "כֹּכֵל-חֲקַת הַפֶּסַח, נַעֲשׂוּ אֹתוֹ"-לפי שפרש בו מקצת חקות הפסח, ללמד שאינו שונה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו; והם המצוות שבגופו, והם חקות הפסח שפָּלַל.

י, טז זה שְׁנֵאמַר בַּמִּצְרַיִם שִׁילַקְח הַפֶּסַח מִבְּעִשׂוֹר, וְשֵׁהוּא טְעוֹן הַגַּעַת דָּם בַּאֲגַדַּת אֲזוּב לַמִּשְׁקוֹף וְלִשְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת, וְשִׁיאַכֵּל בַּחֲפֹזוֹן-אִין אוֹתָן הַדְּבָרִים נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת, וְלֹא נַעֲשׂוּ אֲלֵא בַּפֶּסַח מִצְרַיִם בְּלֶבֶד.

הלכות חגיגה

יש בכללן שש מצוות-ארבע מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פָּרִטוֹן: להראות פני ה'; להג בשלושה רגלים; לשמח ברגלים; שלא יראה ריקם; שלא יעזב לוי מלשמחו ולתן לו מתנותיו ברגלים; להקהיל את העם בתהג הסכות במוצאי שמטה. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות חגיגה פֶּרֶק א

י, יא פני, ריקם". ואינו לוקה על לאו זה, שְׁהָרִי לֹא עֲשֶׂה מַעֲשֶׂה.

א, ג החגיגה האמורה בתורה-הוא שיקריב שלמים ביום טוב הראשון שלחג, כשיבוא להראות; והדבר ידוע שאין השלמים באים אלא מן הבמה. ושתי מצוות אלו, שֶׁהֵן הַרְאִיָּה וְהַחֲגִיגָה-אִין הַנְּשִׂים חִיבּוֹת בָּהֶן.

א, ד השמחה האמורה ברגלים-הוא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה, ואלו הן הנקראין שלמי

א, א שלוש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלושה רגלים, ואלו הן: הראייה, שְׁנֵאמַר "יִרְאֶה, כֹּל-זְכוּרָה"; וְהַחֲגִיגָה, שְׁנֵאמַר "תַּחַג לַה' אֱלֹהֶיךָ"; וְהַשְּׂמִחָה, שְׁנֵאמַר "וְשִׂמְחָתָ, בַּחֲגֹךָ".

א, ב הראייה האמורה בתורה-הוא שיראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון שלחג, ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הבמה. ומי שבא לעזרה ביום ראשון, ולא הביא עולה-לא דיֹו שלא עשה מצנת עשה, אלא שעבר על מצנת לא תעשה: שְׁנֵאמַר "לא-

שְׁמַחָה: שְׁנֵאמַר "וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים, וְאָכַלְתָּ שֶׁם; וְשִׂמְחָתָה, לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ". וְנָשִׂים חַיְבוֹת, בְּמִצְוֵה זֶה.

א. ה. הָרֵאִיָּה וְהַחֲגִיגָה-אֵין לָהּ שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר "אִישׁ, כְּמִתְנַת יָדוֹ, כְּבָרַפְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ, אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ"; אָבֵל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים שֶׁלֹּא יֵהָא קָרְבָן עוֹלֹת רֵאִיָּה פְחוֹת מִשׁוֹנֵה מְעָה כֶּסֶף, וְלֹא שְׁלָמֵי חֲגִיגָה פְחוֹת מִשׁוֹנֵה שְׁתֵּי כֶּסֶף. וּמִצְוָה לְהֵבִיא כְּפִי עֲשָׂרוֹ, שְׁנֵאמַר "אִישׁ, כְּמִתְנַת יָדוֹ". שְׁלָמֵי שְׁמַחָה, לֹא נִתְּנוּ חֲכָמִים בְּהֵן שְׁעוֹר.

א. ו. בַּעַת שִׁיעָלָה אֶדָם לִירוּשָׁלַיִם לְחַג-אִם הָיָו בְּיָדוֹ קָרְבָנוֹת הָרֵאִיָּה, אוֹ יַעֲלֶה עִמּוֹ כֶּסֶף לְקָנוֹת בּוֹ הַקָּרְבָן. וְאִם אֵין בְּיָדוֹ כֶּסֶף, לֹא יֵבִיא שׁוֹהוֹ; אִפְלוּ הָיָה בְּיָדוֹ שׁוֹנֵה כְּמָה זְהוּבִים, אֲסוּר לוֹ לַעֲלוֹת רֵיקָם בְּלֹא כֶּסֶף וְלֹא קָרְבָן. וְלָמָּה אֲסָרוּ שִׁיעָלָה בְּיָדוֹ שׁוֹנֵה כֶּסֶף-גְּזֵרָה שְׁמָא לֹא יִמְצָא לְמִכְרָ, אוֹ שְׁמָא יִמְצָאוּ הַמְּעוֹת סִיגִים.

א. ז. מִי שֶׁלֹּא הִקְרִיב בְּיוֹם טוֹב הָרֵאִישׁוֹן עוֹלֹת רֵאִיָּתוֹ וְשְׁלָמֵי חֲגִיגָתוֹ, הָרִי זֶה מִקְרִיבֵן בְּשֵׁאֵר יָמוֹת הַרְגָל: שְׁנֵאמַר "שִׁבְעַת יָמִים, תַּחֲגַל לָהּ" - מְלַמֵּד שֶׁכֻּלֵּן רֵאִישׁוֹן לְחֲגִיגָה, וְכֻלֵּן תְּשִׁלוּמֵי רֵאִישׁוֹן הֵם. וּמִצְוָה לְהִקְדִּים, וְלְהִקְרִיב בְּרֵאִישׁוֹן; לֹא הִקְרִיב בְּרֵאִישׁוֹן, בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מְזִיד-יִקְרִיב בְּשִׁנִּי. וְכָל הַמְּאַחֵר-הָרִי זֶה מְגַנֵּה, וְעָלְיוֹ נֵאמַר "נֹגֵי מִמּוֹעֵד אֲסַפְתִּי". עֶבֶר הַרְגָל וְלֹא חָג, אֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ; וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נֵאמַר, "מְעֻנָתָה, לֹא-יִוָּכַל לְתַקֵּן".

א. ח. מִי שֶׁלֹּא חָג בְּיוֹם טוֹב הָרֵאִישׁוֹן שֶׁלְחַג הַסְּפוֹת, חוֹגֵג אֶת כָּל הַרְגָל, וּבְיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, שֶׁהוּא שְׁמִינִי; וְאִם הַשְּׁמִינִי, תְּשִׁלוּמֵי רֵאִישׁוֹן הוּא. וְכֵן מִי שֶׁלֹּא חָג בְּיוֹם חָג הַשְּׁבוּעוֹת, חוֹגֵג כָּל שִׁבְעָה, וַיֵּשׁ לוֹ תְּשִׁלוּמִין, כָּל שֵׁשֶׁת הַיָּמִים שֶׁלֹּאֲחֵר חָג הַשְּׁבוּעוֹת; וְדָבָר זֶה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה נֵאמַר, שֶׁחָג הַשְּׁבוּעוֹת כְּחָג הַמִּצְוֹת לְתְּשִׁלוּמִין.

א. ט. עוֹלֹת רֵאִיָּה וְשְׁלָמֵי חֲגִיגָה, אֵינָן דוֹחִין לֹא אֶת הַשְּׁבֵת וְלֹא אֶת הַטְּמֵאָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן זְמַן קְבוּעַ, כְּקָרְבָנוֹת הַצְּבוּר: שְׂאֵם אֵינוֹ חוֹגֵג הַיּוֹם, חוֹגֵג לְמַחֵר כְּמוֹ שְׁבֵאֲרָנוֹ. אָבֵל דוֹחִין אֶת יוֹם טוֹב; וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵין מִקְרִיבֵין בְּיוֹם טוֹב גְּזֵרִים וּגְזֵבוֹת, מִקְרִיבֵין עוֹלֹת רֵאִיָּה וְשְׁלָמֵי חֲגִיגָה וְשְׁלָמֵי שְׁמַחָה, שֶׁאֵין אֵלוֹ גְּזֵרִים וּגְזֵבוֹת, אֲלֵא חוֹבוֹת.

א. י. כְּשֶׁמִּקְרִיב הַמִּקְרִיב עוֹלֹת רֵאִיָּתוֹ וְשְׁלָמֵי חֲגִיגָתוֹ

וְשִׂמְחָתוֹ בְּיוֹם טוֹב, סוּמֵךְ עָלֶיךָ בְּכָל כּוֹחוֹ כְּדָרָךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּשֵׁאֵר הַיָּמִים: אִם עַל פִּי שֶׁסְּמִיכָה אֵינָה מְעַכְבֶּת, כְּמוֹ שְׁבֵאֲרָנוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָנוֹת, לֹא גְזֵרוּ עָלֶיךָ מִשׁוֹם שְׁבֵת. הַמִּפְרִישׁ עוֹלֹת רֵאִיָּתוֹ וּמֵת, יוֹרְשֵׁין חַיֵּבִין לְהֵבִיאָהּ.

א. יא. מִתֵּר לְהִקְרִיב בְּחֵלוֹ שְׁלִמוּעֵד גְּזֵרִים וּגְזֵבוֹת-שְׁנֵאמַר "אֱלֹהֵי תַעֲשׂוּ לָהּ", בְּמוֹעֲדֵיכֶם-לְבַד מִגְּזֵרֵיכֶם וּגְזֵבוֹתֵיכֶם, מִכָּלל שֶׁקְרִיבֵין בְּרָגֵל. "לַעֲלֹתֵיכֶם", כְּגוֹן עוֹלֹת מִצְרָע וְעוֹלֹת יוֹלָדוֹת; "וְלִמְנַחֲתֵיכֶם", לְהֵבִיא מְנַחֵת חוּטָא וּמְנַחֵת קְנָאוֹת; "וְלִשְׁלָמֵיכֶם", לְרַבּוֹת שְׁלָמֵי נְזִיר. הַכָּל קְרִיבֵין בְּמוֹעֵד, וְאֵין קְרִיבֵין בְּיוֹם טוֹב.

א. יב. מִי שֶׁהָיָו לוֹ אוֹכְלִין מְרַבֵּין וּגְכֹסִים מוֹעֲטִין-מֵבִיא שְׁלָמֵי חֲגִיגָה מְרַבֵּין, וְעוֹלוֹת רֵאִיָּה מוֹעֲטִין; הָיָו לוֹ אוֹכְלִין מוֹעֲטִין וּגְכֹסִים מְרַבֵּין-מֵבִיא עוֹלוֹת רֵאִיָּה מְרַבּוֹת, וְשְׁלָמֵי חֲגִיגָה מוֹעֲטוֹת. הָיָה זֶה וְזֶה מוֹעֲט-עַל זֶה אָמְרוּ, לֹא יִפְחַת מִמְּעָה לְעוֹלָה וְשְׁתֵּי כֶּסֶף לְשְׁלָמִים; זֶה וְזֶה מְרַבֵּה-עַל זֶה נֵאמַר, "כְּבָרַפְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ, אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ".

13 Oct	ראשון Sunday	יא 11	בבלי: בבא בתרא קי ירושלמי: יומא לב תוספתא: פרה יב נ"ך: משלי כט-ל רמב"ם: קרבן פסח ה	נץ החמה..... 7:06 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:53 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:49 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:30	עלות השחר..... 5:53 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:17 סו"ז תפלה - מג"א . 10:25 שקיעה 6:17
14 Oct	שני Monday	יב 12	בבלי: בבא בתרא קיא ירושלמי: יומא לב תוספתא: טהרות א נ"ך: משלי לא - איוב א רמב"ם: קרבן פסח ו	נץ החמה..... 7:07 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:53 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:49 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:29	עלות השחר..... 5:54 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:17 סו"ז תפלה - מג"א . 10:25 שקיעה 6:16
15 Oct	שלישי Tuesday	יג 13	בבלי: בבא בתרא קיב ירושלמי: יומא לג תוספתא: טהרות ב נ"ך: איוב כג-כד רמב"ם: קרבן פסח ז	נץ החמה..... 7:08 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:54 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:50 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:27	עלות השחר..... 5:55 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:18 סו"ז תפלה - מג"א . 10:26 שקיעה 6:14
16 Oct	רביעי Wednesday	יד 14	בבלי: בבא בתרא קיג ירושלמי: יומא לד תוספתא: טהרות ג נ"ך: איוב ד-ה רמב"ם: קרבן פסח ח	ערב סוכות, עירוב תבשילין	
17 Oct	המישי Thursday	טו 15	בבלי: בבא בתרא קיד ירושלמי: יומא לה תוספתא: טהרות ד נ"ך: איוב ו-ז רמב"ם: קרבן פסח ט	1st Day Succos נץ החמה..... 7:10 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:55 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:50 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:24	א' דסוכות, למען אמתך עלות השחר..... 5:57 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:19 סו"ז תפלה - מג"א . 10:26 שקיעה 6:11
18 Oct	ששי Friday	טז 16	בבלי: בבא בתרא קטו ירושלמי: יומא לו תוספתא: טהרות ה נ"ך: איוב ח-ט רמב"ם: קרבן פסח י	2nd Day Succos נץ החמה..... 7:11 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:55 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:50 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:23	ב' דסוכות, אבן שתיה עלות השחר..... 5:58 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:19 סו"ז תפלה - מג"א . 10:26 שקיעה 6:10
19 Oct	קהלת שב"ק Shabbos	יז 17	בבלי: בבא בתרא קטז ירושלמי: יומא לז תוספתא: טהרות ו נ"ך: איוב י-יא רמב"ם: חגיגה א	Shabbos Chol Hamoed נץ החמה..... 7:12 סו"ז קר"ש - גר"א..... 9:56 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:50 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:21	שבת חול המועד סוכות, אום נצורה עלות השחר..... 5:59 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:20 סו"ז תפלה - מג"א . 10:26 שקיעה 6:08

דַּעַר רַבִּי זָאֵגֵט אַז מַעַן קַעַן זײַך גאַרנישט פֿאַרשטעלן די גרױסקײט און טײַערקײט פּוֹנעם אַתְרוֹג. מַעַן זַעַט אַז אײַן געבן אויס אַסאַך געלײט פֿאַר די מַצּוֹה, מַעַר ווי פֿאַר אַנדערע מַצּוֹה, ווייל דאַס איז עפֿעס גאַר אַ ספֿעצײלעך חשױבע מַצּוֹה.

(שיחות הר"ן סימן קכ"ה)